بسم اللہ الرحمن الرحیم

حمد و نعت

نباشد چون منی در ملکِ ہستی کامل و یکتا ۔ دقیق وار شد و از کن طلیق عاقل و دانا

بر اوراقِ کلامم وشم نگار کون حسن و لب ۔ تو گوئی ریختہ در صحنِ مینو خردہ مینا

سطورِ سر لعل افشانِ من سلکِ دُر و مرجان ۔ نقاطِ نظمِ گوہر رام درج لولوی لالا

معنبر لیقۂ مشکین مدادم طرۂ لیلیٰ ۔ درخشان صفحۂ انشا طرازم چہرۂ عذرا

خلق الانسان علمه البیان
للہ الحمد والمنہ کہ این رشک شاہدان خلخی مسمی بہ
تاج فنی
۱۲۹۴
بدار الریاست مصطفی آباد عرف رامپور حفظہ اللہ عن المفاسد والشرور
در مطبع تاج المطابع حلیۂ طبع پوشید

سوادِ لیلة القدری شامِ تیره‌ام مضمر
بیاضِ یأمِ روزِ اولین از صبحِ من پیدا

هجومِ نازنینانِ مضامینم بقلب اندر
چنان باشد که در گلزارِ جنت جلوهٔ حورا

فرنگیسِ دواتم زادهٔ صد کیخسرو مضمون
نهالِ خامهٔ من بارور از حکمتِ لقمان

ز نقشِ طبعِ من مانی مثالان چون بهنم ساکت
ز رنگِ خطِ من طوطی خطانِ چین آیینه در وا

بیاضِ صحفهٔ من غازه‌آرِ چهرِ صبحِ نوروزی
سوادِ نسخه‌ام سرمهٔ چشمِ شبِ یلدا

ادب پروردهٔ بزمِ فضلِ من بونصرِ فارابی
سبق گیرِ دبستانِ کلامم صاحبِ قسطا

فلک از تابشِ انوارِ علمم وادیِ ایمن
زمین از شعشعهٔ مصباحِ طبعم سینهٔ سینا

گهی از زورِ علمی با عقولِ عشر همسیرم
گهی از فطرتِ فطری بکیهم راهِ آبا

کند گر کلکِ سحّارم گهی آهنگِ شب‌بازی
نماید عرصهٔ گیتی بهارنامهٔ نوشا

نسیمی کز وزد در گلستان از طبع رنگینم ... ز شاخ بوتهٔ سوسن بخندد لالهٔ حمرا

سحرگه ار سرایم بیتکی با لحن داودی ... برقص آید چو طاوس گلستان صخرهٔ صمّا

اگر از مطلع فکرم مه مضمون شود طالع ... نیاید تا قیامت در جهان تاریکی ظلما

دخان آه من گر ده سیه مرآت اسکندر ... نسیم ناله ام آشفته زلف پرچم دارا

به هیبت عسکر معنی و جوش لشکر مضمون ... بگیرم باج از قیصر و بربایم تاج از جوزا

منم آن ابر باران گوهر بخشش که کلک من ... بجای قطره شنجرف ریزد گوهر دریا

گشایم عقد ابروی قضا از ناخن خامه ... نمایم عکس اسرار قدر در صفحهٔ بیضا

بشوید چهره ام هر صبح آب رحمت یزدان ... بتابد طرّه ام هر شام آرایشگر دنیا

اگر مرد خدا بینی صفا من بیش ازین بینی ... که هستم از ازل بهجت گر آن صانع یکتا

خدائی کو مبرا از زوال و ضعف و نقصان / الهی کو معرا از عیوب و قبح و استهجا

جمال اوست در هستی چه در بالا چه در پستی / بعشق او کند مستی اگر پیر است و گر برنا

عیان از نوحه و آه و فغان و شیون و ماتم / نهان در غمزه و انداز و غنج و ناز و استغنا

فروزان نور او در خاک و باد و آب و آتش / نمایان جلوه حسن جمالش از همه اشیا

شکنج طره سنبل صدای نوحه بلبل / نسیم عطر بیز گل شمیم زهره زهرا

بعشق روی صنعش ماه کامل جامه کتان / بزم شوق دیدش مهر خاور دیده حربا

اگر نشه است اندر مل و گر عطر است اندر گل / نمایان نقش مجنون و گل چه در شهر و چه در صحرا

سرور و وجد و کیف می صدای کر و بانگ نی / بهار گل خزان دی ببوشش مسکنه ایجا

تو آن هستی که از مرآت کون عکس صنع تو / چنان ظاهر که حسن نیمرک از چهره عذرا

توئی اوّل توئی آخر توئی باطن توئی ظاہر — توئی ملجا توئی مبدا توئی ماوا توئی منشا

توئی عاشق توئی شائق توئی خالق توئی رازق — توئی فائق توئی سابق توئی صادق توئی بینا
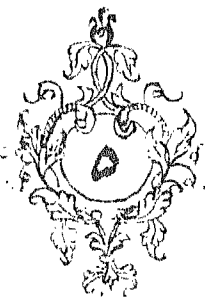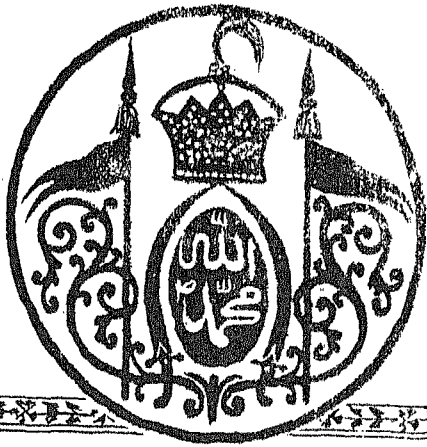
ترا خواہم ترا جویم ز تو خوانم ز تو گویم — براہِ عشق تو پویم بسر دارم ز تو سودا

چمن از قہر تو زندان و من از مہرِ تو بستان — قمر از نورِ تو رخشان کہ سنگ از فیضِ تو خارا

ہمہ علم و نوال و جود و آمرزش ترا از خود — ہمہ کبر و غضب و غنج و تکبیر انی ترا زیبا

بدیعِ ذات بی ہمتای تو آدین انجلیون — ثناہای بعبارت بہ تمجیدت بدیباچۂ اشیا

جمالِ وحدت او آشکار از کثرتِ ہستی — کمالِ قدرتِ او مختفی در پردۂ اشیا

گہی شد طیلسانِ زاہد و گہ زنّارِ برہمن — گہی شد کعبۂ اسلام و گاہی معبدِ ترسا

گہی در کسوتِ یوسف بتہمت گشت زندانی — گہی اغماض از حالِ زلیخا گشتہ بی پروا

که اسمٰعیل را آرد بزیرِ خنجرِ بُرّان
گهی نارِ خلیلی را نماید جنّتِ خضرا

گهی زندانِ ذوالنّون کند از غیرتِ کاهی
خلیل آسا شود بر او گلستان آتشِ سوزا

گهی دارد نمایش حسن پرده سوزِ او کاهی
نهان در برزخِ کبریٰ نه پیدائی ست ناپیدا

رسولِ مصطفیٰ ختمِ رسل محبوبِ جزو و کل
مهِ برجِ توکّل مهرِ چرخِ یثرب و بطحیٰ

اساسِ راسِ عدل و دین ثباتِ آب با و طین
مشارِ آیتِ یٰسین بهارِ جنّتِ طٰهٰ

طرازِ بیرقِ دولت درخشِ غنچهٔ صولت
نگارِ پرچمِ عصمت بهارِ روضهٔ لولا

زرِ نابِ نبوّت گوهرِ گنجینهٔ قدرت
رموز آموزِ ما اوحیٰ خطیبِ عَلّمَ الاسما

بود منشورِ سُبحانَ الّذی اسریٰ بنامِ او
هم ادنیٰ قابَ قوسین آمد آن منشور را طغرا

شهی کز قوّتِ عاجز نوازی های عدلِ او
بغرّد بر هژبرِ چرخِ اخضر مورِ شه‌پا

برو شکام مسیحا نصرهٔ شبدیز و شمشیرش ... نشاط از خواب و شوخی از خرام و نشئه از صهبا

عرق آلوده جسم دشمنش در رزم گر بینی ... بدانی روح را گریان بحالش از تمام اعضا

حسودش چون نباشد زرد رو هنگام جان دادن ... که خونها میشود از برق تیغش در بدن صفرا

نه آنرا چنان بربود عدلش از بر گیتی ... که ننماید کهی چشم خماری فتنه برپا

پر نکش بر سپهر نیلگون ماهی ابر آید ... و یا چهر منوچهری فراز کوه مانو شا

محیط عارضش مخلوق را تنزیل بافی ... معنبر گیسوی او عشره لو نقای در روا

بحار بخشش جود و سخا گر دست راد ... نرسته معدن لولو برسته نخله خرما

ایا در بزم نعتت عندلیب سدره خنیاگر ... ایا در محفل مدحت ثناخوان ذات بیهمتا

بفرقان رسالت ذات پاکت گشت بسم اللّٰه ... بفرمان جلالت نام نامی تو شد طغرا

چه آن چشم خدا بین و چه آن گیسوی عنبربو | ق | چه آن دست گهربار و چه آن لعل فرحشا

نروید غنچه از عبهر نباشد مشک در تبت | | نبارد ابر در نیسان نخیزد لعل از خارا

گلاب افشانی ابر نوالت میکند زایل | | خمار نوم از زهره غبار صرصر از شهلا

شکستی خورده از سلک کمند غالیه نکهت | | مسلسل چنبری لف بتان تارم و یغما

بعالم گر نسیم خلق او در اهتزاز آید | | چو حوری بر دمد موری ز خار سرکش صحرا

نوالت گر عبیر افشاندی اندر هند و بنگاله | | شدی چون لف یوسف برهمن اکمه را

سنان کش نیزهٔ خطی تو مار بیت و ندان زن | | همان ماری که هست اندر دهانش مهرهٔ رخشا

رود در جوف عجز الکر تف شمشیر سوزانت | | عظام مردگان از قبرها بجهد سپند آسا

وگر عکسش در افتد بر سپهر نیلی اخضر | | شود در دم دو پیکر فاش مانند جوزا

مکلّل بال و پر دُم خنگ همه نازت که جولان ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ شکسته بازوی سیمرغ و بسته شهپر عنقا

فلک سیر و ملک طیر و اسد دل تمثال تنّین دم ‌ معنبر یال و طوطی بال و برق اندام و رعد آوا

کمانش گیسوی سلمی فسارش طره شیرین ‌ دُمش مرغوله لیلی و نعلش ابروی عذرا

همین بس مدح جولان آنکه لامکان تازت ‌ به او ادنی گشایندت ازین دنیا و مافیها

برای نظم عالم پیشکاران جنابت ‌ دهند از کهکشان بر پشت فرمان فلک امضا

نشد چون گرم جنبش بهر تقبیل سنانت ‌ ثوابت را از آن برگشته لاحق رنج استسقا

ز نهرت عرصه دوزخ نماید زینت بستان ‌ بقهرت در بساتین جنان آتش شود برپا

هلا احباب و حساد ترا ارواح آسیمه ‌ دم غیظت بضمار و غنا از بانگ جان فرسا

سبک رفت از جهان دین مسیح و یونس و موسی ‌ گران شد چون رکاب تو سوی دنیا و مافیها

بحق این دو سلطان کو سر بحرین عز و شانند
فرست آرامش و راحت پی نواب مولانا

هله دریاب از طرز تلطف پادشاه من
که میدارم بلطف خاص تو صد گونه نازشها

نینداری نظر بر من فتادستم و چه حیرت
وگر بینی بسوی من شوم فرق فلک فرسا

کنون حسرت ز خشمناک که بسر آمد محشر
ادب گوید مده از کف عنان خصمانی

مرو زین بیشتر تنها در راه شناخوانی
مپو زین پیشتر در وادی مدح و صفا

چه کامستم گردی بر ستایشها بحمدالله
کنون بد مست شو ز باده این شیوه شیوا

بلش با صد شعف جو دعای از آسمان آید
بگن دست و بغل خالی ز شیرین لعب اشیا

اشارت رفت چون از غیب سوی هر قوم
بتجرید دعا زینگونه نمودم ید بیضا

الا تا در جهان پیدا شود از باری نیسان
سحاب از چرخ و قطره ز ابر و از قطره رخشان

بیارد با هزاران عجز پیش خادمانِ تو
کمانِ نوشه شهب تیر و مجن شمس جهان آرا

مدح امیر المؤمنین حضرت عمر بن خطاب رضی الله تعالی عنه

سحر که خسرو خاور فرو گشاد نقاب
کشید سر ز گریبانِ باختر مهتاب

عروسِ دهر بپوشید برقع زرین
عجوزه چرخ ز سر کند قیر گونه ثیاب

فشاند بال چو شهبازِ آتشین مخلب
گریخت ظلمت شب همچو سهم دیده غراب

شعاع گستر چالاک و چرب دستِ ضیا
کشید بر درِ ظلمات سیمگون جلباب

پی علاجِ خمارِ شبان بتانِ نجوم
یکان یکان همه بستند چشم خویشتن از خواب

صبای نخلخه بیز و نسیمِ غالیه سا
فکند چادر نکهت بگلشن شاداب

دماغ لاله ببویانی هوا فرکوم
دهان غنچه تر طیب آب پر ز لعاب

شقیقِ بوقلمون جلوه مجوِ شکرخند | شکوفه طرب انگیز بر کشیده حجاب

زمین ز لاله خودروی جام زبرجد رنگ | فلک بجوشِ شفق ساتگین لعل مذاب

برای دفع شکر خوابِ غنچگی شبنم | فشاند بر رخِ گلها هزار قطره گلاب

سحر دمید سحر گز نوای بلبل و سا | عیان ز گنج چمن گشت لحنِ چنگ و رباب

سحر دمید سحر گز غفارِ آذرگون | چمند دره و برزن صبوحیانِ شراب

سحر دمید سحر تا درازیِ شب را | به تیغِ صبح ببُرّد ز عاشقِ بیتاب

سحر دمید پیِ عیشِ عالمی لیکن | دلم ز رنجِ حوادث بگونه عذاب

گهی ز گیسوان مثالِ دف کوب | دمی ز جورِ اقارب بناله همچو رباب

گهی بعشقِ لبِ لعل واعدل چو شقیق | دمی بهجرِ پری چهرگان چو زلف بتاب

جگر بنار الم چون سپند در مجمر — دلی بلرزه ز غم مثل قطره سیماب

سفید گشته چنان موی من ز شدت یاس — که هیچ رنگ نگیرد بصد هزار خضاب

گهی نشد که غبار الم ز دل شوید — بجوش آمدن اشکم هزار چون سیلاب

چگونه ضبط کنم نالهای سینه شکاف — که گشته کثرت ناسور در دلم نقاب

به عسرت ار بنهم دل وگرچه چاره کنم — که عشرت از دو جهان گشته چو عنقا نایاب

اگر سوال کنم حاجتی ز کس آرد — بلب نیامده برد آن سوال جواب

چرا نزند همی دست رد بسینه من — که بهر تار نفس هست خار غم مضراب

دوای درد دل خویش از کجا آرم — چو هر کسی سوی من افکند نگاه عتاب

مگر روم پی فریاد در بر کسی — که نام نامی او هست سبب چار کتاب
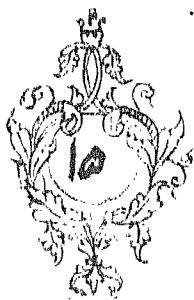
وزیرِ شاهِ رسل آصف سلیمان جاه | معینِ ملت و مذهب عمر بن خطاب

خطیبِ عزت و عنوانِ خطبهٔ تکریم | ستونِ کعبهٔ دین زینِ منبر و محراب

قمر وساده و کرسی سریر زهره بساط | سپهر طارم و خلد آستان عرش جناب

دهم سپهرِ جلال و نهم بهشتِ نوال | سوم جهانِ کمال و دوم مه اقطاب

اگر بغرب درخشد کواکبِ حسنش | دیارِ زنگ شود رشکِ خلخ و فاراب

ز چشمِ خسرو شیرین فسانهٔ قهرش | ربود چون دلِ فرهاد نقدِ شیرین خواب

بدیدهای مقیمانِ کوچهٔ طلبش | نظاره خاسته به ز قاقم و سنجاب

براهِ قهرِ غضب دستِ او بروزِ جهاد | ق نعوذ بالله اگر تیغ بر کشد ز قراب

اجل نهد سرِ ابطال بر دمِ شمشیر | بدان مثال که اطفال گوی در طبطاب

تو آن رفیع جنابی که آبیار است — بجاه باغ نسازند چرخ را دولاب

جوانه آن بخت تو بر سر گیتی — سزد عجوزِ ایام را دو باره شباب

بپیشِ نعرهٔ رزمِ تو صیحهٔ ناقور — چنانکه پشهٔ تندری طنینِ ذباب

نساختند بقصرِ تو مهر را قندیل — ازین سبب همه شب و نهد بزیرِ نقاب

بدستِ رادِ تو صد کانِ لولوی لالا — بود حقیرتر اندر نظر ز موج سراب

خلیل سازد بی مهرِ تو بر اسمعیل — همان که رستمِ دستان نمود با سهراب

بسعی ماشطهٔ فتح ابروی تیغت — ز خون دشمن سازد هنرا گونه خضاب

عجب سمندِ سبک‌خیز بیران داری — که هست سرعتِ او بیش از صبا و سحاب

برزم دیو تگاور خصلت و بزم پری — بحزم عقل و درنگ و بعزم وهم شتاب

پی سواری تو سعد اکبر نیز بین	برای دفع شیاطین دین چو تیر شهاب
تبارک الله ازان توسن معجزه لگام	ستاره میخ و ثریا ستام و ماه رکاب
زمین ثبات و فلک سیر و باد رفتاری	که با کمال جلادت گه ذهاب و ایاب
به ضرب سم شکند پشت و گردن مریخ	کجک زند سر نعلش بزنده پیل سحاب
خوشا کسیکه طواف حریم تو بکند	همیشه تا دم محشر مثابه گرداب
بد انجالت آنکس که سر نسازد خم	ز ابروان تو بیند چو عنبرین محراب
پی ملاحظه ارتفاع نیر دین	کف تو ساخت ایزد بشکل اصطرلاب
نظام عالم دیگر قضا چو انتر یافت	خجسته ذات ترا خواند بهر استصواب
فلک ببوی خصال تو نافه مشکین	زمین به نکهت خلق تو کان عنبر ناب

بجوشِ مهر تو خون ار نجوشدی عروق | شود چو ارقم پیچان در بدن اعصاب

چو جبرئیل بدرگاهِ تو هزار سفیر | برنگِ رضوان روضهٔ تو صد میراب

مجاورانِ حریمِ ترا همیشه گو | ملک بعرش که طوبی لهم و حسن مآب

چسان بلند شود گردنِ فحولِ فحجه | که احتسابِ تو کرده است طوقِ رقاب
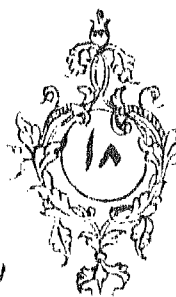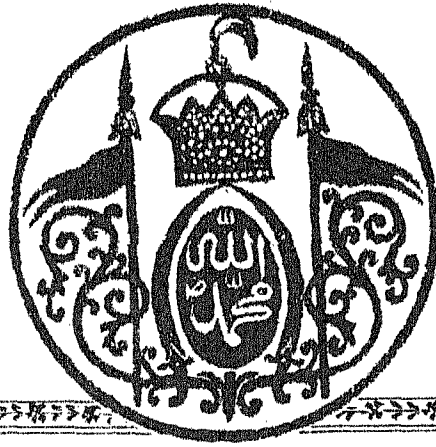
چه گویم از برشِ خنجرت که چون خندید | جدا کند بیکه ضرب نشه را ز شراب

اگر گناه کنم در علوِ مدحتِ تو | بدل بنازم آنرا بصد هزار ثواب

وگر خطا برود در ثنای تو قلم | فرشته بوسه زند بر خطا ز راهِ صواب

بسوزِ هجرِ تو چندان نموده ام فریاد | که دودِ آهم بر روی چرخ گشته سحاب

ولی چه سود که ز امراض و فکرت اندوه | شبانه روز بجان هست صد عنا و عذاب

خدایگانا انصاف کن که تا بکجا / بجانم از صدمات و غموم سینه کباب

بچار موجهٔ هستی تو ناخدا هستی / غریق لجهٔ بحر غمم مرا دریاب

اگر برانی بارت سپاس خواهم داشت / که کفر هست شکایت بمذهب آداب

وگر بخوانی رطب اللسان بخواهم بود / بشکر بذل و نوال تو تا بروز حساب

بعز ایزد و جاه رسول و شان بتول / به حشمت خلفا و بعصمت اصحاب
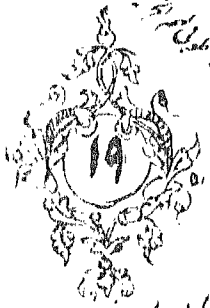
بآن ذبیح بیابان کربلای بلا / بحق او که بنوشید زهر چون جلاب

بآن ائمهٔ اثنا عشر که دست هوا / نکرده عطف عنان شان کهی ز راه صواب

باولیای جهان و باصفیای زمان / بسینه صافی اوتاد و پاکی اقطاب

که عرض کن همه حاجات من به پیش نبی / بسوزشی که شود سنگ از شنیدن آب

کشید گرچه بطول آنچنان حکایت من | یقین که در همه عالم نگنجد از اطناب

هنوز اشاره کند دل که تا بگو شکری | بیاد دل ادبت گویدم که بس نواب

هله بهوش بیا و زیاده هرزه مگو | که از طریق ادب نیست کثرت اسهاب

قصیده ختم نما بر دعا که می آید | کله شکسته اجابت ز حق پی اطراب

همیشه تا که نماید تبسم خوبان | درخشش رشته پروین ز لعل گون عناب

بسرو نعره زنند تا قلندر قمری | به هجر نوحه کنند تا که بلبل بیتاب

بعیش و رنج بمانند محب و دشمن تو | یکی بمینوی راحت دگر بنار عذاب

نسیم خلد برین خاک پاک تربت را | همه عبیر نماید تمام عنبر ناب

منقبت امام ضامن ثامن حضرت علی موسی رضا علیه السلام

تا هشته دو زلف مسلسل بر آفتاب — داری بزیر هر خم هر چنبر آفتاب

قدت قیامتست و رخت مهر روز حشر — یک نیزه دورتر نشود از سر آفتاب

خال معنبرین تو بر چهره آتشین — ق یا آن سنان کیوان در آفتاب

یا هندوی نشسته در آغوش حور عین — یا سایه کرده کاکله ابری بر آفتاب

رخسار دلفروز تو گر پرده نفکند — از شب کشد بفرق سیه چادر آفتاب

لعل تو در فراز زنخ و زنخ فراز قد — در خلد هست زهره و در کشمر آفتاب

تا بد ز تاب خند تو یک آسمان قسم — باشد ز عکس روی تو یک کشور آفتاب

دریا بیاد حسن تو گر موج زن شود — گردد بطن هر صدفی گوهر آفتاب

از خط کشیده حسن تو طغرای عنبرین — بر صفحه که هست از آن کمتر آفتاب

پروین نماست جبهه تو از عرق بروی | آغشته است یا به می کوثر آفتاب

بینم ز پنجه تو در آغوش خویشتن | کف الخضیب در شفق و در بر آفتاب

داری دو لعل لب چو نگین شهنشهی | کو را وصیف گشته مه و چاکر آفتاب

بدر الدجی امام رضا سرو ریکه هست | رخشان چون نگینش در خنصر آفتاب

ارغنده شیر رزمی کز خوف حمله اش | چون روبه ضعیف شن لاغر آفتاب

شاهی که از طپانچه گردان فوج او | گردد کبود چهره چو نیلوفر آفتاب

ترک فلک نه ساید اگر جبهه بر درش | فی الفور ش از شعاع زند خنجر آفتاب

بهر شمول مخزن او خازن قضا | پیدا نمود صورت قرص زر آفتاب

باشد که حاجبان درش التقی زنند | بر آورد مثال هما شهپر آفتاب

بر ساحت زمین چو نگاهی کند مهر | تابد ز ذره اختر و از اختر آفتاب

مشاطه وش برای جواریش بام و شام | می آرد از شعاع دو صد زیور آفتاب

آن مهروری که ریخته طرح نشیمنی | در سقف کاخهای تو چون شهپر آفتاب

گر خضر جلوهٔ تو نمی گشت رهنمون | تا حشر بر نیامدی از خاور آفتاب

سر میکشید بشوق لقای تو هر سحر | عشاق وش ز مشکوی منظر آفتاب

چون کیمیا بچشم جهانی شدی عزیز | منسوب دست راد تو گشتی گر آفتاب

جوشد ز احتساب تو چون شیر و انگبین | گر افکنند در خم و در ساغر آفتاب

در فرضهٔ کمال تو سرجوی کهکشان | در روضهٔ جلال تو سر عبهر آفتاب

آید بگرد قصر تو چون کره آسمان | باشد به بزمگاه تو چون مجمر آفتاب

تا گشته زیبِ منطقه ات تیغِ خونفشان
خمّش هلال عید شد و تیر آفتاب

جز نیلگون پلارکِ تو هیچکس ندید
در کفِ ماهتاب زحل پیکر آفتاب

وز پیکِ ز اشقرت که همی دارد از رکاب
روز و شبان ابن دو اسیر آفتاب

بگذاشت چرخ کحل غبار سمش از آن
گر دید روز کور شه اعور آفتاب

در خامِ شصت خمِّ تو نه آسمان اسیر
وز شیخ هفت بازِ تو بی مغفر آفتاب

از خوفِ حملهای تو از چرخِ پنجمین
بگرفته بهرامن سپر بر سر آفتاب

روشن شده هست بر تو حقایق از آنکه هست
از علمِ حق نهانت تقلب اندر آفتاب

رفته ز حاجبانِ تو رضوان به بابِ خلد
آمد برای سجده ترا بر در آفتاب

آرایش ز فیض طبع تو گر میگرفت نور
میساخت جای آینه اسکندر آفتاب

باشد اگر مخالفِ حکمِ تو سرکشد | تخمِ خود از قبیلهٔ نور بخیزد آفتاب

شمسِ سپهر شمسهٔ ایوانت شد کنون | باید بتافت بهرِ جهان دیگر آفتاب

تا زان چو نو عروس نشیند بحجله گاه | گیرد جمالِ ذاتِ تو گر شوهر آفتاب

هنگامِ سیرِ کنگرِ قصرِ رفیعِ تو | بگذارد او دو دست بر افسر آفتاب

ای بر درِ جلالتِ تو مدح خوان سپهر | و اندر ستانهٔ تو ثنا گستر آفتاب

من در مدائحِ تو بنازم بخویشتن | زانسان که چرخِ چارم بر خضر آفتاب

بدتر ز مرده ریگ شناسم کلاهِ جم | دانم زبون چو ذرهٔ دشت و دد آفتاب

لیکن گداخت نائرهٔ حدّتِ مرض | جسمم چنانکه پیکرِ شمعی در آفتاب

رفته ز من شفا و تو بر خوان چنانکه | راجع شود بخواهشِ پیغمبر آفتاب

تا غازهٔ نضارت و زینت بفر و دین | ما لد بچهرهٔ گل و بر سنبر آفتاب
صبح امید چشم حسودت نه بیند ا | تا روز حشر گر شودش سر بر آفتاب

منقبت حضرت سید الساجدین امام زین العابدین علیه السلام

نو بهار آمد جهان را رونق دیگر گرفت | بوم و بر از غنچه و گل صد فر و زیور گرفت
قهرمان فرودین از بید برگ و پلپوش | بهر قتل بهمن و دی دشنه و خنجر گرفت
ساقی بیا که نوروزی باعجاز خضر | از شقیق و ژاله در کف بادهٔ ساغر گرفت
از شمیم ضیمران و از نسیم غنچگان | خاک باغ و راغ یکسر نکهت عنبر گرفت
شوخی چشمان حور العین بشوق سیر گل | آمد از فردوس و جا در دیدهٔ عبهر گرفت
چشمه سار سنبلستان آب کوه سر بسنگ گشت | آبشار موج خیزان طعنه بر کوثر گرفت

نیست سنبل زیر نرگس لیلی مشکون عذار	صد دل مجنون بزلفِ عنبرین چنبر گرفت
در تہِ برگ است شاخی یا عروسی از حیا	خدِّ خود در شُقّۂ فیروزہ گون معجر گرفت
بہرمان چون شیشۂ لعلِ مُذابی شد عیان	ارغوان از خرّمی رنگ مئی احمر گرفت
صحنِ گلشن از ریاحین گر کہ صباغ گشت	دامنِ صحرا ز گلہا صورتِ کشمر گرفت
حُلّہ پوشانِ جنان در حلّہ بنشستہ زر شکیب	زمردین تشریف زینت تا جہان در بر گرفت
غنچۂ گل کرد از برای دستبوسِ شہ خیال	تا خدیوِ نا سپہ جا بر بشاخ و برگ گرفت
عارضِ رخشان نسرین نو ز پاشید آن حجاب	سر بسر یک بیابان تابشِ گوہر گرفت
مرغکان گشتند ز انسان نغمہ گر زانفعال	زہرۂ زرّینِ ستا سر در سیہ چادر گرفت
چارۂ عقرب گزیدہ ہم نشد سیسنبر بود	طرّۂ خوبان ازین رو رنگ سیسنبر گرفت

تا زند قیفال مجنون شهربان جوش گل | شاخها چون کنان از خاربن نشتر گرفت

با جیوش فرودین دارای ابر نوبهار | راه چون سد سکندر بر دی و آذر گرفت

از وفور حسن می بهر بخور بزم شاه | لاله احمر بکف یاقوت کون مجمر گرفت

ماه تمکین مهر اوج دین علی ابن حسن | کز نهیبش لرزه بر اندام هفت اختر گرفت

آنکه با عقل فلاطون و به تیغ لاله گون | تاج از خاقان ربود و باج از قیصر گرفت

آنکه هفت اقلیم و شش سو و سه روح و نه فلک | با نهیب نعره گردان کشد او گرفت

بهر حفظ دین و دولت احتساب عدل او | فتنه را بیضه شکست و ظلم را ابتر گرفت

لعل گلگونش بریاض چو بینی وانما | گلشن فردوس را سر چشمه کوثر گرفت

همت و افضال و صد خلد بی اندیشه شد | صد دولت و اقبال و صد ملک بی لشکر گرفت

رزمِ او تاراج کرده هم جنوب و هم شمال
عزمِ او از باختر تا سرحدِ خاور گرفت

رحمتش چون شد شفیعِ عاصیان و مجرمان
آن عرض کز آتشِ دوزخ ز جوهر بر گرفت

خفت تا نوشابهٔ اقبال در آغوشِ او
هفت کشور از سرِ نو فرِّ اسکندر گرفت

گرد در ارجاسپ را بستد بگرز اسفندیار
ذاتِ او با راست بازی جمله بحر و بر گرفت

رستم ار بگرفت اقلیمی بگرزِ گاوسار
او جهانی با پرِ ناکِ اژدها پیکر گرفت

آن شهنشاهی که دستِ جرأتت روزِ نبرد
شش جهاتِ صد جهان با ضربِ یک شمشیر گرفت

از درِ آتش فشانِ تیغِ تو در صلح و مصاف
رنگ از لعلِ بدخش و رخش از گوهر گرفت

کینه و رمکِ مصوّر آن پرند آور مگر
آب از خور تاب از زر تیزی از آذر گرفت

خالِ لیلائی ظفر آن ترکشِ عنبر فامِ تو
حسن از رخشنده مه رنگ از رخِ قنبر گرفت

چون هم نسبت اسپت برق خاطف را کراو — این همه تندی و شوخی ام از آن اشقر گرفت

سوط برقی خورد در عهدت ز روی محتسب — رودکی آسمان سهوا اگر مزمر گرفت

چند از هیبت که از سهم خدنگ چاره‌گر — چرخ ترسی از خور رخشان و سپر بر سر گرفت

آن تغوی کز نعره شد در نهیب غازیات — مدتی صور قیامت در پس رو شور و شر گرفت

نسر واقع را فلاک بگرفته در چنگال خویش — هیچ نگرفته اگر یک مرغک لاغر گرفت

ویحک از عنقای زرین جناح علم کامت — کو جهان را از ازل چون بیضه در زیر پر گرفت

تا مگر یاد آید و نگرید او چون طفل ابل — دایهٔ انجاح تو او را به بر اندر گرفت

هیچ خواهد نقد انجم را بجای بخشش تو — تا عروس ملک و ملت چون تویی شوهر گرفت

زورق امید امن گشته از طوفان یاس — رفته از جودی جود تو با لنگر گرفت

پیش دستِ دریابخشش و دُربارِ تو | ابر از قوس قزح دامن بچشمِ تر گرفت

چتر زد طاوسِ زرّین بالِ کلکش در ازل | چون قضا احکام اوصاف ترا در بر گرفت

نوحش الله تا کشیدم نغمه در وصف تو | بوسه از لبهای من حسّان مکرر بر گرفت

از دعایت خسروا رطب اللسان خویشتن | تاک دلم آتش ز تحریر چکامه در گرفت

دائما در صفاتت گوشوارِ دهر باد | کز بیانش خامهٔ نواب صدر نور گرفت
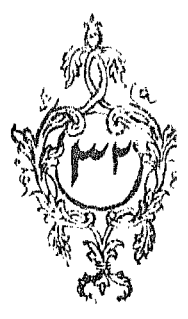
منقبت حضرت امام باقر علیه السلام

نمازِ شام که عقدِ گهر نگار پرند | جمیلهٔ فلکی در گلوی خود افگند

برای مقدم شاه شبینه کاخ سپهر | شد از نجوم و دراری چو خلد آیین بند

من از نظارهٔ معشوق محو عیش و طرب | نگارِ من بصداعِ خمار زار و نژند

نمود فازه‌اش اعجازِ انشقاقِ قمر	بداد باشکِ اوده هلال را پیوند
چکید از صدفی سنگِ لولوی شهوار	بر بخیت شورِ خموشی میانِ شیرین کند
گرفت رنگِ شنگرفی عذارِ گلگونش	فتاد طرفه شکستی به تابدار کمند
بخشم و غمزه چه جنگ او فتاده بد کمیرس	پی خرابیِ یغمای عاشقِ پابند
چو یافتم بنگارش بنجادمی گفتم	که زود آر رحیق و درِ گشاده ببند
بگیر جام مل و طرحِ نو بهار انداز	بیار جوزِ مقشّی و نقل و نغز و قند
سبک برفت و سبک آمد و سبک آورد	همه ز لوز و شراب و کباب خندا خند
ز باده ساغری ساختم چنان سرشار	که غرقِ بحرِ عرق شد ز موجه‌اش آوند
درون لعلِ لبِ او بریختم راحی	که از روائحِ آن روح میشدی خرسند
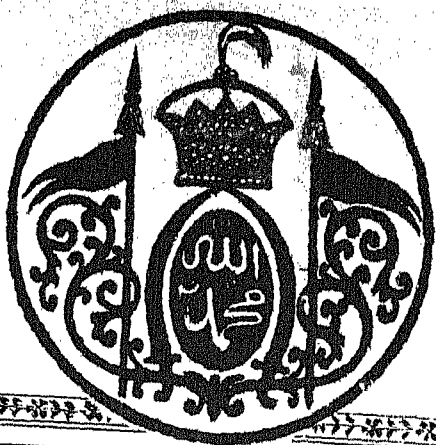
می که دُرد وی افتد اگر بروی زمین | ز ذرّه ذرّه بخیزد فلک فلک تا کند
می که چون بچشد قطره صرصر ایران | سواد زنگ بدیجور بیند از برخند
می که جرعهٔ او ابکام زال رود | کند بناخن فرسوده صدهزار الوند
فروغ سینه و نور بصر و قلوب | نشاط جان قوام بدن عبیر دربند
از و کلیل چو حوران خلد بند لسرای | از و سفینه بمال حکیم دانشمند
کشید چون ز می لعل ساغری دو سه جام | حباب کتم عدم رفت و گشت مست و لوند
هلید بر رخ روشن دو زلف غالیه گون | کشید از سر و آغوش زرنگار پرند
بداد رخصت وصل و حریف خود دادی | کناره کرد ز جوشش هزار لاف و گزند
نهاد لب بلب و گفت بوسکی بشکن | تو و خدای تو این نیز خشک تا کی خند

بباز زر و تعشق بوصلتم ایدون — که یک زمانه ترا داشتم بمکر و فند

باستماع چنین مژده سرور انگیز — ز جای خویش بجستیم بشوق چون اسپند

ملنگ و مست شدیم از وصال هم چندانک — رسید تا سر گردون صدای شکرخند

گذشت چون ز کمرگاه زلف لیلی شب — سرود با دف و چنگ و رباب بیتی چند
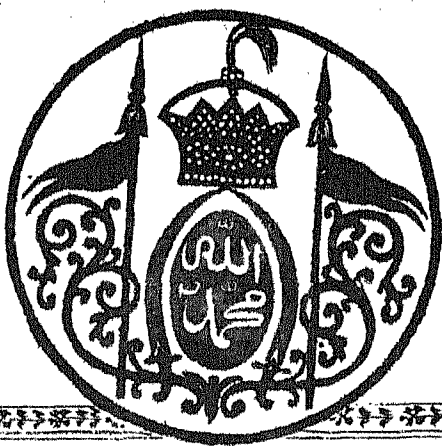
بمدح سرور دین شاه اتقیا باقر — که مست سدهٔ او سلم سپهر بلند

شعیب معجز و موسی کلیم و خضر نهال — خلیل خلت و ادریس خو مسیح افزند

خدیو کون و مکان قهرمان کن فیکون — که هست علم و عمل را وجودش آیین

هم از عدالت داود خلق را آسا — هم از شکوه سلیمان زمانه را خرسند

شکست گاو زمین را کمر بضرب عمود — نمود شیر فلک را اسیر خم کمند

هزار قرن بگردد زمین بگشت و ندید ‌ ‌ ‌ فلک بعرصهٔ گیتی چنو سعادتمند

چه بهار نوالش اگر بروضه دهد ‌ ‌ ‌ سهیل و زهره دمد جای غنچه و ترند

شوند غرق ز باد مخالف قهرش ‌ ‌ ‌ میان قطرهٔ آبی سفینه صد فرند

همان نشاط زمدحش فحول گیتی را ‌ ‌ ‌ که هر گدا را از جود شاه با آورند

زمانه کیست که آنی شود مخالف او ‌ ‌ ‌ سپهر چیست که گاهی با و کند ترفند

فرات جود اگر خوانمش غلط گویم ‌ ‌ ‌ که پیش همت او هست بحر چون فرکند

ایا شهی که بانجاح همت عالیت ‌ ‌ ‌ بلب نیامده گاهی سؤال حاجتمند

نهال نخل سخنگو شود به معجز تو ‌ ‌ ‌ چو خاک پای تو ریزند در دهان نوند

اگر نهی تو منکر بتافت سر چه شگفت ‌ ‌ ‌ که از کلام خدا کافری نگیرد پند

بنای کاخِ تو بهتر ز خلد هست که هست	دران ز وسمهٔ ابروی حوریان آژند
بباجهای قصور تو از سپهر رواق	بصحن های ریاضِ تو از مجرّه خزند
شود مشابه تنزیل واجب التعظیم	اگر نگار و هند اسمِ تو بسپر پازند
چسان نظیرِ تو باشد بعالم امکان	که مامِ دهر نزاده است چون تو فرزند
نزارِ موی میانِ هلال کردارت	ق بود قضای مجسّم نه برق تاب پرند
بصیتِ بینشِ او آفرینشِ مضمون	جدا شود بعدم از دلِ کمالِ خجند
تبارک الله از اسپِ سبک روت که بود	زمانه ثانیِ آن کوه زرین لجام سمند
قمر رکاب و زحل هیبت و ستاره خرام	سپهر گردش و شیر اوژن و صبا مانند
برد چو رنگِ رخِ عاشقان بسوی عدم	ز عالمی که دران نام تازیانه برند

٣٧

ازان مثالِ هلال است خنجرِ تیزت | که هست طبعِ همایونِ تو دقیق‌پسند

نسیمِ خلقِ تو گر غالیه بیفشاند | برند بوی عبیر از عصارهٔ ریوند

برون ز قلبِ تو حق را نداده اند نشان | فزون ز حبِّ تو امری نکرده اند پسند
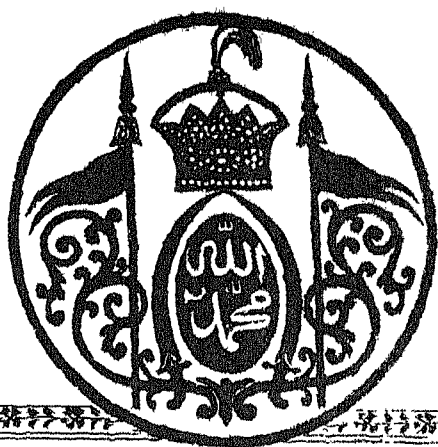
نشد مقابلِ روی تو مهرِ عالمتاب | عبیرِ صبح بمالید بر رخ هر چند

گدای کویت تا گشته سه همی پوشید | قبای اطلسِ گردون بجای خرقهٔ ژند

رسد سکندرِ رومی به نکبتِ دارا | بیاید ار بحضورِ تو با فر و اروند

چنان به پیشِ تو آبی پذیرد ار گوهر | که رشحهٔ کرمت عالمی به در آگند

بعنفِ تست عذابِ ابو دهیم پران | به نوالِ تست نشاطِ خلود هیم سکند

زبیمِ گرزِ تو لرزد روانِ گرشاسپ | زخوفِ رمحِ تو بیرون قالبِ دروند

چو فیلسوف بگوید که عالمست قدیم — پی حدوث بیارم ز خشم تو آوند

چرا بدر که دیگر روم بروز جزا — که بهر بخشش عصیان ولا تقنطوا بسند

برس بداد الاحبابِ سیدِ الثقلین — که چرخ میکند از مدح خوانت صد آفند

چنانکه مدحِ تو فرموش نمیکنم گاهی — تو هم تغافلی از حالِ من کهی مپسند

مرا رسان بحریم نشاط عیش و سرور — مرا رهان ز هزاران جفای چرخ ژرند

بهاره تاکه بنا افکنانِ علم و عمل — پی حصولِ قصورِ جنان بجان کوشند

بسعی کامله نقابِ مرگ تا محشر — کنند بنای حیات عدوت را چو کلند

زبانِ خامه نوابِ تو ثنا گوید — بصد خلوص و دو صد حسن تا هزار انند

نعتیه

ای گیسوی شبرنگ تو طغرای شب تار — وی طرّهٔ طرار تو چون ارقم خونخوار

از دشنهٔ مژگان تو خنجر همه در دل — وز نرگس مخمور تو عالم همه سرشار

گیسوی تو آشوب جهان است معلّم — چشمت ادب آموز دو صد فتنهٔ تاتار

خالی که فتاده است بر جنب خطّت — حصنی است که بنشسته در آن زنگی سحّار

در سرو ندیده است کسی شاخ بلورین — ق شاخی نشنیدم که بیارد قمری بار

آن قامت و آن گردن و آن سیب زنخدان — اعجاز نما گشته بچشم اولو الابصار

یاقوت نخیزد کهی الا ز دل کوه — ق مرجان ندمد جز به تهٔ قلزم ذخّار

وین طرفه که از فستق و از پنجهٔ رنگین — این قاعده بشکسته کف دست گهربار

اعجوبه صباحیست رخ آینه نکهت — کو جلوه نما گشته میان دو شب تار
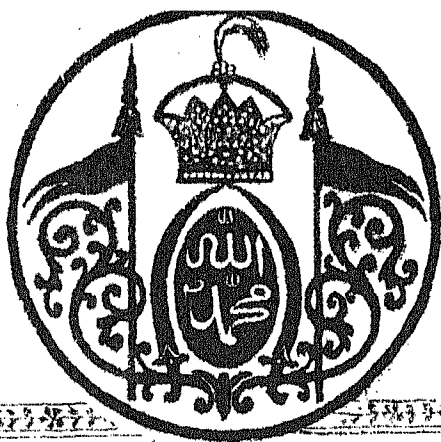
ای شوخِ جفا کار و جفا جو و جفا کر
وی کِ ستم خو و ستم کیش و ستمکار

تا چند گره در خمِ ابروی مُقوّس
تا چند لبِ لعل بزیرِ دُرِ شهوار

از نهبِ شبیخونِ فراقت شده تاراج
سامانِ تحمل بدلِ خسته و افگار

صبحم شده چون شامِ غریبان همه تاریک
شامم صفتِ صبحِ قیامت همه آزار

روزی نبود تا نفرستی پیِ قتلم
صد خنده و صد عشوه و صد غمزهٔ طرار

گاهی نگشادی برخِ من درِ مقصد
هرچند زدم سر ز فغان بر در و دیوار

وقتی نزدی ساغرِ کی چند دمادم
روزی ننهادی سرِ انگشت بزنهار

ایدر که ز سوزِ غمِ تو گشته تنم داغ
ایدون که ز بیدادِ تو رفته است دل از کار

از خندهٔ فلکن بهرِ حسد اشقهٔ معجبه
بنما صفتِ مهر مرا جلوهٔ رخسار

از گوشهٔ ابرو بوصالم کن اشارت — سوشم بیر ار کیف می خنده سرشار

یکبار چو پرسش کنی از طرز تلطف — صد بار دهم شرح بتو حال دل زار
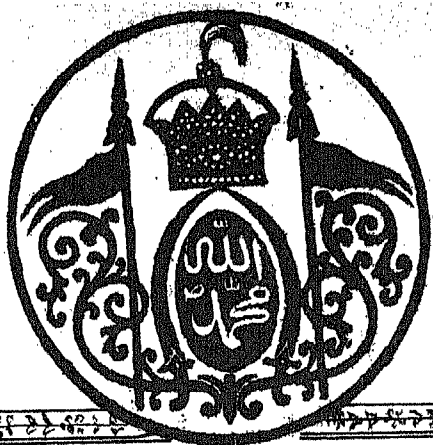
لیکن چه توان کرد که طبعت ننماید — بهر من دلخسته کهی فکرت تیمار

ای خاطر آزرده بیندیش ز خوبیش — در غفلت وی ایدل ناداں هله هشدار

برخیز ازین ره که بسی نوحه نمودی — از دست بلاهای غم غمزهٔ دلدار

پسند شود در نظر دل سندوی زلفش — بگریز بظل علم احمد مختار

شاهنشه با قدر و قضا نظم و قدر حکم — دادار جهانگیر و جهان بخش و جهاندار

سلطان رسل خضر سبل سرور عالم — فرقان هدی بدر دجی سید ابرار

بر تارک او تاج فا و حی شن سیا — در نرگس او سرمه مازاغ سزاوار

که باد مسیحائی او در چمن آید | بلبل پرد از بیضهٔ سربسته به گلزار

از صورت او جلوه نما معنی وحدت | چون شمع که هست از بن فانوس نمودار

عالم بوجود آمد از ذات شریفش | چون نقطه که گردشت نمایان خط پرکار

در بزم دل آرای تماشای جمالش | رقاص نظر تا بن مژگان شده دوار

نهیش چو کند میل باصلاح سوالف | داود زداید ز صحف صورت مزمار

قارون بگزیند بعدم همت حاتم | همش گذرد از زر پاشش درم گفتار

چون مهر کند نغمه شود صیحهٔ ناقور | چون قهر کند نار شود نور در ابصار

بارد چو سحاب کرمش بر سر ایام | دی ماه شود آب ده آروی آزار

شاها تو اگر حمله کنی بر صف اعدا | قنفذ شود از رمی تو سر کب و در هوا

اعضای عدوی تو میانِ شکم ام — پاشند که نعرهٔ رزمِ تو بگیار

چشمِ علمت دوخته بر نفیِ هزیمت — قافِ قلمت کرد جهان حلقهٔ پرکار

رمحِ تو همان خطِ شعاعی ست که نمود — ز اسلام و طریقت بجهان جلوهٔ انوار

شمشیرِ گهر رنگِ عدو خوارِ تو گویا — در بزم لبِ حور چو مریخ به پیکار

شبدیزِ ترا باج دهد عقلِ فلاطون — شبرنگِ ترا پی سپرد فکرِ احبار

غرغا و دم و ماه سم و برق تکاپوی — مشکین تن و آهو روش و غالیه رفتار

صرصر تک و سیلاب دو و رعد خروشی — جبریل پر و مه کفل و صاعقه کردار

عنقاست به پرواز و چو هدهد به تفحص — آهوست بجولان و پلنگی ست به مضمار

مرغولِ دمش پرچمِ منجوقِ سلیمان — نقشِ قدمش دائرهٔ کعبهٔ احبار

فی الجمله بجانش چو بجنبد دم پویه | در لمحه ز ملک عدم آرد خبر پا

گر وقت تکاپو نکشی زلف عنانش | چون سایه تو محو شود از همه انظار

وین معجزه طرفه که گیری چو زمامش | قوس قزحی شق کند انگشت تو مرپا

با موکب تو فر و ظفر کرده مواخات | با دانش تو حلم و حکم ساخته اقرار

سم مهر تو فرمان قضا ساخته مسجل | هم مهر تو روی قدر آمده پیدا

هر قطره ز بحر کرمت ابر گهر ریز | هر ذره ز صحن حرمت مهر پر انوار

گر سیف زبانی نشود تیز ز حدت | دندانش نماید بدمی صوت منشار

از هیبت تو بهر نه نوشیدن باده | لاهست پی باده کشان دل اغلال

خوف غضبت می برد اسباب تعیش | ترسم که برد از همه لذت دیدار

تا جاروی قصرت نشن شعشعهٔ خورشید
تُرکِ فلک آویخته سر روز نگونسار

از ہجرِ تو در جسمِ فلک گرنه نیلی
وز وصلِ تو در جیبِ زمین نقدِ سمن زار

ایدون ندرد عاشقِ دلخسته گریبان
چون پرشن از رحمت تو دامن اقطار

مداحِ تو تا یومِ ابد روحِ مکرم
وصّافِ تو از روزِ ازل داورِ داوار

سازد چو کسی میلِ تحبیرِ ثنایت
ق خواهد که بمدحت نمباید رقمِ اشعار

اول کند اوراق ز افلاک مطرز
آرد زمه و کاهکشان پرگر و مسطار

آمه ز دہانِ خضر و خامه طوبی
لیقه ز پرِ روح و منقط از درِ شہوار

آبی ز رخِ حور و مدادی ز شبِ قدر
شنجرف ز لعلِ لبِ عیسیِ شکربار

وانگاه نگارد ورقِ مدحِ صفاتت
وانگاه کشد وسمه بابروی افکار

آندم بزند دم ز رقابت بکسی کو — گردید بعشر آن بمدیح تو گهربار

هان این چه سرودی قلم زمزمه سنجم — هشیار شو و دست ازین عربده بردار

جائی که ثناخوان وی است ایزد بیچون — بیجاست کسی را سر آرایش اینکار

ور همچو منی گاه ز کیفیت می عشقش — در رقص در آید به ثنا بیخود و سرشار

لعل ست بکان بردن و یاقوت بسیلان — آهو بختن هدیه و شاهد سوی فرخار

شاها ملکا خسرو لاهوت جنابا — هستند غلامان تو بلقیس پرستار

هر چند که این دیر کهن منزل دنیاست — سجن ست پی مومن و جنت پی کفار

اما ز ره مهر بحالم نظری کن — زین بیش نیم قابل رنجوری و آزار

تو رحمت حق هستی و نواب خطاکیش — کن بهر خدا آنچه ترا هست سزاوار

منقبت حضرت امام محمد تقی علیه السلام

هلال عید عیان شد بچرخ مینا رنگ
مثال ابروی رعنا بتان چین و فرنگ

فلک ز نقش طرب گشت تنگی با چین
زمین ز روح فرح شد بهارخانهٔ گنگ

بخانه خانه ز جوش سرور صد گلبانگ
بکوچه کوچه ز افسون سرو صد نیرنگ

شگفت نیست ز سحر نوای رود و سرود
که خیزد از لحد رامتین ترانهٔ چنگ

بریخت دلبر کم طرح محفلی چو نارنگ
بکیش حاشیه در خاور و کمر در زنگ

بجاده جاده خذف گشت بیضهٔ عنبر
ز بسکه لخلخه افشاند طرهٔ شبرنگ

زمین بوجد در آمد چو گنبد گردان
بلحن و رقص قیامت قدان لبرو اوشنگ

بکیف عیش ز سیمای ساقی سرمست
چکید جای عرق یاک سعی گلرنگ

فروغِ چتر سکند ز لمعهٔ قندیل
ضیای بیرق دارا ز شمع سیمین تنگ

ز بذله خوانیِ ترکانِ نغمه خوان افسرد
هزار نغمه منقارِ صلصل و سارنگ

بشورِ زمزمه رودکِ زنانِ سپهرین
شد ز رشک شمالِ کمانچه لاغر و چنگ

بتانِ سیم سرین از نشاطِ رقصِ پکھول
متاعِ هوش ربودند از سرِ هوشنگ

همه بعشوه و نیرنگ ظالم و سرکش
همه بعربده و ناز توسن و سرهنگ

همه بجوشِ میِ حسن محوِ شکرخند
همه ز نشهٔ جامِ رحیق مست و ملنگ

همه بنازشِ پای کوب و دست افشان
همه باین غزلِ تازه گشته نغمه آهنگ

غزل

خرامِ تست که بر بود دل بصد نیرنگ
نبود ورنه به از من بدهر با فرهنگ

فروچکد چو عرق از تو رنگ شوخیها
شبِ وصال چو من در برت بگیرم تنگ

بخیز تا که چسان تیرِ فتنه میبارد
ز راهِ دور بمن شستِ آسمانِ دو رنگ

چو قصد آه نمودم قیامتی برخاست
نعوذ بالله اگر بر کشم ز دل آهنگ

ز قتلِ همچو منی غم مخور ولی هشدار
که گشته از ستمت جا بهر دو عالم تنگ

مباد آتشی افتد بجسمِ نازکِ تو
گریز بهرِ خدا از دلم بصد فرسنگ

شکسته ایم سرِ محتسب بمینائی
ببین که شیشهٔ ناموس خویش زدیم بسنگ

بصلح کی کند آهنگ عاشقان نواز
پریوشی که گهِ آشتی سگالد جنگ

که سماعِ چنین نغمهٔ جنون انگیز
سکون و صبر ز جانم رمید صد فرسنگ

بدان صفت سر و پا باختم ز فرطِ سرور
که طبع از طربِ مدحِ شاهِ جم اورنگ

ملک سپاه و فلک بارگاه و مه پرچم
هلال ساغر و خور اسپر و شهاب خدنگ

نهم سپهرِ امامت محمد ابن علی — نهنگ بحرِ مصاف و پلنگ بیشهٔ جنگ

مهین تهمتن گیتی که از مهابت او — فراسیاب حصاری شود به پشتِ پشنگ

فرو کشد بدهن از سماک تا به سمک — اگر غبارِ مصافش فتد بکامِ نهنگ

خجل نمود جم و معن و گیو صفدر را — بطمطراق و سخا و شجاعت و فرهنگ

فتد به قلزمِ زخار گر تفِ تیغش — سمندری بچه از بطنِ مادهٔ خرچنگ

شکست و دوخت سر و سینه‌ها بغزو جهاد — یکی بضربِ عمود و دگر بنوکِ خدنگ

دهد فشار اگر پنجه اش حوادث را — برآید از دهنِ صور صد غریو و غرنگ

شریعتِ نبوی را بیانِ او شارح — صحیفهٔ ازلی را کلامِ او سفرنگ

تو آن شهی که بتائیدِ عدل و انصافت — عقابِ چرخ گریزد ز حملهٔ تورنگ

زهی متاع وقار ترا افلاک میزان | نهی ترازوی تمکینت را زمین سنگ

ضیای افسر تو شعشعهٔ تجلی طور | فروغ چتر تو منور زبرجدی اورنگ

دم منورت بینی اگر به سایهٔ بید | ز شاخ بید دمد صد گل شگفته و قشنگ

زمانه چهره نا شسته بد ز خواب عدم | نگشته بود وجود تو زینت اورنگ

رود چو قوت عنف تو در تک غبرا | شود مذاق فی عسکری مثال شرنگ

ز جوش لعل بدخشان به دور تو شیر | غزاله ز شتاب جبال ماده پلنگ

نخاشی ار بکند صارم سیه تابت | بخواب هم بکند رخ کهی بجاب نهنگ

که غزا بنماید چنان که گوید خلق | فتاده عکس رخ یار در می گلرنگ

تبارک الله ازان رخش برق رفتارت | نه رخش بلکه پری لعبتی ست چابک و شنگ

شکسته نعلِ سمش ساقِ عرش را خلخال ۞ گسسته تارِ چدارش پدر را آونگ

فلک ز گردِ تکاپوش بوتهٔ اکسیر ۞ زمین ز نقشِ سمِ او سراچهٔ ارژنگ

رو د شابهٔ زهره بسو بین دو کمن ۞ قدِ چو سایهٔ او بر سرِ عجوزه لنگ

به پیشِ طاقتِ دستِ تو عرش و فرش حباب ۞ به لعب در یدِ طفلانِ تو از دی نارنگ

ازان ز سبعهٔ الوان پُرست خوانِ سپهر ۞ که چین بود ز خوانِ تو روزکی لالنگ

ز کچکچیانِ عتابت کشند در زنجیر ۞ پی شکارِ دلی زلف گر گشاید چنگ

کشید خامهٔ مصوّرِ تو بوقتِ نگار ۞ دو صد هزار خطِ نسخ بر سرِ ارتنگ

با احتسابِ تو چنگی نواز دارنا بسید ۞ بقهر ترکِ فلک بر سرش زند سرِ چنگ

فلک جنابا امیر اشهٔ جهان بخشا ۞ بکن شتاب بانجام و مساز درنگ

۵۳

۵۶ برای طعام برهان قاطع ... بمعنی پاسبان عیاشت
۵۷ ارتنگ ... نقاشان ... مانی برهان قاطع
۵۸ ... بقول ... غیاث

مثالِ نقطهٔ پرکار گشته‌ام محصور
به پنجهٔ مرض و درد و فکر و محنت و رنگ

رهان ز موجهٔ عسر و رسان بساحلِ یُسر
که تنگ تصادمِ انجم نموده بس دل تنگ

بده سزای عدی مرا بقهر و غضب
بدانچه رستم دستان نمود با ارزنگ

شماره تا که دل افسردگانِ وادیِ عشق
گذشته اند ز نام و نشان و نسبت و ننگ

ستادگانِ حرمیت نگارِ نصرت را
شبانه روز ببر برکشند تنگ نهنگ

نعتیه

ژاله بارید چنان بر طرفِ دشت و جبل
گر لگدکوبِ خزان گشت چمن مستاصل

قیرگون ابر به اوج ست ز بس سیمابی
گوییا آن شام و سحری دست و بغل

از دمِ برد بپوشید سمندر سنجاب
سرد شد آتشِ افروخته اندر منقل

مرتع و دشت ز اسکوفه تهی گشت چنان
که خورد غم بکس شهد ز بحر کول

نبود هیچ عجب گر اثر بارش و برف
روی خورشید شود تیره چو رخسار زحل

منجمد نیست غدیر و غدق راغ و چمن
پای امواج ببستی مگر آهن شل

انجمادی ست بگلشن که نیاید بیرون
از مناقیر عنادل نغم شوخ غزل

شیر برفین شود ار برد و اسد چرخ برین
نقرهٔ خنک فلک اطلس گردد وار حمل

نطفهٔ نجم بزهدان فلک یخ گردد
نه فروزند گر از مهر درخشان منقل

بسکه سجاده فشانده ست دی و بور آذر
زرد چون چهرهٔ عاشق شده صحن جنگل

صفت کاه ربا داده کشیده تشرین
از چمن سبزه و زردی به رخ نور و عسل

گلکان غنچه صفت گشته سر افگن
غنچکان چون گل پژمرده نزار و مختل

نازنینان چمن را بدل جامهٔ سبز — سندس رومی ست بر گرته آبی ست حلل

بسکه رویید ز خسندان خار ربعالم چه عجب — کرده مد تره بر دین نرگس به طلل

افسر لاله به بود از نسر افشان بهمن — سینهٔ زمره شد از رمی تکمگان منحل

روز موعود رسیده ست مگر در گیتی — که بگلزار نمایان شده آشوب شلل

یا نموده ست قضا از پی تنبیه جنود — اثری از سخط و قهر شهنشاه اجل

درهٔ بحر عطا غرهٔ سیمای صفا — قرهٔ عین حیا صدرهٔ اسرار ازل

کهف دین شیر عرین درهٔ مبین عین یقین — مدخل نور ازل شمس ملل نجم دول

مظهر فر بد ظفر خلد نعم عرش شیم — فخر کل غیث زمان لیث زمن فرد ملل

ماحی نقش ستم ماه درخشان کرم — احمد حامد محمود نبی مرسل

بخلافش سحر عیش نماید تاریک | ز ولایش دل چون آینه بیند صیقل

ابر فیضش گهر افشاند بگیتی چندانک | پاک شستند ز دل نقش امانی و امل

مهچهٔ رایت قدرش قمر شام ابد | شقهٔ بیرق جاهش شفق صبح ازل

مهر رایش بدل روز رود ار بفلک | چهرهٔ نیر چرخ شود مستقبل

دست او بستهٔ حلی چون ازل عالم را | جلوهٔ شاهد تکوین شدن از ره اجل

گر یک اشپه برود بر سر حسّاد چو مهر | سلک خوشش بنماید ز خط دهر اطول

آن یدی و حیدی که بمرآت وجود | کس ندیده است نمانند ترا جز احول

طوطی طبع تو آنجا که سخن گو شود | آب کوثر بچکانند ز تخم حنظل

آن ساقی نهی تو چنان عشوه فروش | کرشن بهر جهان در و خماری صندل

خنجر مستظلم آید پی تقبیل دوان — کل کویت شود از رشحهٔ ابروی سبل

نطفهٔ خصم به اصلاب رود تا آدم — بهر تنبیه نمائی اگر آهنگ جدل

نیست زیب کمرت خنجر فیروزه نیام — آفتابی ست که یک عمر بمانده بحمل

نخلهٔ عمر عدوی تو شلیل تیزت — پیشتر برده و پستر برسد دست اجل

عکس تندیش کند در تن او کار چو حل — روح تا حشر نیاید بجهان هیچ محل

اژدها تیغت جهانگش که بما سان دم — استخوانهای عدوی تو خورد در مقتل

رمح خطی تو در چشم عدو میل نشین — توق عودیت پی سرمهٔ نصرت کحل

وحش اند براقت که پریشان نشود — در تکاپوی رمش خواب لطیف مخمل

برق وش عقل تک اندیشه دوش کبک خرام — لاله سم سنبله دم کلبدن البرز کفل

وقتِ رفتن بفلک مشکلِ دعای مقبول | دمِ رحمت بزمین صورتِ وحی منزل

اثرِ نالهٔ قیس از دلِ لیلی برود | گرفت زلزله از ضربِ سمش سافل

زرفا نیش چو ازلال سوالی سائل | بسر آید صفتش از زبانِ مفصل

آن خدیوی که زعونِ توی صیادی | بر نسرِ فلکی کباب کشاید جنگل

لامکان پیشِ شبستانِ تو چغوله بنا | عرش از کرسی قصرِ تو زمین اسفل

شهپرهٔ کاخِ رفیع تو چو مرغانِ سپهر | آشیان ساخته در طارمِ این هفت فلک

در کفِ رادِ تو گوهر بنماید مانا | در نظر خوار ترا زعقدهٔ ما لاینحل

ماندی تا به ابد سرّ احدی تفصیل | حق بکردی اگر از ذاتِ تو شرحی مجمل

غیرت وادیِ این شن این تیره بساط | تا بر افروختی از دعوتِ خلقی مشعل

سنگ دیر شود کعبهٔ انسان نیک | گر بیاد تو شمن قشقه کشد در هیکل

گشته شمعی که ز درگاه تو بیرون آید | بقفا دیلِ مه و مهر نگیرند بدل

بدر افکند ز ایوانِ تو فراشِ قدر | که پرندین فلک گشته بسا مستعمل

ای عجب با چه تشبیه دهم ذات ترا | زانکه پیدا نشده کس چو توئی از اول

قوتِ ضعف مرا ساخت چو چشم شهلا | که شدم نومید از کثرتِ آزار و علل

رحم کن رحم که تا چند کشد جانهٔ من | صدمهٔ فکرت و جورِ مرض و درد و کسل

بنوالِ تو که افتاد ز بیداد فلک | بدلِ خستهٔ من رخنهٔ صد گونه خلل

بله نواب ز ممدوح مشو نا امید | هی تو دانی که امیدت نبرآید لا بل

که دعایت باجابت رسد اینک فاش | آرزوی تو برآید به عجل لا بل

چاشته خود بمدینه بفرست و برد ا | دست خود بهر دعا بر در حق عز و جل
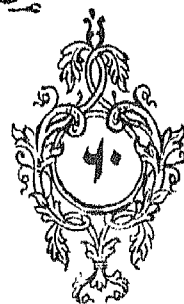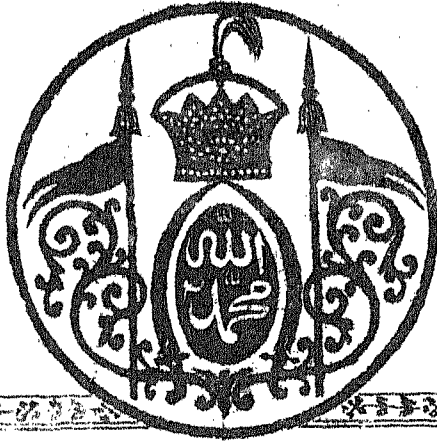
تا دهد زلف قمر پوش شمیم جان بخش | تا کشد پرده ز رخ شاهد حسن عمل

صد جهان خلق نماید چو قدیر خلاق | از تو تکمیل پذیرند بعلم و بعمل

مدح امیر المومنین حضرت ابابکر صدیق رضی الله تعالی عنه

خاور خدیو کرد چو در باختر مقام | آمد به حجله گاه فلک نو عروس شام

مه برنشست انکه بر نقره خنگ چرخ | با لشکر نجوم بصد فر و احتشام

تازد چنان که لشکر مومن به اشقیا | زانگونه تاخت فوج ضیا بر سر ظلام

از کیمیای تابش انوار برگرفت | صیدان آسمان سیه کل سیم خام

از بسکه گشت جلوه فگن شمسه قمر | تا بید طور تجلی چون گنبد رخام

از ہار راغ و باغ ہمانا بجاک ریخت	نشانِ شکوفہای جنانی ز ابتسام
از شبنمِ شبانہ نم آلود شد چمن	مزکوم گشتہ بادِ صبا را مگر مشام
شد چرخ در حلی و حلل چون بساطِ خلد	وقتِ نشاط ہست کنون ای مہ تمام
در غنچہ لب تو نہان سحرِ سامری	وز سروِ کاکلش تو عیان فتنۂ قیام
زان غنچہ بوسکی دہ وزان سروِ لذتی	زان پس شرابِ ناب بہ ذوقِ فکن بجام
آن آبِ آتشینِ مصفای لعل رنگ	آرامِ جان و قوتِ دل و قوتِ مشام
آن قرقفِ کہن کہ چو ریزند در قدح	گردد ز نورِ جلوۂ او عقل مستہام
آن می کہ قطرہ چند از طفل شیرخوار	آید برقص در برِ آغوشِ بابِ وام
آن راحِ دیرسال کہ گربوی آن ز من	باد آورد و بیتم سرمست بام و شام

ابتسام بالکسر خندیدن

مزکوم آنکہ زکام دارد

حلی بضم زیور

حلل بضم اول و فتح ثانی جمع حلہ بمعنی جامہ

آن می که می نگوید او از روی شرع — اُمّ الخبیث مولوی و محتسب حرام

یعنی رحیق صاف ولای کسی بده — کاید بصوت نا و بنی کثرت کلام

دیهیم فقر و تاج خلافت سریر دین — منجوق عز و چتر شرف افسر عظام

عنوان قند و دبدبه سرخط کرم — طغرای جاه و شوکت و دیباچهٔ نظام

زیب حطیم حلم و حیا کعبهٔ هدی — شمع حریم مجد و علا قبلهٔ کرام

طیارهٔ محیط شرف لنگر وقار — عمان جاه و دولت و ینبوع احترام

دستور اولین رسول و رفیق غار — بوبکر صادق زمن و فائق انام

آن داوری که چون بخلافت قدم نهاد — بغنود طفل فتنه به آغوش انتظام

جوشان شدی چو آب نوالش بجوی فیض — قارون مثال ماه بگردون زدی خیام

آن سنگ اسودی که بلثمش شود نجات | آید بکعبه بر در او بهر استلام

گر بوی خلق او برسد در مشام شیر | ریزد چو آهوی ختنی مشک در کنام

نخ نخ بآن جنیبت گردون مثال او | کو راست سرج از مه و از کهکشان لجام

وه وه چه اشهبی که ز تندی و خوش سری | از رائض قضا نشده هیچگاه رام

چون فکر بس سبک رو و چون عقل دور رس | چون وهم تند و چست چو اندیشه تیز گام

چرخی است وقت گردش و ارضی است در ثبات | برقی است در تکاپو و بادی است در خرام

صرصر ز جست و خیز وی آموخته چابکی | دریا ز سیر ویش روانی گرفته وام

در دم ز عشقتش مقام دنی رسی | گر دست پاک تو نه کشد از ادب زمام

آن رستمی که روز وغا در مصاف تو | چون طفل نی سواره نمایند از سهام

از نعرهٔ تو نطفهٔ دشمن ز بطنِ اُم — ز انسان بدر رود که عرق از رهِ مسام

در دستِ حق پرستِ تو تیغی است بی‌مثال — الماس رنگ و پاک گهر زمردین نیام

در حیرتم که لازم و ملزوم چون بود — یا بد چو جسم و صوت از تیغش انقسام

بی آب و دانه گشته حریفان ز رو تیغش — زین رو گرفته شکلِ هلالِ مه صیام

چون بود بورِ چرخ حرون پس بحکم تو — از کهکشان نمودند اورا بسر لگام

نسرِ فلک نیارد بر سر پریدنت — تا تیر و خنجرِ تو بر و دانه است و دام

بی جوششِ ولای تو موهای تن کنند — اجسادِ دشمنانِ ترا صوتِ هوام

الحاجِ دهر باز داگر بازی خرد — عقلِ تو زو فرزوفی جوید چو شاهقام

در قصرِ احتشامِ تو از عرش سایبان — بر بابِ احترامِ تو از آسمان قوام

نشاید او دو دین هر اصحی و رهم — بیند اگر کسی رخِ خوبِ تو در منام

از بهرِ دفعِ چشمِ بد از گیسوی بتان — مشاطهٔ نوالِ تو بر رخ کشید لام

آن کیست کز سخای تو محروم مانده است — کو آن کسی که نیست ز جودِ تو شادکام

ریزد گلابِ فضلِ تو بر روی انس و جان — بارد سحابِ بذلِ تو بر فرقِ خاص و عام

باشد که این مدیح سرای تو نیز زو — گردد ز رحمت و کرمت فائز المرام

روزی بلطف و مهر بحالش نظر فکن — تا همتش ز بختِ دژم گیرد انتقام

تو سرورِ جهانی و نوابِ رامپور — بر آستانِ دولتِ تو کمترین غلام

تا عشوه را بغارتِ جانهاست نازشی — تا غمزه را به بردنِ دلهاست اهتمام

تا دلکش است خندهٔ خوبانِ عشوه‌گر — آرد ز تارِ زلفِ بتان تا صبا پیام

اعزازِ تو چو قدرِ نبی باد لایزال | بخت چو ذاتِ پاکِ خدا باد لاینام
خلاقِ جسم و جان بسرِ روحِ پاکِ تو | هر شام و بامداد فرستد دو صد سلام

منقبت امیر المومنین اسد الله الغالب حضرت علی ابن ابی طالب علیه السلام

گلعذارِ نوبهاران جلوه گر شد در جهان | می سزد نالد اگر رضوان چو بلبل در جنان
نوبهار آمد عجب نبود که چون ابر مطیر | باده خُلّر ببارد در شیشهٔ برگ رزان
نوبهار آمد کنون از کثرتِ عیش و نشاط | جای زمره زمره خیزند نهالِ گلستان
نوبهار آمد شگفتی نیست گر هر بلبله | باده ریزان گشته اند بهر غمِ آئینه سان
دور نبود از فیوضِ بادِ نوروزی اگر | سر کشد از نخلِ ماتم شاخ و برگِ زعفران
توده عود قماری سوخت در نارِ حسد | تا نسیمی بر کشاد از غنچه‌ها صد عطردان

گر رود باد صبا بر آذر برزین دمد — لاله‌زاری از شرار و سنبلستانی از دخان

تیرباران بلا گر چرخ بارد باک نیست — زانکه بر گیتی پرند ابر شد برگستوان

فصل بوقلمون ز ریحان شد چمن بازار چین — ق ابر رنگین جلوه گردید از پی گوهرفشان

این چو صوفی دلق رنگارنگ میپوشد ببر — وان چو مستان قدح آشام میسازد فغان

اشک ریزد وامق ابر بهاری از هوا — می چو عذرای نو زنست بزین دامن کشان

لحن داودی صوت باربد با چنگ گشت — از صدای مرغ صبح وز نوای زندخوان

از ورود فرودین مشاطهٔ خرم بهار — داد انگاره زهره را حلّه‌های پرنیان

همچو زلف دلستان پیچ و تاب افتاده است — گیسوی سنبل بدوش نهال ارغوان

سبزهٔ شاداب را بر تن لباس عبقری — غنچهٔ نوخیز را در سر شمیم شمیران

یاسمن از عکسِ شفق لاله زد داغِ تو
آبِ آتش گونه است و آتشِ عنبر دخان

از شقیقِ بستان کون شهر یار زیبا
مرغزارِ دشت را بخشیده زرین طیلسان

خسروِ فرزانهٔ نوروز با خیلِ بهار
منهزم فرمود جیشِ روسیاهِ مهرگان

از تلالای پرندِ برق تابِ شاخِ گل
بادلِ پرخون سپر انداخت سیافِ خزان

ابرِ کحلی رنگِ نیسان بر فلک آمد پدید
چون غبارِ موکبِ شاهنشهِ جم پاسبان

شهر بندِ ملکِ جرات حصنِ اسرارِ حکم
مسجدِ اقصای عرفان کعبهٔ امن و امان

بهمنِ تختِ خلافت سامِ مضمارِ قتال
خسروِ آفاق گیر و تهمتنِ خیبرستان

رافعِ اعلامِ عرفان دافعِ اسقامِ دین
قامعِ بنیانِ کفر و شافعِ اسلامیان

مبتدای حلم و جرات منتهای عز و جاه
مطلعِ دیوانِ شعر کت شاه بیتِ عز و شان

نوبهار خلد عرفان نوبر ینبوع شرع — نوگل فردوس هستی نونهال کن فکان

کشتی طوفان محشر لنگر حلم و وقار — گوهر بحر علا ینبوع بر و امتنان

آنکه تاز لافتی بر جبین اوج اتقا — شاه مردان ساقی کوثر امام انس و جان

آنکه بنشاند حسام و رمح او روز نبرد — وقت ضرب اولین صد فتنهٔ آخر زمان

حلقهٔ پیچان کمند و برق خشان خنجرش — پیچد و سوزد گلوگاه دل فغفور و خان

قد موزون لوای عسکرش طوبی نژاد — مهچهٔ زرین درفش فوج او حوراشان

از نهیب عدل و انصافش عجب نبود اگر — فتنه از خواب گران سر بر ندارد جاودان

گر رسول الله مدح او سازند از الهام دهر — هر یکی چون بلبل سدره شود شیوا بیان

[illegible]

هر کسی گیرد ز روحِ سنجر و دارا خراج — گر همای شوکتش گردد بعالم پرفشان

کشتی قهرش اگر لنگر زند در بحر رزم — موجِ طوفان فنا برخیزد از خونِ یلان

همت او نام حاتم کرده از آفاق طی — جرأتش نگذاشته از پور دستان داستان

ای خدیوی کز نهیبِ عدلِ تو کبک دری — بی خطر در پنجهٔ شهباز گیرد آشیان

ذاتِ تو در هر دو عالم هرچه جسته یافته — جز نظیر خود که از اول گشته بی نام و نشان

مردمان چین هند گر امری خلاف ای تقی — نطفه بگریزد ز صلب مترس از پیر و جوان

سقفِ ایوان ترا باید فضای نه سپهر — گنبدِ قصرِ ترا زیبد قبابِ فرقدان

در جبهت عقدِ پروین جای بلورین مثال — در سرایت مهر خاور لشکر گوهر نشان

چون یکی حشمت تو موسی عمران صفت — قلزم دربار جاه تو سلیمان آستان

گر لبی نا شادی از علم لدنی در کلام
نطق را میگشت عارض علت عقد اللسان

بهر اعدای لعینت نقش بندد کاف و نون
نوحهٔ مرگ جوانی میفرستد ارمغان

گه شود محراب کعبه گه در بیت العتیق
چون نگاه رمی گیری چلهٔ چاچی کمان

قطع سازد مشرکان را ذوالفقار تو مباد
بُرّد از دل رشتهٔ امید وصل عاشقان

رحم تو آن مهر عالمگیر رخشان را انام
خشم تو آن برق بتّار رعد وش افغان

دلدل زرین رکابت هالهٔ شمس عذار
نرگسین چشم و بنفشه طره و سنبل عنان

نخله ماله غبارش بر رخ رخشندهٔ ماه
نور می بخشد بجام او بسلک کهکشان

سهم او در خون اعدا چار مهر اندر شفق
پیکرش در هفت صف چون رستم اندر هفتخوان

خنجر دم عنبر شناسش هیچکس کاهی ندید
بحر اسود موجزن در وسط دوده گوگمان

سرعت وهمی شری تا شیر بخشیدی اگر — پر زدی کاو زمین مثل براق آسمان

عزم تو همسر گشته از پی آن برق وش — حزم تو گردید همپای سمندش بی‌نشان

پیش جبریل امین همسر تیمم می‌کند — هر غباری کز جولانش رود بر آسمان

لوحش الله زان همان سعد فیروزان که تو — با سپاه بیکرانه تاختی بر بهرون

طول فوجت میمنه از خاوران تا باختر — عرض لشکر میسره از باختر تا خاوران

واندران پولاد پوشان چون فلک مریخ خشم — در میانش غازیان چون اژدر آتش‌فشان

شرزه شیری عنان پلنگ ببر دوش — زن پیلی زیران هژبران زوردان

بسکه خونها ریختند از دشمنان روسیاه — جسم‌ها گردید بیجان روح‌ها بی‌خانمان

بحرها پر شور از صیلم الماس رنگ — کوه‌ها در زلزله از ضرب گوپال گران

رخنه ها در تن ز نوک بیلک شد آن گذا
جویها در جسم از سیلانِ مغزِ استخوان

تیرها گشت از برای صیدِ مرغِ جان عقاب
نیزه ها گردید بهر گوی سرها صولجان

از خدنگ و ناچخ و سپر و پاش و خشت و پیلپا
وز حسام و خنجر و خنجیر و ششپر و پیکان

آنقدر کشتند تا در نزد تو زنهار خواه
هادم اللذات مضطر از فلاک آمد دوان

افعی پیچان کمند از بسکه شد عنا گیر
چون کمان خم گشت و دفعه جیو و دشمنان

از غوِ شیپور و بوق و شندف و طبل و نفیر
پنبه از خورشید و مه در گوش کرده آسمان

عشرت آبادِ جهان گردید چون بیت الحزن
کافران از غریو و مسلمان را افغان

منهزم گشتند و پایان جنگ اعدای دین
شد سپاهِ غازیان از فتح و نصرت کامران

شد بغارت اشتر بختی قطار اندر قطار
نهب شد اسپ تازی کاروان کاروان

حقهٔ دُر تودهٔ یاقوت صُرّه سیم و زر | کو سرین مشکوه و سیمینه لگن زرّینه خوان

هم کنیزان مسلسل طرّه و آهو نگاه | هم وشاقان مشعشع عارض و غنچه دهان

بسکه دربار آورده شد حمل پیلان زر و سیم | رایگان رفت آبرو و شانِ گنج شایگان

پادشاها آن توئی کز دستِ گوهر بارِ تو | چون کفِ سائل تهی شد مخزن دریا و کان

آن زمان زیبد اگر بر بختِ خود نازد فلک | در جهان پیدا نماید چون توئی صاحبقران

جلوه می افگند شمشیرت اگر روز ازل | تا ابد کانی نگشتی وصلتِ جسم و روان

گر نبودی شاخسار نیزه‌های لشکرت | دائما می ماند شهباز ظفر بی آشیان

نار را افگند خشم تو بصد آزار تب | خلد را بخشید خلقِ تو بهار جاودان

کمترینه خادمت بخشید تخت خسروی | کمترینه چاکرت بود ایل کلش کیان

۷۵

گر نبودی ذاتِ پاکت جلوه آرای شهود   ق   از عدم این شانزده سر کز نکردی بدی عیان

جاه و حزم و فرّ و جود و مهر و خلق و عقل و فهم   علم و حلم و بذل و فضل و عزم و جزم و عزّ و شان

گاه تحریرِ صفاتت از وفورِ خرمی   خامه طاؤسانه رقصان میشود اندر بنان

آن توئی کت رشتهٔ چرخِ برین نادیده پشت   وین منم کز درد و غم چون نال میبالم نوان

آن توئی کت مایهٔ هر دو جهان باشد عجیب   وین منم کاندر متاعِ خویش دارم صد زیان

می نگویم جز ثنایت مدح افریدون و جم   می نه بینم جز درت بابِ قصورِ قیصران

از وفورِ عشقِ تو در خانهٔ پر نورِ دل   می ندارم هیچکس را غیرِ مدحت میهمان

دعوتم کن از نعیمِ عیش و عشرت یا علی   تا بکی اندوه مهمان باشد و من میزبان

از هجومِ کلفتِ امراض و آشوبِ فکر   گشته‌ام چون ماهی بی آب بر بستر تپان

انچه با سلمان میانِ دشتِ ارژن کرده ‌‌ ‌ کن بحق مدح سنج خسته جانِ خود بیان

تا نمایان باشد این چار چیز از چار چیز ‌‌ ‌ خنده از لب نور از رخ چین ز ابرو خم ز ان

چار کس آرند پیش سر کشند این چار چیز ‌‌ ‌ تاج کسری تخت خاقان طبل قیصر چتر خان

نفکند تا خنده در گنجِ لبِ خوبان شکنج ‌‌ ‌ تا که باشد شاهدان را زلفِ پرخم تا میان

تا که باشد نو عروسِ غمزه مشکین را قرین ‌‌ ‌ تا که باشد سر و سعد ملک و دولت را قران

تا بود تیغِ سیه تا بت بجوز شقشقیا ‌‌ ‌ چون مسی با لبِ دندان در لعلِ یمان

گلشنِ سرسبزِ مینو دوستانت را مقام ‌‌ ‌ حفرهٔ تاریک دوزخ حاسدانت را مکان

لا فتی الا علی لا سیف الا ذو الفقار ‌‌ ‌ از ازل تا حشر باشد نغمه گر و بیان

نیست جوانمرد مگر ذات حضرت علی کرم الله وجهه و نیست سیف مگر ذو الفقار

صحت و اقبال و جاهِ دو جهان او را ‌‌ ‌ آنقدر بخشی که ناید هیچ در وهم و گمان

۷۷

منقبت داور جهان و جهانبان رب زمین و آسمان آنحضرت امام مهدی دین صاحب الامر و الزمان علیه الصلوة والسلام

علی الصباح که صوت نگارِ کن فیکون
کشید نقشِ سحر را بلوحِ آینه گون

مشاطهٔ قدر از تابِ آفتاب و شفق
فکند بر رخِ گیتی پرندِ بوقلمون

کناره کرد ضیا از کواعبِ انجم
چنانکه رنگ ز رخسارِ عاشقِ محزون

خدیوِ روم بیک جنبشِ طلیعهٔ صبح
نمود صد حشمِ زنگ را ذلیل و زبون

به تیره قعرِ یمِ باختر نهان گردید
لآلِ ماه و کواکب چو مخزنِ قارون

نسیمِ عطردم و شبنمِ گلاب سرشت
شگفته ساخت ثمر را چو چهرهٔ ذوالنون

بسرخیِ شفقِ بهشتان مثلِ مانا
گرفت غنچه ز نورِ مهر رنگِ زریون

شکسته جرگِ جسور و سمر و صد شاهد
نهفته رو به نقابِ خفا و صد خاتون

بتافت از غرفِ قیر روی خور گونی
ز بطنِ علق موسی نموده سر بیرون

بسبزه زارِ مطرّز قطره‌ها شبنم
فگنده لولوی لالا بفرشِ سقلاطون

بلحنِ باربدی بلبلان شاخ پرست
دمیدن بر دمِ داؤد صد هزار افسون

باهتزازِ نسیمِ سحر بتم تا که
ز خوابِ ناز گشاده دو نرگسِ میگون

حریف نوم شکسته صفوف غمزه و ناز
خمارِ دوش پوشیده زلف غالیه گون

نگینِ جبههٔ او نقش کبریا و به سطوت
فتینِ عارضش آماده صد هزار فتون

تکلّمِ لبِ جان بخش و بیجهان محشر
نگاهِ چشمِ صیاد و یک فلک افسون

به پیچِ ار قمِ خونخواره اش تنم شد آ
به نیشِ عقربِ جراره اش دلم شد خون

کشیده غازه و نموده رخ لعلش
ضیای دهر فروزه لآلی مکنون

چو پیغام ارشاد از رحمت صلاع خمار | خطاب کرد بمن با عتاب گوناگون

چه گفت گفت که ساقی بخیز و زود برو | چه گفت گفت که هین هین شتاب کن اکنون

بیار میوه و مینا و باده و ساغر | بزن چغانه و ساز نگ و تار و قانون

بنوش راح مصفا و لعل آذر فام | به نغمه که بجنبد ازان زجا هامون

همین دو لحظه وصال غنیمت است مدان | بیک و تیره مپندار گردش گردون

ز بس شتاب زده بودم از پی فرمانش | بدان رسید که جانم رسد ز تن بیرون

ز جای جستم و سامان عیش کردم جمع | بنای نوش نشستم بساعت میمون

پیاله دادمش از خنب خون لعلی رنگ | که هست روح فلاطون ازان بدل مفتون

مؤثری که چو ریزند قطره اش به زمین | چکد شراب تبرزد ز شاخ افتیمون

مقوی تن زار و منقی اعضا — کفیل هوش و حواس و مزیل کرب و جنون

اگر ز دردی آن جرعه چشیدی کهی — نمی نشست بخم همچو افلاطون

من از برای صبوحی ز دیف او گشتم — بسنده تر ز پس آوند چانه موزون

پس از کشیدن ساغر چو مست باده شدم — کشاد چهره هنر از حقایق مخزون

گذشت فرق خیالم ز ساق روح این — رسید پای طلب بر تبارک قارون

نظاره کردم چون روی حوریان جنان — درون کسوت الفاظ صورت مضمون

تبارک الله از آن معنی لطیف و دقیق — تبارک الله از آن لفظ از گهر مشحون

که بود چون شهب تابناک جلوه نما — که بود مثل مدیح خدیو کن فیکون

دبیر جم حشم منشی قضا و قدر — وزیر شاه نشان شهنشه بیچون

امام مهدی هادی که دین ختم رسل — به پشتوانی او ثابت و تو سیت کنون

شهی که از پی ترحیب شرع او زرد شت — برون جهند ز لحد چون شرار از کانون

از و جهان ز ستمهای دهر در راحت — از و زمانه ز آشوب فتنه ها مامون

و زو چو صرصر قهرش به نطفه لسبر شی — اجنه سر نکشند از حجاب های بطون

به آبیاری انعام او شود پیدا — مذاق آب خضر در عصارهٔ افیون

کسیکه ساخته لعلش بصنع او نام — که نقش نه دهر بباب عدم دو سوره نون

سپر بدستش در صف دشمنان یعنی — قرار مردمک چشم در میان جفون

ایا کسی که بباد وقار و تمکینت — کهی نریزد آبی ز کاسهٔ وارون

ز برق تیغ تو در چشم خور رسید پیدا — ز باد گرز تو در دهر اشاعت طاعون

۵۱ پشتوانی یعنی اعانت و حمایت، پشتوان یعنی پشت و پناه و معاون، کما فی البرهان

۵۲ ترحیب مرحبا گفتن

۸۲

درخش نیّر شمشیر تو بر و زیر زره	پراکند صفت ذره ها صفوف قشون
بضرب گرز تو ریزد تمال کهنه رواق	بزیر سقف فلک کی بود هزار ستون
زهی ستانهٔ جاهت که نیّر اعظم	شود شبانه بمغرب برای سجده نگون
بود سکندر بخت تخت جم ملاک	کند جلال تو شنعت بفر افریدون
جمال لیلی کلکت اگر ببیند تیر	کمانه پشت شود همچو قالب مجنون
خیال نهب شبیخون عسکر قهرت	رباید از دل روز جزا قرار و سکون
زقطره قطره جهد بجهان شرار جحیم	رود چو آتش عنف تو در تک جیحون
کمال کثرت هستی چو سر زد از صانع	جمال وحدت و تصدیر بر تو شد مفتون
نقوش وصف تو سر لوح سورهٔ توریت	رقوم مدح تو طغرای صحف انگلیون

ترحم تو شیعان در دور آتابک
توجه تو ضعیفان کرب امعجون

شود ز بذل تو ثروت سی پیره جوان
بود ز عدل تو سلوت صعیف دهر قرون

با شهبت ندهم نسبتی ازان که بود
کبود چرخ شموس و هیون حرون

سنان رمح تو در جوف روبنین حصان
رود چو نوک خیاطی بجله اکسون

اگر بگوشه چشمی نظر کنی از لطف
شود مقابل جشن شهی عدو ابن العن

فتد چو عکس کف همت تو در قعر
شود بزرگ تر از رود خانه آمون

چرا نباشی نایب مناب پیغمبر
که مضمرست بقلب تو حکمت هارون

ازان خدای بدست تو سپرده باش
که هست مشت اتق بدست تو میمون

بزرگوار عرش رفیع مجد علا
شده ست سوی تو ام خضر شوق امشون

زدم بدستِ تو نادیده دستِ بیعت را
گواه هست یقین واقفِ درون و برون

دعای خیر بفرما بحقِ منِ ناپاک
شوم بعیشِ مخلد ز فیضِ تو مقرون

بروزِ حشر شفیعم شو از کمالِ نوال
که تا بود بمانم ز لطفِ تو ممنون

چگونه گنجد در جمله بیانِ ادراک
مخدراتِ صفاتت بود ز حد افزون

محال هست بکمالِ مدیحِ تو آن به
که مدح ختم کنم بر دعای تو اکنون

همیشه تا که پریزادگانِ قامت پوش
کشند بر سرِ خود خمارِ گوهرگون

مدام تا که بمالند خونِ عاشق را
حنا مثال بپا خوگرانِ آبی گون

شموسِ جاه و جلالِ کمینه خادمِ تو
بود از صدماتِ کسوف و نقص مصون

کشند طالعِ خصمِ ترا بحکمِ قدر
شکنجیانِ قضا در شکنجِ گردون

کنون سلام بکن عرض با ادب نواب | مده ز دست عنان طریقه مسنون

در منقبت حضرت امام نقی علیه السلام

تا چند ای باد صبا نظارهٔ سرو و سمن | سازی ندانم تا کجا گلگشت گلزار و چمن

تا کی دوی در راغها تا کی روی در باغها | تا کی نمائی لاغها در وصل یاس و نسترن

تا کی کشی خمیازه در زیر تاک تازه | مالی بعارض غازه از لاله در دشت و دمن

تا کی ز روح راح گل عطری فشاندن سنبل | تا کی ز بوی نور و گل عنبر بعود آمیختن

گاهی به اطراف قلل تجری ز اغنج و دلل | گاهی باکناف طلل رقاصی از شوخی و فن

گاهی به صحرا فرخی از بوی مشک خلخی | گاهی به بستان گلرخی از کو بکاخ چمن

گاهی شمعی بگلستان با نغمهای چنگ و دن | گاهی به نی باشی نهان چون روح در گور و کفن

گاهی بی یوسفی چشم پدر روشن کنی | گاهی جانی منزوی زلف همچون رهزنان
ریزی هزاران شعشعه زر بر چهر ریحان و زمر | بیزی همه کافور تر از نکهت ورد و سمن
از تو شود بستان چنین تا بستری زرین | از تو دمد در فروردین گلها ختن اندر ختن
از زلف های چنبری از خنده های شکری | سردم بپاهی آوری سعی اسیران بشکن
آخر چه سود آخر چه ضر از تیرگی دائم اگر | با خطهای ر سر با زلف های پر شکن
خواهی که باشی مثل حر آزاد از دام ستم | کن دامن امید پر از شیر شرب همچو من
طوفی به آنات شبی بر گرد مشکوی نبی | نوشی صبا فی مشربی جام می صبح وشدن
زان پس بقعهٔ اسلامی بنی با صد حنین | بر قبر زین العابدین بر مرقد پاک حسن
دخت نبی بینی در آن چه صفت مریم نشان | اما نموه جاودان در گلشن میشود وطن

نوشابه و اقلیما کفته بدرکاهش ثنا | بلقیس و راحیل و لیا خوان صفاتش با لسن

کر عصمتش کیرد سکون وقت مدیحش در بطون | ناید ز کلک و لب برون بی پرده حرف سخن

سوی دکر بفکن نظر زی باقر و صادق بکر | یابی بوصلت دو قمر در رتق و فتق فرض و سنن

بر همکنان خیر و دعا بفرست با صد التجا | چندانکه تا روز جزا سر کز نجنبد در جهن

عودی نمائی با شرف وقت خوشی سوی نجف | بینی در انجا صف صف حور و ملک در سوی جن

بهر ثنا بکشای لب در حضرت میر عرب | دست خدا حیدر لقب خیبر کشا عنتر فکن

ز افاق شور حرب او سعد و دم کرده جبر او | افتاد از یک ضرب او در دو جهان صد موجهن

زان پس کذر در کربلا با ناله و آه و بکا | پیش حسین باوفا پیش شه خونین کفن

آن بلبل باغ یقین کو در هوای نور دین | دانست آه و یاسین به از نوای جان کسل

۸۸

دست ید اللهی نشان نهی چو بر چاچی کمان | خیز و صدائی الامان از صو بر جای غرن

تیغی کشی گر از کمر گردد جدا چون چیره سر | آب از قمر تاب از گهر نور از سحر لمع از پرن

گردون کجیمی بوزرین بن سمی سیمین سپر | پروین دمی زهره جبین داری عجب تازی کرن

افلاک پیما باره کو بر زند چیغاره | بر چار این سیاره بر هفتمین چرخ کهن

در رزم هایت مغفر اگر ده بجبیرت چشم وا | بهر شنایت در دعا حلقه سرا پا شید دهن

بیند ز تو از داوری از رشک در خیل پری | جم بسپرد انگشتری با ما بدست اهرمن

عون تو باشد از ضمین بهر قوائی سر زمین | خورشید باشد خوشه چین از شاخ خضرای دمن

جم آیدت با ابهت بر درگهت سائل صفت | حاتم برای کدیه ات آرد برون دست از کفن

سازی چو تقلیب قوه بر خیز دوا بیرون | خار از گل و خیز از فسون عقل از مل و عشق از محن

آموزد از عونت روش گیرد عجوز مرتعش	گرز زن فرق تقمتمش جوشن زن جسم تهمتن
ای چو رنه بر آسمان تختی ز جرم فرقدان	شاید که بنشیند بر آن آسیه سلیمان انجمن
ایمه فرود آ از سما با طرز نیک دلربا	باشد کند افسر ترا روزی شه حب العطن
چو زار کاب شاه شو مه شاطرانه پیش دو	عیوق باز آ در جلو با تیر و برجیس و پرن
اوصاف چون تو سروری ناید ز کلک لاغری	هرگز نزوید عبهری از کهنه شاخ کرگدن
و بحجات لطف سرمانی باری کام و زبان	رخشان تر از پروین تجا باد ام بخاطر مختزن
کلک مدیح آمیخته مدح و ثنا انگیخته	زر تبخری بنجیده بر صفحه از نور گشتن
اما ز چرخ بوالهوس افتاده در بهدم نکس	در هر زمان هر نفس با لم البان در من
جسمم شده همچون عرض جو هر صفت گشته مرض	محبوس ستم المرض در بند آلام و حزن

بشنو ز من الحاح را دریاب این مداح را
بفرست فتح و راح را از غیب چون سلوی و من

من بعد عرض مدعا بر آستان تو شها
آرم پی نذر از دعا لولوی خوشاب ثمن

تا صوفی پاکیزه دم کرده برای سجده خم
تا بر جبین صبحدم صندل بمالد برهمن

تا در جهان بعد از شرق از قمر منشی شفق
انجم بمیدان عشق تازند با اندازه و فن

از مهر تو با صد فرح گیرد محبت در ترح
در دست از عشرت قدح در چشم از رحمت وسن

و ز قهر تو دارد عدو در قوه و جسم و قلب و رو
خنجر زبان تلق گلو نشتر روان ابرو سفن

منقبت حضرت امام جعفر صادق علیه السلام

الا ای بت توسن تند و بد خو
برفتار کبک و بشوخی چو آهو

فروغ رخانت کلمع الدراری
بیاض عذارت چو اصباح مینو

دو صد فتنه در چنبر زلف پرچین | هزاران بلا در قد پرشکن گیسو

ندیده کسی در فضای دو گیتی | ق | چو آن خط و خال و چو آن چشم و ابرو

بکف قوس عنبر گرفته دو کافر | بکلک از میئو نشسته دو هندو

لبت حقه لعل و در حقه داری | درخشنده الماس و ناسفته لؤلؤ

بلورین زنخدان تو چاه بابل | نهان در تکش کهربان جسته جادو

خط سینیت لای نفی ست یا نا | و یا رسته در صحن [illegible] شاخ شبو

سمن جبهه شبنم عرق چشم نرگس | رخت گل لبت لاله بالات نازو

کفت آفتاب و شفق رنگ حنا | و یا شد ز [illegible] سیمین ترازو

سرین فربهی مثل تخت شکسته | میان لاغری همچو [illegible]

صدف گوش و ماشوره عاج گردن ❊ سمن ساق و پستان دو سیمینه باقو

ز جور تو فلک بر سر چرخ گریان ❊ بغمزه تو آفاق گشته پر آشوب

از آندم که نظاره کردم رخت را ❊ نمانده‌ست بر دل مرا هیچ قابو

تنم چاک سر تا قدم چون صنوبر ❊ زبانم چو قمری‌ست سرمست کوکو

گذشت آهم از سینه هفت گردون ❊ رسید اشکم از دیدگانم تا بزانو

شبان از تب فرقت تو به بستر ❊ تپم مثل سیماب پهلو به پهلو

جهد جای خون از رگ من شراری ❊ بسودا طبیب ار گشاید سر رگو

دمد صور از ناله من بهر جا ❊ قیامت شود از فغانم بهر کو

همی گشته اندر خیال دو لعلت ❊ اوتاقم چو بیت الحزن از نهیاهو

اگرچه همه ظلم و جور جهانی
ولی مهر تو هست چون دل به پهلو
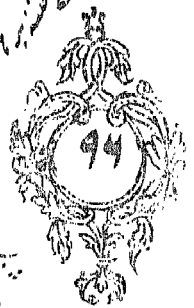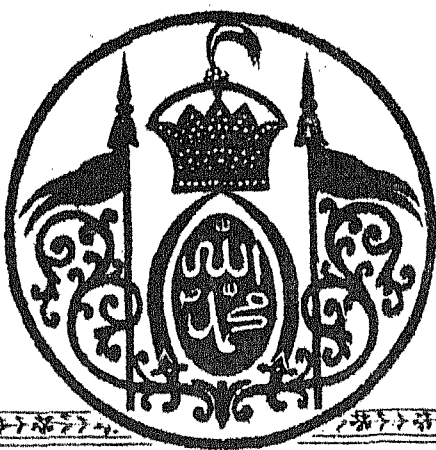
ندارم ز تو دوست تر هیچکس را
ندانم ز تو ماه را به ابرو

مگر مهر آن خسرو دین و دنیا
مگر طاعت آن شهنشاه دلجو

امام جهان جعفر ابن محمد
که از صیت او هست آفاق مملو

فتد بر دمن گر غبار سمندش
شود پشک چون نافهٔ مشک کلبو

ز عدلش بسحال جبیل و ثمینه
شن عاشق یکدگر مار و راسو

بضرب عمود گران وقت هیجا
کند منهدم شنب این برنادو

یلان سپاهش چو دارا و بهمن
جوانان خوشش چو دستان و کاو

همانا بهنگام طیبت ربانم
پرستار او گردن شاه بانو

ز عاجز نوازیِ او افسرِ گردون — گریزد سراسیمه زاو ای تیهو

تو آنی که از جلوهٔ ذاتِ پاکت — وجوبی بامکان شده هم ترازو

بامدادِ عدلت نوان پیرزالی — دیت میتواند گرفت از بلاکو

ز عونِ تو ضرغامِ پولاد برتن — براتِ غلامی نوید به آهو

بروزِ وغا خصمِ تو در کمندت — نماید بدانسان که در تار مندو

چو از قهر بینی به سهراب و بیژم — چکد چون عرق نطفهٔ سام و برزو

پرند آور برق تابت ربوده — بلالو ز آتش روانی ز آمو

پی نصرتِ مومنان ابر نیسان — برای رگِ جان کفار نیشو

الا ادهمِ تو که گیتی نگرده — همین چرخ را اندر آتش تگاپو

گران پشت و فربه تن و آهنین سم | سبکرو چو لاغر دم و عنبرین مو

رکابش بود پر گر خاقان ترکان | نعالش شود حلقهٔ گوش هندو

چو خور در حمل یا که در دوش مسیحا | نمانی به پشتش بوقت تکاپو

اگر از سپهر مهر بینی پذیرد | خذف همچو گوهر هزاران تلالو

به الطاف تو زائران حرمیت | زنند از تفاخر به افلاک ابرو

کمینه کنیزت فرنگیس و شیرین | کمینه غلام تو پرویز و کیخسرو

نفور تو مهلک ولای تو شافی | عتاب تو زهر و خطاب تو دارو

ثنای تو میکال را نقش جوشن | مدیح تو جبریل را حرز بازو

عدو چون صفاتت بپوشد گریزد | نپوشد رخ مهر پر پرستو

ازان ذو ذنب شد قمر بن سحو — که گاهی نشد در حریم تو جا او

ز عنف تو گردد دل خار چون — ز خلق تو گردد خس و خانه خوشبو

بلافد عدو در حضور تو چون سگ — که سرپنجه عرش تابی به نیرو

به تیغ جباه تو طغرا نگار — مدیح تو با بسمله در تکافو

ستاره شود همسر کفر ایمان — نسازی خطاهای من چون معفو

کند عالمی در جنابت تظلم — برد پاک جهان در حضور تو عفو

کریما کن انصاف با صد ترحم — که در فیض عام است خوی تو ممنو

بماندم تا چند گریم که اکنون — شده چشم من مشک رود فراسو

من و جوش آزار و امراض و کلفت — دل و نهب و رنج و کدورت ز هر سو

امیرا بانعامِ چندین مدیح | ز احسان و رحمت مرا هست حج
که با عجز در پیشگاهِ محمّد | کنی عرض حالم با آداب نیکو
دعایم رسان تا ببابِ اجابت | گناهم ز آبِ شفاعت فرو شو
الا تا تبسم زند بگاهِ تبسم | ترا و چو شبنم ز لعلِ سخنگو
الا تا که بچیند چون موسی دیم | جگر تفتگان حسینانِ مهرو
ببیند از دایزد بفردوس مردم | برای تو بنیاد یک خلد مشکو
بر آهنگِ نواب ای همنشینان | ز مستی بر قصید تا حشر و صلّوا

لغز آفتاب بمنقبت حضرت امام موسی کاظم علیه السلام

چه چیز نیست ز آیات بیّناتِ اله | که هست پرتو نورش فروغ عارض ماه

101

ز تیرِ ... ذخیره ...
برایت بر بیان حاجت
... دعایم ...
صلوا علیہ
درود فرستید
آیات بینات
... نشانہای ...

بروز سیر جهان میکند سلیمانی — به شب چو یوسف مصری فتد میان چاه

مثال بادشهان جلوه گر شود به سپهر — ولی نه فوج و حشم دارد و نه بنده و جاه

گهی بناز بپوشد ز عصفرین کسوت — گهی به بر بکشد چست لعل گون قباه

ز صیقلش رخ گیتی چو آینه روشن — بفرقتش تن غبرا بزنگ قیر سیاه

رود به سجن چو زهاد صاف دل ز شام — کشد چو مسکین مخمور سر به بیگاه

وصال یافتگان ز غیاب او خوشدل — ستم کشان بفراقش اسیر ناله و آه

نظام عالم امکان بتاب او مربوط — قوای نشو و نما ز دست در شجر و گیاه

فلک بدوری او شل عاشقان حزین — شبانه اشک همی ریزد از ستاره و ماه

مدام می بدرخشد بسان روی جمیل — شود سیاه چو موی شبینه در بیگاه

از و ثمار حدائق چو کام جان شیرین — از وست طلعت گیتی چو چو بانجم

بسان مهر شه جن و انس عالمگیر — چو عقل سرور ملک و ملک بلندنگاه

فراخ رتبه و عالی نژاد و والاشان — جلیل مرتبه و پاک دل خدا آگاه

بهشت پرچم و طوبی علم مخبر فضائل — شهاب تیغ و مه سنجق آسمان درگاه

امام موسی کاظم نظام شرع مبین — عمید ملت و دین خسرو ستان سپاه

که شفاعت او زاهدان برستاخیز — ثواب را بفروشند در سرای گناه

باب یاری میراب رحمت عامش — دمد ز خار عداوت هزار مهر گیاه

بانتظار شفاعتگری او ز ازل — نهاده رحمت رب غفور چشم براه

خلاف طاعت او گر سر زنی بجنباند — کنند ترک فلک را بقهر تخته کلاه

اگر بخواهد در قصر جاه تو نگریست	کہ نظارہ ستارہ فتد ز سرش کلاہ
توئی کہ کردہ خدائی متن تو اشرف بشر	بہر دو کون چو ذات وحید خود یکتاہ
ز نقش زر کشتہ بام تو فلک حیران	بر آستان در رفعت فلک دو تاہ
کحل حریم رفیع تو کحل دیدہ حور	نشان سجدہ دہلیز تو بہای جباہ
ببزم گاہ تو از مجمر نشاط سرور	چو عندلیب زند نغمہ صوت دیباہ
ربودہ بہ عمل گوی فضل از اقران	نہادہ بکرم پای پیش از اشباہ
ز نور طبع منیر تو گر کنند سخن	سواد زنگ بہ بینند از نہ بین اعراہ
ہمارہ چلہ نشینان گوشہ گردون	برای کورنش تو چون کمان شوند دوتاہ
اگر نہ ذات تو خضر جہانیان گشتی	شدند جملہ برکان چو پیر بہمن گمراہ

بسیر باغ چه حاجت ترا که می‌بینی
بهار باغ دو عالم ز گوشهٔ کلاه

بسهم عنف تو در رزم خصم سرکش تو
چنان گریزد کز شیر ناتوان روباه

ز بیم ضرب عمود تو گاو زیر زمین
یکی بجست ثری زان سپهر برده پناه

به تیغ تو ندهم نسبت زحل که بود
بزعم خلق بشومی قرین صد اکراه

به پیش چرخ تو نوشتکانچهٔ حلاج
به پیش درقهٔ تو ماه ماکوی جولاه

عدو چو حمله نماید بسوی لشکر تو
برآید از دهن تیغ بانگ قاه قاه

بخواهد از خلاف تو دولتی دارا
کشند سکندری دو لب چاه

بکند حکم قضا بر منافی امضا
اگرت نام نبد رسم بعد بسم الله

ببین بفرخی بخت مدح خوان حکیم
که وقت مدح زند بوسه‌ام ملک شفاه

رقم بحکم تجسه سان وصف بگیرانه تو
که هیچکس نکند در بحار سبعه شناه

باستعانت عشقت کنون بعالم فکر
بخاک درگهت افتاده ام بجان تباه

اگر خلافت خلدم بروز حشر دهند
نگیرم و بروم همسر گدایت والله

بده ببرو بیده الهی آن قدر نیرو
که چرخ را بدهم کونه کونه با اکراه

بگیر دست من از رحم گر فلک برسید
برم هزار بلا از نهیب جانکاه

بآن زمان که رسد هول حشر در گیتی
بآن زمان که فتد بومهن ماهی و ماه

بآن زمان که نوردند ششجهات وسیع
بآن زمان که بپاشند کوه چون کاه

بآن زمان که فشاند شرار آتش قهر
بآن زمان که جهد شعله از بطون میاه

بآن زمان که زارواح اولیا و رسل
به لمحه لمحه برآید صدای وا اسفاه

باآن‌ها که به نیروی نفخهٔ ثانی	ز خاک تیره برآرند سر سپید و سیاه
دوان دوان متقابر شوند با حسرت	به پهنه‌ئی که نباشد دران میاه و گیاه
بدان مثابه بدرگاه ایزدی بروند	که فرق کس نتواند کند گدا از شاه
نه چتر باشد و نی پر و طوق و تاج و کمر	نه سنج و کوس و طبل و چار طاق و نه گاه
نه عزم رزم و تمنای بزم از خشم	نه شوق قند و نه ذوق زر و نه خواهش جاه
نه عقدهای دُرونی زمرد و نه حُلی	نه طاقدیس مکلل نه گوهرینه کلاه
نه گنج گنج عقاقیر و توده توده عبیر	نه حلهٔ خز و سیفور و زرنگار قباه
غرض که باد و صد اندوه و صد هزار افسوس	روند خلق بر آن یگانه شاهنشاه
که ذات اوست رحیم و نوال اوست عمیم	منزه است ز جهل و بری ز جور و سفاه

به کیفرِ عملِ خویش هرکی برسد — چه کبرِ ظالمِ کافر چه مومن آواه

خدایگانا ثوابِ تو چه خواهد کرد — که چشمِ خجلت او بر گناهِ وست گواه

ورا به قلتِ نیکی و کثرتِ عصیان — نیامد بنظر هیچگونه شکلِ رفاه

جز اینکه رحمتِ خاصِ تو بگیرد دست — جز اینکه تا درِ جنت مرا شوی همراه

بباب جنتِ خلد برینم رسانی و گوئی — که ای ضعیفِ من اکنون تن آن کلاهِ من

که در تلافی کربتِ جنان بقبضهٔ تو — که در صلای محبت نصیبِ تست صلاه

دو دستِ پاک ترا بوسم و دعا گوئیم — به آن صفت که ملک گویدم تعال الله

چو عمرِ خضر حیاتِ فدائیانت دراز — مثالِ آن زمان عمرِ خصمِ تو کوتاه

مدحِ امیر المومنین حضرت عثمان ابن عفان رضی الله عنه

الامان از سپہرِ چوگانی — داد از چرخِ کہنہ بنیانی
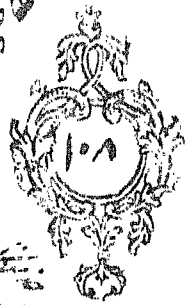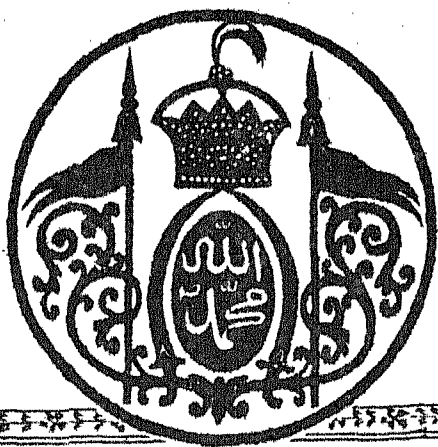
الحذر زین حصارِ فولادی — شہر بند و صد پریشانی

خوش نشینِ رہِ غم انگیزی — شمع افروزِ خانہ ویرانی

کہ بہر لحظہ با ہزاران چشم — صد بلا را کند نگہبانی

از ازل در سرشتِ او مضمر — یک جہان ظلم و نامسلمانی

در دلِ سفلہ پرورش است — ہمہ جہل ست و جملہ نادانی

ساغرِ ابلہان کند سرشار — ز آبِ حیوان و راحِ ریحانی

در مذاقِ سخنوران ریزد — زہرِ آلام و دردِ پنہانی

نیست کس در زمانہ کو نشود — از جفایش اسیرِ حیرانی

١٠٩

همه ناسور شد دلِ گوهر — همه خون گشته لعلِ رمّانی

زاغ در نغمهٔ نشاط و سرور — نوحه خوان بلبلِ گلستانی

خار بستر گلِ عقیق نقاب — داغ بر دل شقیقِ نعمانی

کفِ افسوس گشته برگِ چنار — شکلِ آه است سروِ بستانی

ای بسا یوسفانِ بیدادش — در لحد گشته اند زندانی

با دو صد حسرت و دو صد افسوس — کرده در بر لباسِ عریانی

خم ابروِ عقدهٔ رنج و ملال — زلف در بندِ صد پریشانی

لبِ شان را نه ذوقِ شکرخند — چشمِ شان را نه میلِ فتّانی

دستِ شان در میانِ گورِ کمر — مُهر بر لب ز جوشِ حیرانی
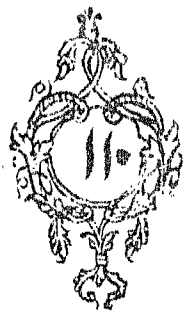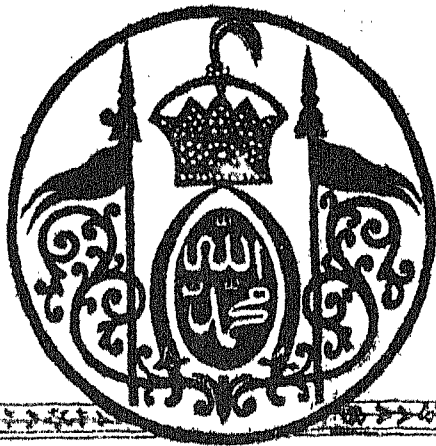
فلکا سوختی تنم ایوای — ز آتشِ فکرهای روحانی

زورقِ عیشِ بام و شامم — شد در بحرِ رنج طوفانی

سروِ قدم چو بید گشت و بسوز — ماندِ ام ز تن از گرانجانی

شبِ من مثلِ روزِ حشر دراز — روزِ من چون شبانِ ظلمانی

شد از نهب و غارتت پامال — خلدِ عیشم چو کشتِ دهقانی

تا کجا مرمرا بکیفِ عیش — میدهی غم مکن نمیدانی

که ز روزِ ازل مرا دادند — منصبِ خاص مدحِ عثمانی

ابن عفان جنید و ذی النورین — نورِ اکرام و نورِ یزدانی

افتخارِ خلافتِ کبری — شرفِ دولتِ جهانبانی

ید بیضای موسی قدرت	دم عیسی صنع یزدانی
آگه از سرّ عالم امکان	عالم از رمزهای عرفانی
آشنای بحار حلم و حیا	برکران از هوای نفسانی
گرچه سیّم خلیفت اما اوست	اولین عقل و آدم ثانی
آنکه بخشد بکمینه چاکر او	تاج فغفور و تخت خاقانی
آنکه بخشد بکمینه خادم وی	چتر کسری و افسر خاقانی
آنکه بود از فیض او عاجز	مور در دعوت سلیمانی
گر بیم قهر او شود جوشان	همه خون بارد ابر نیسانی
گوهر آرای طبع عالی او	نظم کرده کلام ربّانی

پیش علم لدنیش باشد — عقل کل طفل دبستانی

تخت او مسند رسول کریم — چتر او آفتاب نورانی

که ز غیظش ز خوف دم دزدد — بهترین ضیغم نیستانی

دفتر مانی از نگارش او — نزد بهزاد نموده لامانی

آن توئی کز سیاست ملت — گله را کرده چوپانی

خادمان تو از کمال علو — نور را میکنند قربانی

صد چو موسی و خضر میدانم — بر حریم تو میل دربانی

شمه از خصال نیکوی تست — صبر ایوب و صدق سلمانی

نور ایزد بقلب تو مکتوم — از ازل مشعل راز پنهانی

حلمِ حق در رخت همی دیدند — گر نبودی حجابِ امکانی

همتت مثلِ ابرِ دریابار — پاک شسته رقومِ طغیانی

روزِ پیکار در کمر داری — بو العجب صیقلِ خراسانی

رشحهٔ آب در سحابِ نیام — برقِ خاطف که در خشانی

از پیِ دفعِ دشمنت خواهد — مرگ را تا ابد به مهمانی

حبّذا آن سمندِ تو که ندید — سایه‌اش را سپهرِ چوگانی

سمِ خنگِ تو نیست گر چه بود — نور گردون ستاره پیشانی

من کجا و طریقهٔ مدحت — من کجا وین رهِ سخندانی

لیک از معجزِ ثنای تو هست — شعرِ من شکِ نظمِ خاقانی

لوحش الله کلک من که نبشت ‌‌ دفتر شعرهای حسانی

دست بیعت زنند بر قلمم ‌‌ گبر و ترسا یهود و نصرانی

از ازل در رکاب خامهٔ من ‌‌ هندو و ارمنی و تورانی

تا ابد بر درم جبین ساید ‌‌ باد بر خسروان ساسانی

پیش من لعل نوشخند بتان ‌‌ باز ماند از دُرافشانی

از مدادم بچشم چله نشین ‌‌ عنبرین سرمهٔ صفاهانی

تن زد از دُرفشانی کلکم ‌‌ نطق تازی و ذهن یونانی

آب اوراق نظم من برود ‌‌ رنگ و بوی گل گلستانی

قمریان را بدار سرو کشند ‌‌ گر کنم در جنان غزلخوانی

تن زدن خاموش شدن برهان جامع

ای بسا جنت اکه بنمودند — رخ خود در پرند لمعانی

ای بسا گلشنا که بشکفتند — آب و رنگ جنان رضوانی

لیک شد جلوه گر چکامهٔ من — به از ینان برنگ و تابانی

رسدم گر به مدح تو بکنم — دعوی سنجری و سلطانی

[illegible]طرم مست بادهٔ اسرار — طبع گنجور رمز قرآنی

نرسد دشمنم اگر بزند — پیش من صد هزار لا[illegible]

آری آری به مهر می نرسد — تابش کرمک بیابانی

دیو کی رتبهٔ ملک گیرد — گر کند جا و دانه رضوانی

گر شهی سر نهد بخاک درت — میکند در سپهر کیوانی

رشحهٔ رحمت تو در دو جهان | می کند کار ابر نیسانی

حیف باشد که در دل نوابت | غم نماید چنین فراوانی

پادشاها بحق ختم رسل | آن خدیوی که نیستش ثانی

عقده هایم گشا بناخن مهر | مشکلم حل بکن به آسانی

تا که از فیض همتت دارد | قطره در سر هوای عمانی

دوستت را بود ز عیش نصیب | دشمنت را دو صد پریشانی

منقبت حضرت امام حسن عسکری علیه السلام

شام بصد غنج و ناز از شفق عنبری | غالیه ساخته باز بر صدف گوهری

ترک فلک از نیام آخته رخشان حسام | بهر هلاک ظلام با فر اسکندری

رفته ز خوفِ ظلم مهرِ فلک پی عدم   آن با صد حشم خیلِ شهب چون پری

بهرِ نثارِ قمر زنگیِ شب تا سحر   ریخته دُرّ و گهر در طبقِ اخضری

قاضیِ روشنضمیر مشتری نظر   زد به نیلی سریر زانوی دانشگری

زهره ز ربقت پیش چنگ زن و باده نوش   برزده چندین خروش تا فلک مشتری

کوی شد آسمان چشمهٔ آبِ روان   جرمِ زحل اندران ساخته نیلوفری

تیر دران انجمن بر سرِ لوحِ پرن   کرده رقم مثلِ من مدحِ شهِ عسکری

تختِ دل بوتراب قبلهٔ شیخ و شاب   مهرِ فروزنده کاب عرشِ کرم گستری

پارهٔ صحفِ چو دو سورهٔ تنزیل چو   بسمله هست و بود آیهٔ دین پروری

ظلِ ظلیل الله ثالثِ خورشید ما   رونقِ دیهیم و گاه زینتِ نیک اختری

سامِ سلیمان کمر رستمِ بزم و رزم   بیژنِ جمشید فر فخرِ جهان داوری

قارنِ بهروز پرند بهمنِ دارا کمند   آنکه بجز دون فکند بارگهِ سروری

ابر نوالش اگر قطره زدی بر شجر   بر زدی از شاخ سر قرصِ زر جعفری

از کرم او گشت روضه مینو سرشت   وز غضبِ او بهشت بتکدهٔ آذری

نیست عجب گر ز نور یابد چهر قصور   گر نکند چشمِ حور در چمنش عبهری

ای بدرت خان و جم با حشم و با علم   جسته سپهر و پشت خم از پی فرمان بری

چرخ شده لامه‌ات مهر شده جامه‌ات   تیر شده خامه‌ات مشرق دفتری

چون تو نه کردی نگین مهر سلیمان ازین   اشک فشاند انگبین دین آن انگشتری

فیض تو باشد و دام انس باید   مخلب عنقا شود لانهٔ کبک دری

دست تو بیضا لقب کلک تو معجز نسب — وصفت بسته لب اصمعی و انوری

کوفته همچون وتد ماند شود تا ابد — بر سر گردون کند حلم تو گر لنگری

شیوهٔ ریخ و عنا ساخته تا فنا — کوکب آشوب را کرده عدم مادری

خنجر تو برق دم آذر تو صور دم — خاتم تو پیچ و خم چون خنش حمیری

در منت پر خمار می شدی ار روزگار — ریختی ابر بهار راح خوش کوثری

شحنهٔ عدلت ببست بازوی پیره دست — قرهٔ جامت شکست طنطنهٔ سنجری

قهر تو سازد برون گر ز جهان نهب و خون — غمزه کند در عیون توبه ز غارتگری

بی کرمت از نکال سرو بهشتی جمال — پوشد قمری مثال گرتهٔ خاکستری

حامل اگر در منام روی تو بیند مدام — مضغه بزهدان مام سازد در آن مشتری

نامه سیاهم چو قبیر در گنهستم شهیر	بو که شوی دستگیر در نظم محشری
می نشود از قلم مدح و ثنایت رقم	به که دعا را کنم زیور مدحتگری
باش بحسن قبول گر زن فرق فخر	تا که به مشت رسول خاتم پیغمبری

تمت القصائد

بسم اللہ الرحمن الرحیم

ردیف الف

ای نامِ همایونت زینت دهِ عنوانها
امیدِ عطای تو آموخته عصیانها

ذاتِ تو بود سرمد شوقِ تو بود توحید
اشکِ غمِ تو باشد آرایشِ مژگانها

از شانِ جمالِ تو گل کرد کمالِ تو
افشانده نوالِ تو عطری به گلستانها

آن احمد [illegible] کرد [illegible] پیدا
تو داده [illegible] پاک [illegible] عالم [illegible]

ابر کرمش هر دم در ریزه به عالم
نواب چرا رنجم از گردش دورانها

انکار چه ورزی از بستن پیمانها
دارم پی آن آتش در دل دو صد ارمانها

دیدم بت رعنائی با زلف چلیپائی
حالا من و سودائی اکنون من و شیدائیها

جانی و هزار ارمان چشمی و دو صد طوفان
شکر است که در هجران هستیم به سامانها

از غمزهٔ تو گریان اهل خرد و ایمان
در چاه لب پنهان صد خون مسلمانها

تا کی شب فرقت دارم تمنایت
یک سینه و صد حسرت یک دیده و طوفانها

از تذکرهٔ جنت داریم بسی وحشت
ما راست و صد عشرت در گوشهٔ تنهائیها

در عشق تو چون مجنون تا چند ظلم بر جه زنان

نواب بزن اکنون دستی بکی نهانها

دلم در سوز عشقت گر کند شوق رقم پیدا
شود صد شعله جانسوز از نوک قلم پیدا

چو آن عیشی که گردد در هجوم درد و غم پیدا
بود لطف نهان تو ز بیداد و ستم پیدا

بری در کوشش عمری بسوی کعبه آمد زاهد
تماشا مست گر نا که شود بیت الصنم پیدا

چنان مرقد من نعرش مستانه گردی
که گشت اندر فراغم جلوه خلد و ارم پیدا

سحر دو دمم هوای جان نثاری به بهری
کنی قلم هزاران باره گردد دم قدم پیدا

به آن نازم بکش ظالم که ارواح همه عالم
شود یکبار در شوق شهادت از عدم پیدا

کدام آشفته دل اده است خط خود بتو قاصد
که گشته یک جهان حسرت ز نقش هر قدم پیدا

برای عطف گی ی خود چو اذن عام ساقی
تمامی نغمه لبیک گردد از حرم پیدا

چو در ایران ندید از بهر اصلاح کلام خود ۞ بصد سعی و تجسس چون سپهری کرده ام پیدا

کجا مانند و ستانی نواب و نازک خیالیها

نظیر من نخواهد گشت گاهی در جهان پیدا

فلک آموخت استغنا اگر این شیوه کاران را ۞ تو یارب صبر روزی کن دل امیدواران را

نخواهم شد خجل از زاهدان در وادی محشر ۞ که اشکم پاک شسته نامهٔ بی هنرکاران را

بنازی دوش قتل عالمی کردی و باز امشب ۞ همان در راه تو بینیم هجوم بیقراران را

بنه جام لبالب بر لبم با بوسهٔ شیرین ۞ که سوزم در جحیم رشک چندین توبه کاران را

گذشتی کردمی امن کشتان بر لب جو چمن ۞ نمودی از بقای من خجل صد گلعذاران را

برو ای رگ تند زاهدان که باده نوشیها ۞ که رندی نیست از تو تا قیامت میگساران را

عجب نی گر شود از چشم یتیم منقلب عالم
بسا تأثیرها باشد نگاه دلفگاران را

ز خوف جور او دیگران اندر غمی من
همی نالند بر من حبا این سوگواران را

سمان نواب مسکین بود کو از ساده لوحی ها
نمی فهمید در بزم تو دی افسون بیان را

سهل است بستن از رخ تو سرد و دیده را
اما کجا برم دل حسرت کشیده را

حرفی بگفت قاصد و من از کمال شوق
پرسم هزار بار پیام شنیده را

این ظلم دیگر است که رسوا شدن ز جور
بدنام کردن آه لب نارسیده را

رحمی بچشم تر بکن ای خشم فتنه ساز
بگذار این شهید بخون آرمیده را

بر چشم حوریان بگذارند چون مژه
از پای من کشند چو خار خلیده را

دلهای عالمی شده آماجگاه چرخ | زه کن تو نیز این دو کمان کشیده را

نواب را یک امشب اینجا گذر فتاد

دیدم سحر بکوی تو اشک چکیده را

فلک نکرد فکن طرز خودنمائی را | دیا بسر جهان آفت جدائی را

هزار چاک ز نو کردم و ندانستم | که عاشقی نبود در خور بیوفائی را

سوار میرود و حال دل نمی‌پرسی | برو برو که ندانسی تو دلربائی را

نمی‌شناسد زاهد غنج و عشوه و ناز | خرام و باز ببین هر این بلائی را

تغافل دو سه روزت چنان خجالم برد | که پای صبر بلغزید پارسائی را

اگر بدست من افتد ز دل بکشم هر | بکوی دوست دو صد خون بینوائی را

ز چرخ فتنه گر آموز شیوهٔ بیداد — که حرف حرف شناسی تو بیوفائی را

کدام سوخته دل ناله کشید دوش — بلرزه یافته ام عرش کبریائی را

عبث همی کنی اخفای عشق ای ارب

که یافتم ز رخت رنگ آشنائی را

مداوائی مکن امشب طبیبا خسته جانی را — که با صد شوق در دم خوانده مرگ ناگهانی را

سخن با غیر فرمودی بسوی بین سرت گردم — ز چشم حسرتم فهمیده باشی بدگمانی را

چنان بیخود شدم از ذوق غم کاندر شب هجران — دو صد تحسین نمودم این بلای آسمانی را

برای عاشقان اخفای الفت خوش بود لیکن — چه سازم ناصحا این چشم اشک ارغوانی را

دمی از وصل جانان کرامت کن بمن یا رب — بعیسی خضر ده لطف عمر جاودانی را

بهر ظلمی سپاستی تا دم محشر نمیخواهد — چه خواهد خواست کرد نسبت طرز مهربانی را

دمیدم صد ره با یک عمر در عشق گلی بلبل — بیاموز از من دلسوخته رسم نوحه خوانی را

ز گمنامی خود شادم که چون قتلم کنی ظالم — نگوید هیچکس ناحق فلان کشته فلانی را

خدا را قاصدا یک لحظه بنشین از ره رحمت — بگو با یک جهان آداب پیغام زبانی را

گدای کوی تو گردید تا نواب مینائی
چو محتاجی که یابد تخت فغفوری و خاقانی را

تا ابد بگذار بر خنجر بسمل مرا — تا نماند از طپیدن حسرتی در دل مرا

خوف رسوائی ندارم زانکه کرده از ازل — بر جفا و جور و ظلم ناز تو قائل مرا

چون نمودی عهد عصمت یار [illegible] — مدعی آمد [illegible]

در فراقش طرفه لذت یافتم از دردِ دل
سازِ یارب بهرِ نازِ او سراپا دل مرا

نامه بر راهِ عدم بگرفت و شوقِ دل هنوز
می برد صد بار سردم به سرِ منزل مرا

ایکه میگوئی که عشقم اینهمه دشوار نیست
سهل هست اما بسی افتاد زین مشکل مرا

دیده و دانسته دل دادم بدست چون توئی
طرفه نادانی اگر دانسته عاقل مرا

از نصیحتهای تو ناصح نکردم ترکِ عشق
باز میدانی بکارِ خویشتن غافل مرا

لیلی عالم شدم زین رو که مجنونِ توام
جا برناکِ مردمک زیباست در محمل مرا

کشت و بر روزِ قیامت کارِ خود انداختم
وای نگذارند گر ره جانبِ قاتل مرا

بر سوالِ بوسه نواب آن رخسار گفت
نیست زیبا مهر کردن لب سائل مرا

در غمت دیده دمِ نزع چو بی‌تاب مرا
داد تسکین اجلم با دو صد آداب مرا

تا به محشر سرِ هر موی گواهم باشد
چون شوم کشته بشوئید بخوناب مرا

می نخواهم شدن از خواب چو چشمم بیدار
آید آن ماه شب افروز چو در خواب مرا

مه چو من داغ بدل از غم رخسار کسی است
بنشانید شبِ هجر بمهتاب مرا

بر کنار عدمم زود رساندی اکنون
بیشتر زین مفکن خبت بسیلاب مرا

صید یقین بود به تمکین تو لیکن امروز
شک بیفتاد بدل ز آه تو نواب مرا

رستم از بند خودنمائی‌ها
دل نهادم به بینوائی‌ها

بوفای من ای خدا پُر کن
همه عالم ز بیوفائی‌ها

جور چندان مکن که بار دگر
نبرم نام آشنائی ها

من و رندی و بیخودی زاهد
تو و ایمان و پارسائی ها

نالهٔ من بگوش تو نرسید
وای از دست نارسائی ها

ابروی تو زمانه را آموخت
طرز صد گونه کج ادائی ها

قیس از خود مرو ز من آموز
ره و رسم برهنه پائی ها

خلوت وصل بین که از دل رست
یک جهان شکوهٔ جدائی ها

الحذر از دل تو ای نواب
میگریزی ز آشنائی ها

اگر این است سخت جانی ها
وای بر ما و ناتوانی ها

مردن از یأس و زیستن به امید — این بود مرگ و زندگانی ما

شبی از رحم سوی ما نگرد — باز بین طرز نوحه خوانی ما

چون نداریم درد را در دل — که بغم بود یار جانی ما

بر زبان بوسه ها دهیم اگر — بشنوی قصه زبانی ما

غم و اندوه تا چه خواهد بود — اگر این هست شادمانی ما

صد دعا و اثر همی نالد — بدل از دست بی زبانی ما

خود دوا درد شد ز شدت ضعف — صندل افزود سرگرانی ما

بعد ما داغ ما بدل داری — نیست بهتر ازین نشانی ما

لاله خون گشته مگر کفن — دید رنگ ارغوانی ما

روز محشر مگر چه خواهد بود — اگر این ست بدگمانی ما

مرده بودیم در غمش نواب
گر نمی بود سخت جانی ما

زلف سیه شکسته بدوش و کمر بیا — ای من فدات بلکه ازین خوبتر بیا

گر شوق استماع فغانم بود ترا — روزی درون خانهٔ من بیخبر بیا

رسوائیم بکوی تو خوانده است خلق را — برخیز و یکدو گام تو هم پیشتر بیا

خندان میا براه غلط نیز ناصحا — آئی اگر بمجلس من نوحه گر بیا

ای آه تا بحشر حضور خدا بنال — ور باز آئی از فلکی با اثر بیا

باغنج و ناز پیش عدو نیز میروی — آئی چو نزد من بادای دگر بیا

در هجر و وصل هر دو جداگانه زندگیست | شامی اگر بخانه روی در سحر بیا

خواهی که شادمان کنیش ای عزیز

نواب پیش یار تو با چشم تر بیا

بگداخت آتش غم تو سر بسر مرا | باشد که تیر خویش نبینی دگر مرا

ترسم که از نوید دهم جان منتظر | گر میکشی بناوکشش خبر مرا

افسانهٔ درازی شب گفتن از رو ست | بگذار زن ای اجل تا سحر مرا

روزیکه هر کسی بکف آورد بهره | دادند این دو دیدهٔ حسرت نگر مرا

بینم ردیف غیر تر آن زمان مباد | بگذار نیم جان از لب بگذرد مرا

داری سری بمهر من ای دشمن وفا | روزیکه روزگار در آید بسر مرا

در راه کعبه خانهٔ جانانه یافتیم

نواب باشی نجم من بشیر مرا

قاصد ز مقدم تو خبر میدهد مرا
جانم دگر پیام سفر میدهد مرا

با غلمهای خویش دو صد وعده میکند
یک بوسه در وصال اگر میدهد مرا

آهم چنانکه بود همانست پیش مرا
امشب دلم نوید اثر میدهد مرا

پنهان نموده گر چه جفای تو در دلم
ضعفم مگر نشان کمر میدهد مرا

تا لذتش بوصل به بند دل سوال
دشنامها چو شیر و شکر میدهد مرا

اشکم مگر پسند قضا و قدر شود
کاندر ازل دو دیدهٔ تر میدهد مرا

[illegible]
[illegible]

عیسی نشسته بر سر بالین و نفس | نومیدیم ز مرگ خبر میدهد مرا
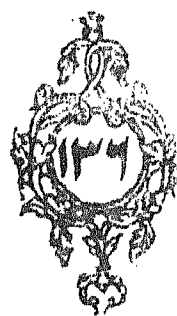
تا تر شود ز صحبت نواب خلقتی
الزام وحشتی بحشر میدهد مرا

ردیف بای موحده

مستم بادای دگری نغمه گر امشب | باشید ز من همنفسان باخبر امشب

زخم هنر کیست که سر موی تن من | رقصان شده از لذت درد جگر امشب

فردا به عدو نیست اگر وعده وصلت | خوابم نربوده است چرا تا سحر امشب

دی خنده زنان آمد و بودم بدر وای | رفتم ز سر کوی تو با چشم تر امشب

عمریست که هر شب شب حشر است بحسرت | قطع سخن واین قصه [illegible] امشب

ساغر بکفم مست و در آغوش نگاری
می باش تو ای چرخ زمن بر حذر امشب

پاس شب آدینه نگهدار خدا را
نواب نشین در خُم مئی ما کم امشب

ردیف بای فارسی

به شبِ فرقتم ای مونسِ غمخوار مخسپ
باش بیدار به بالینم و زنهار مخسپ

بخت من ساخته چون غنده و بیدار ببا
تو هم امشب مهِ من بهرِ اغیار مخسپ

محتسب مغبچگان در پی راهش بجو
بگذر از هوش و سرِ کوچه خمار مخسپ

دی صنم آمد و بودی بخواب نوشین
ای دل امروز چنان غافل و سرشار مخسپ

شاید آن اثر از غیب بیاید نواب

گریه چون شمع نما و شب تار مخمس

ردیف تای منقوطه

مگر امروز آشوب بلا نیست — که در عشاق شور مرحبا نیست

بوصلت بیخودی بسته دهانم — تو پنداری که در دل مدعا نیست

همی ترسم ز خوی تو وگرنه — هجوم آرزوها تا چها نیست

عجب بر سادگیهایم که خواهم — گرهها که در عهد شما نیست

گناهِ عشقبازان را خدایا — بجز فرقت مگر دیگر سزا نیست

دل اندر مرگ بستم زانکه جز مرگ — تغافلهای جانان را دوا نیست
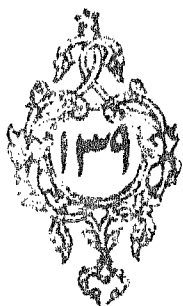
گره از زلف مگشا در غم ما — فدایت جانم این بند قبا نیست

اگر بی جرم کشتی چون منی را — بجانِ تو که این هم ناسزا نیست

به کوئی چون نه مردی در فراقم — ز تقدیر است ظالم زین ما نیست

قیامت بعد قتلم گشت شاید — که هیچ آرایش بزم عزا نیست

اگر انجا بتی انجاست حوری — بلائی عشق ای زاهد کجا نیست

چو جان باشی تو در آغوشِ لوات

چه مطلب زین که عالم هست یا نیست

وفا یا رب بعالم هست یا نیست — که در دلهای خوبان جز جفا نیست

نترسی از ستم ظالم نترسی — چنان دانی که عاشق را خدا نیست

همانا تا که محشر غم و دل — مثال مشک و بو از هم جدا نیست
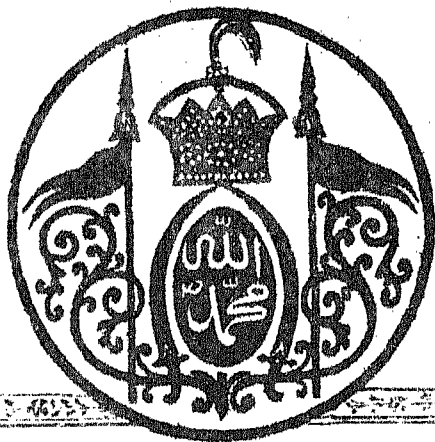
شب فرقت چنان آید بچشمم	که اکنون دهشت روز جزا نیست
همی گوید بوقتِ خواهشِ کم	بفرمان من احکامِ قضا نیست
همه دارد ز درد و یاس و حسرت	شکیبی در دلم یارب چرا نیست
فنا شد گر شب وصلی بکش غم	که روزِ فرقتش را هم بقا نیست
شنیدم شام روزِ حشر لیکن	شب تاریکِ غم را انتها نیست
بعالم از غمِ رشکِ که میرم	ندیدم کس که بر تو مبتلا نیست

مریضِ عشق را تا حشر نواب
سوای وصلتِ جانان دوا نیست

گرهی نیست که در کاکل پیچان تو نیست	هیچ دل نیست که اندر خم چوگان تو نیست

خوشنماست ضیای سحر عید ولی | خوشتر از ظلمت شام شب هجران تو نیست

دل ز شوار طلب بین که تمنا دارد | آن وفائی که بعهد و پیمان تو نیست

آنچه در ذوق خلش با طپیدن دارد | مگر امشب جگرم همدم پیکان تو نیست

عیسیا فکر علاج مرض عشق میان | بخدا چاره این درد بدرمان تو نیست

یکجهان قتل نمودی بستم باز چرا | اثر خون کسی بر سر دامان تو نیست

این چه سوداست که با اینهمه وحشت او را
تکمه نیست که در چاک گریبان تو نیست

یا بخت مرا بر من مسکین نظری نیست | یا بهر جفای تو بعالم دگری نیست

باغیر اشارت کنی و من ببرم تو | زانگونه نشینم که بدانی خبری نیست

هر صبح بشامی رسد و شام بصبحی
لیکن شب تاریک غمت را سحری نیست

مضطر مشو از خوفِ مکافات ستمها
خوش باش که در نالهٔ زارم اثری نیست

رفرنیست محبت بدلِ خلق که او را
جز غمزهٔ ناز تو دگر پرده دری نیست

آسوده نشین در دلِ زارم که درینجا
تا حشر ز اغیار کسی را گذری نیست

یارب چه بلا شد که ز سوزِ تبِ فرقت
داغی ست به پهلو و نشان جگری نیست

جز زمزمهٔ ناله و فریاد تو ایدل
صوتی نشنیدم که درو هیچ اثری نیست

قربان تغافل که ترا از غم آوا
زانگونه خبر هست که گویا خبری نیست

دستی که به جیب سینه زن نیست
آن دست بود دست و دامن نیست

گر لذت چاک جیب این است | دردا که به تن دو صد کفن نیست

خاموشی تو براه شوخی است | بالله که ز تنگی دهن نیست

دستم چه بند کنون حنا را | یکتار بجیب پیرهن نیست

از آنکه دل است در سر زلف | محتاج بحلقهٔ رسن نیست

تا دوش به بزم بود نواب
امروز چرا به انجمن نیست

مریض عشق تو منت کش مسیحا نیست | که خنجر مرگ غم هجر را مداوا نیست

به محفل تو که گنجایش دو عالم هست | چرا برای دو ساعت نشستنم جا نیست

بهوش باش نشستی چو بر درش زاهد — که سنگ راه صنم هست این مصلا نیست

تو مضطرب ز دعایم مشو که دور فلک — چنان کند که مراد دل آن تمنا نیست

از آن نیاز که مقبول حق شد از یوسف — چه رشکها که نصیب دل زلیخا نیست

برو بغمزه مداوای درد غیری کن — که این مریض همین امشب است و فردا نیست

نیم منکر خلاقی خدا نواب
شکیب هست ولی در نصیبه ما نیست

بکش به تیغ کسی را که جامه گلگون نیست — ببین بناز دلی را که بره مجنون نیست

خرام تست که صد فتنه میکند تعلیم — وگرنه اینهمه شوخی بحال گردون نیست

زحمی که بافزایش شبهاست — تجلی که به آغاز بود افزون نیست
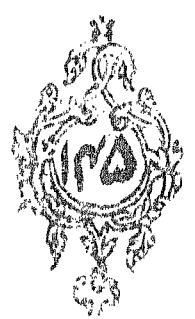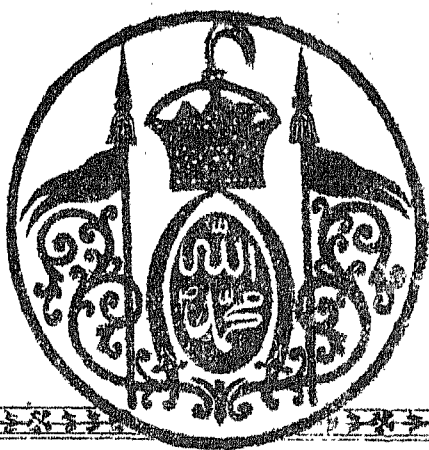
ز طول نامه مرنج ای نگار کاندر وی — بجز حدیث وصال تو هیچ مضمون نیست

بعشق تهمت عشاق ازین قوافی رفت — که کس چو من بفراقت نزار و محزون نیست

بدوستی جمال تو دشمنی دارم — با آن دلی که بحسن و ادات مفتون نیست

قیامتست پرشیده فتنهای تواش
بلی چو قامت آن سرو ناز موزون نیست

غیر گیسوی تو پوسیده چو یاران جابجاست — دود آهی ز دلم تا سر کیوان جابجاست

شاد زی خو کرد جورم که بدور حسنت — شیوهٔ مهر ازین عالم امکان جابجاست

فتنه‌ها چو نشست بچشم خوبان — بهر قتلم ز کمین گردش دوران جابجاست

من و صد رنج و ملال تو و صد غنچهٔ دلال — باش یک لحظه که صبر از دل و ایمان جابجاست

قاصدا نامهٔ شوقش بتو دادم لیکن
باش حرفی ز زبان نیز شنیدن باقیست

در لحد منتظر حشرم و شادم بکفن
که هنوزم هوس جامهٔ بدن باقیست

فتنهٔ حشر ز عالم شد و عشاق ترا
از تو یک حسرت مستانه دیدن باقیست

ضبط فریاد و فغان بی اثر آمد نواب
آه گرم و نفس سرد کشیدن باقیست

قاصد نصر قتش نشناسم وصال چیست
پس در دلت حیا بجواب و سوال چیست

این کشتن من است نه قتل رقیب من
خونم چو بیبختی سبب انفعال چیست

جز هجر نیست از تو نصیبی دل مرا
در حیرتم که باز امید وصال چیست

گر خواهشش قضا نبوده است صبر من
بیتابی و شمردن این ماه و سال چیست

دریاب از خموشیِ من آرزوی دل — هر دم ز من مپرس که آخر سوال چیست

آشوبِ یک جهان نه پسندی گر ای خدا — پس از ازل نمایشِ حسن و جمال چیست

واعظ بخوفِ حشر مبر فتنهٔ دنیا — کان فتنهٔ خرام و قدِ بی‌مثال چیست

ایدل اگر بحسن کسی جان بداده — ور در زبان ستایشِ ابرو و خال چیست

ایدل هنوز یاس نداری ز وصلِ او — هنگام نزع ور نه خیالِ محال چیست

آنرا که جام بر کف و ساقی است در بغل — اندوهِ روزِ حشر و جواب و سوال چیست

نواب داده دل خود را چو خود بدوست
پس از جفاش اینهمه رنج و ملال چیست

پیداست چه شوخیها از نرگس فتانت — صد فتنه همی بالد در سایهٔ مژگانت

آشوب قیامت ما شاید بزند بهم
آن سلسلهٔ گیسو از غمزه پریشانست

عشاق تماشش را خون بخشیده ظالم
این راز نهان پیداست از سرخی مژگانست

تا غمزهٔ تو دارد خنجر بکف از مژگان
بجا ریست و دو صد چون خون شهیدانست

شخصی که سیه مست ۱۵۱ ز خوش خوابست
قربان سرت گردم طول شب هجرانست

گذر بکوی تو ای شوخ مشکل افتاده است
که روبروی تو یک جهان دل افتاده است

کسی ز لذت بسمل شدن بود آگاه
که وقت تیغ نگاهش تقابل افتاده است

بتی که شور قیامت بود چه غم دارد
که چون منی به برش نیم بسمل افتاده است

هنوز ناقهٔ لیلی به نجد می‌سوزد
ازان شراره که آتش به محمل افتاده است
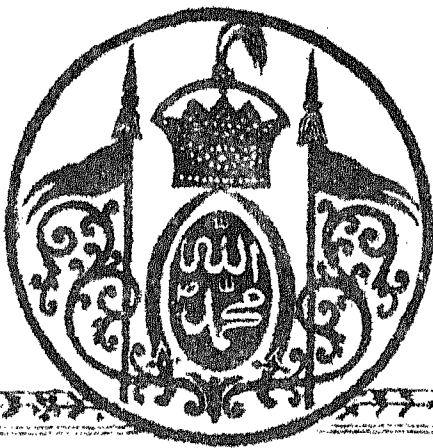
چه سان بوصل شوم شاد کین دم عیدست
بروز عیش شب غم مقابل افتاده است

سوای صبر نباشد علاج خسته دلیم
کنون که دوست به آزار مائل افتاده است

شبی بجنگ فرازم بیا نیاز ادا
گمان مکن که دلم از تو غافل افتاده است

بهجوم شوق ز خود میبرد مرا شادی
که از نامه بر من بمنزل افتاده است

همان دو دست که بر سر زدم بهجرانت
کنون بگردنت ای بت حمائل افتاده است

به بهجر نه فلک آهم شکست و چه حرام
که روز وصل بهر چشم حائل افتاده است

شنیده اند مگر کاتب آمد نواب
که شور حشر بارباب محفل افتاده است

ردیف ثای مثلثه
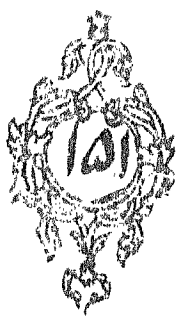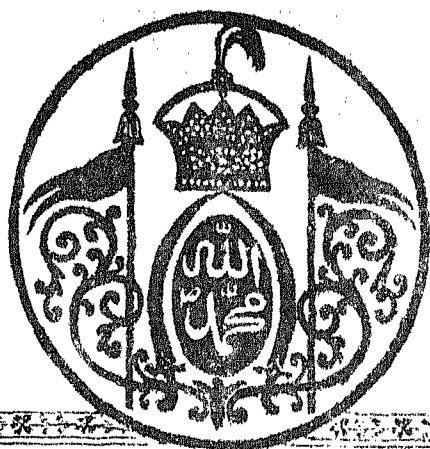
الغیاث از جورِ خوبان الغیاث — الغیاث از رنجِ هجران الغیاث

چون شود حالِ نوای گردون فزون — چون نمایم پیشِ یزدان الغیاث

خوش نمی گر حالِ من بی پی و من — بر کشیم پیشت فراوان الغیاث

گفت قاصد با تو حرفی از رقیب — من کشیدم صد هزاران الغیاث

دور کرد دورِ تو مست ای محتسب — زود برخیز و ز زندان الغیاث

چون بطفلی عشق تو آموختم — می نمودم در دبستان الغیاث

فرصتِ وصلت کم و شوقم فزون — از هجوم شوق و ارمان الغیاث

دار و امید او گلچین روز و شب — بلبلِ زارِ گلستان الغیاث

صرف فریادت شنو نواب عمر
تابکی از جورِ جانان الغیاث

ردیف جیم تازی

چون بخوبان دل دهی از جمله آفتها مرنج
از ادا و ناز و جور و ظلم و استغنا مرنج

گر نشد تا روز حشر آخر سحر خواهد شدن
شاد باش ای دل ازین طولِ شبِ یلدا مرنج

راست بازانِ محبت را غلط گفتن خطاست
می‌کنم غوغا بعشقِ تو ازین غوغا مرنج

دی شنیدم وعدهٔ دیدار دادی با رقیب
بعد ازین از نالهای زار من اصلا مرنج

ترک کن این گردشِ هر روزه را ای آسمان
یا ز تیر ناله و آهِ فلک فرسا مرنج

عاشقان را آفریدند از پی مهر و وفا
در رهِ عشقش بمیر و از غم دنیا مرنج

سا ز جرم هست ای نواب جهان هیچ
می پوشش امروز از رسوائی فردا مهیچ

ردیف جیم فارسی

دشوار بعشقت نبود دادن جان هیچ
گر ضعف نمانده است من تاب و توان هیچ

گویند که دارد اثری نالهٔ شبگیر
یا رب چه بلا شد که نیامد ز فغان هیچ

از مقدمت آورد خبر نامه بر من
آن دم که نمانده است ز من نام و نشان هیچ

واعظ نپسندم ببر خود ببر خود
وعظی که نبوده است در او ذکر بتان هیچ

شادم بقیامت که گه پرسش محشر
جز قصهٔ تو نیست مرا ورد زبان هیچ

در ملک عدم از لبِ تو بوسه گرفتم
منت کش اویم که نموده است دهان هیچ

نواب مشو عاشق موی کمری کو
مشهور میان ست ندارد میان هیچ

ردیف حای حطی

در وصلتم نبخشد اثر گر دعای صبح
خواهم که شام وصل تو آید بجای صبح

صبح وصال ست شراب و نگار و عیش
تا شام روز حشر مباد انتهای صبح

بگذاشتست تیره شب من بهجر تو
در هیچ عالمی اثر دلگشای صبح

دیجور نیست این شب تاریک و تار من
پوشیده است رخت سیه در عزای صبح

صبری که بود صرف شب غم شد ابتدا
باید شکیب نوبتی جور و جفای صبح

نواب خوش بزی که نصیبت ز عیش شد

روز دوشنبه ۲۰ دوسیر بهار و سوی اصبح

ردیف خای معجمه
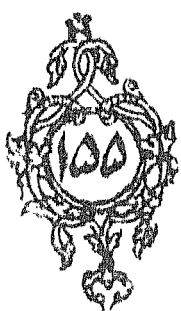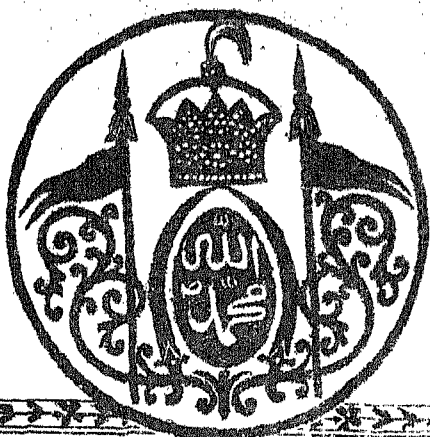
آمد بهار و گشت دگر کوهسار سرخ | گردید همچو مشهد من لاله زار سرخ
خونم همی بخ کوی تو گلگون نموده است | در کوه و دشت ساخته سر نوک خار سرخ
چون پر طوطی ست سبز مرغزار سبز | چون روی سوری ست می خوشگوار سرخ
آن صید کیر را اگر این ست ذوق صید | خواهد شدن زمانه بخون شکار سرخ
رو زسیاه بین که بسبز قم مقیم | در بر نموده است لباس آن نگار سرخ
چندان فشاند خون مژه من بعد مرگ | گردید تار تار کفن در مزار سرخ

رنگی نداشت خون تو نواب از وفا
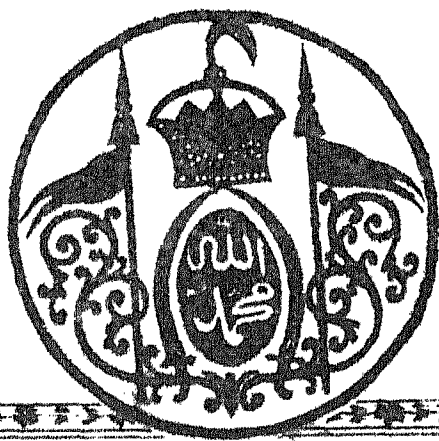
ورنه نبود همچو حنا دست بازیچ

ردیف دال مهمله

گر تمنای وصالت بدل زار نبود — مردن اندر غم تو اینهمه دشوار نبود

لذت جور خودت بین که دلم خوش داشت — آنقدر ظلم که در هیچ ستمکار نبود

آنزمان باب اجابت بگشادند افسوس — که بجز مرگ امیدی بدل زار نبود

چه بلا شد که قیامت بجهان آمد و رفت — مگر آن قامت دلجوی برفتار نبود

گه بسر گه بگریبان گهی بر دامن — دست من در غم سودای تو بیکار نبود

بدل ریش که بر زخم تو صد جان میداد — احتیاجی که بمرهم زنگار نبود

من از آن روز نهفتم غم عشقت در دل — که کسی بر سر کوی تو ز اغیار نبود

کاری از جذبِ دل نخود بجز فرهاد
وصلِ شیرین بتراشیدنِ کهسار نبود
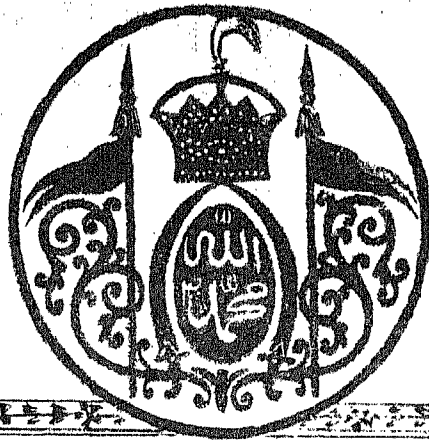
بجز خواهشِ معشوقم حالی
بزمانِ تو کسی طالبِ دیدار نبود

از خدا خلد چرا خواست بمحشر نواب
بخیالش مگر آن سایهٔ دیوار نبود

یاد آن زمان که شورش آه و فغان نبود
فریاد بخت و شکوهٔ جورِ زمان نبود

جز بیکسی بماتمِ من نوحه خوان نبود
زین رو بدهر شورش آه و فغان نبود

ذوقم بخر که در سرِ مژگانت یافتم
آن گونه لذتی که بنوکِ سنان نبود

سستی که فاش کرد به آفاق راز عشق
جز عشوهٔ تو هیچکسی رهزنان نبود

در محفلِ وصالِ تو ناخوانده آمدم
صبری که بایدم بدلِ ناتوان نبود

عیار من فریب و دغای مرا شناخت
جز او براین حدیث کسی بدگمان نبود

گشتم در آفرینش و دلها بکافتم
آن دل نیافتم که بعشقت نشان نبود

گویا که درد تو ز دلم می برد کسی
ورنه بهجر سختیم کس این چنان نبود

دیدم بخواب روی تو از یاری خیال
آندم که از رقیب در اینجا نشان نبود

چون آفریده شد شب هجرانم ای عجب
آیا خیال طره عنبرفشان نبود

نواب رفت در شب عشرت بخواب او
جای خوش آمدش که در آن آسمان نبود

دستی که در کشاکش جیب کفن نبود
آن بود دست بوالهوسی دست من نبود

جوری نموده که نکرده است آسمان
او همدم رقیب به آزار من نبود
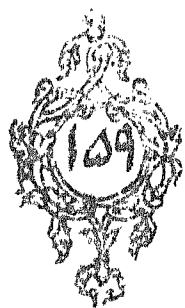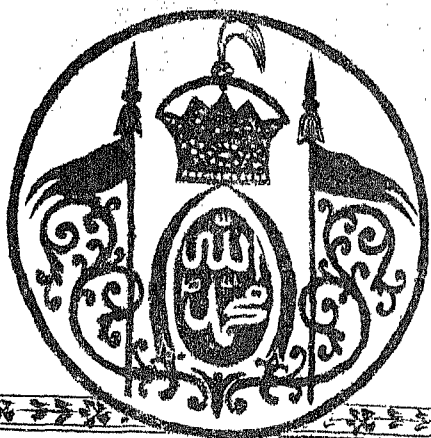
آورد چشمت بگلستان کشان کشان ورنه مرا هوای گل و نسترن نبود

شاید شکست خورده براه عدم شتافت دوشینه دل بزلف شکن در شکن نبود

بر ناله که وجد نمودی چو گل بجا دریاب گو ترانهٔ مرغ چمن نبود

برداشت دل بعشق قد و گیسوی او آن ذوق و لذتی که بدار و رسن نبود

رسوا نمود خندهٔ تو ورنه خلق را در تنگی دهان تو جای سخن نبود

تعلیم کرد غمزهٔ تو ورنه پیشتر این فتنه‌ها بگردش چرخ کهن نبود

یارب تو آمدی بخیالم که در فراق آن رنج دیده‌ام که به بیت الحزن نبود

یک جلوه سحر شب هجرت بمن نمود صد گونه حسرتی که بجیب کفن نبود

نواب را ببزم تو جستم تمام شب

بودند همگنان مگر آن خسته تن بود

عیادتم بطریق ستم شعاری بود — که روبروی من از غیر شرمساری بود

هزار بوالهوسان بعد من بخاک شدند — سر مرا مگر آهنگ سوگواری بود

سپاه غمزه تو فوج غم بمن بخشید — فلک بروز ازل آنچه شهریاری بود

تو چند اینقدر ای سنگدل نداری یاد — ازان زمان که مرا صحبتت بشماری بود

دریغ حسرت یک بار دیدنت خون کرد — دل مرا که در آن جسد امیدواری بود

بقبر کشته نازت رفتم و دیدم — ز سوز جان دلش از تف آه و زاری بود

فغان که لعل لب یار بوسه داد بمن — دمی که شوق مرا عهد جانسپاری بود

سحر بعارض خورشید از آن شفقت تم — که دوش شمع بزم آن سیه کاری بود

نزار محفل عشرت شکسته شد تو بیاب

بگو که دوش ترا این چه بیقراری بود

دور از تو ماندن از دل بیتاب دور بود
لیکن برای صبر جدائی ضرور بود

صد عشوه و کرشمه و دادی تجلی را
در قسمتم همین دل ناصبور بود

از سجده گشته برق تجلی جبین من
شاید که آستان تو از سنگ طور بود

صبرم نداد و داد غمت در ازل بمن
از جلوه ات بعقل قصانم قصور بود

در کوی تو بدوش ملائک سپیده است
تابوت بیکسی که ز نامش نفور بود

شاید نیامدی بسر خسته زمانه
کش وقت واپسین بکهی سعی خود بود

دیدیم نصیب عدو شد فراق حیف
آن اضطراب دل که مراد حضور بود

یک نالہ ام بہ نیم نفس آشکار کرد | خوفی کہ خلق را ز دمِ نفخِ صور بود

نواب حالِ وصلِ عدو نا شنیدہ مرد

بر جانش آفرین کہ چہ مردِ غیور بود

گاہی دلی برند و گہی قصدِ جان کنند | با ما اجل نگرد کہ این دلبران کنند

جمع اند عاشقان سرِ راہِ رضای تو | میرند یا زیند بگو تا ہمان کنند

کردم ز راہِ مصلحتی دعویِ دروغ | ای وای گر بہ صبر مرا امتحان کنند

این جورِ دیگرست کہ ترکانِ فتنہ گر | گیرند دل ز دستم و عارض نہان کنند

ای گریہ وصال بعشاق تیرہ روز | بگذار طاقتی کہ شب غم فغان کنند

آنانکہ از حدیثِ عدو جان ہمیدہند | آہ از دمی کہ با تو ہماش گمان کنند
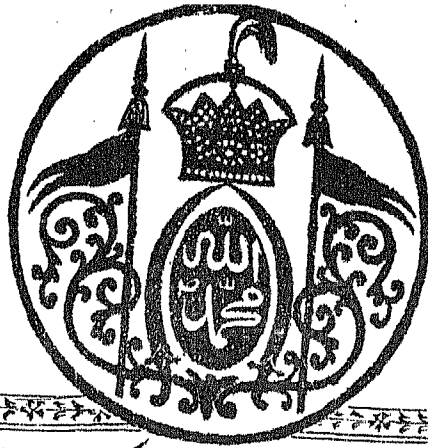
کردی بسی جفا ز ازل ای فلک کنون — بگذار یک دو جور که رعنا بتان کنند

نواب زیر خنجر بیداد دم نزد
صد مرحبا که اهل وفا همچنان کنند

یاران چه بد برو حرم جستجو کنند — آیند و در حریم دلم دید او کنند

بوی محبت تو دمد از مزار من — گر خاک تربتم به پس مرگ بو کنند

بسته است محتسب در میکده — تا میکشان بباده حمرا وضو کنند

شرمنده ام به پیش ندیمان که جیب را — تا چند پاره سازم و تا کی رفو کنند

یارب بحیرتم که چه سازند در وصال — آنانکه روز و شب بفراق تو خو کنند

جانم فدای عالم مستی که میکشان — در بزم باده از سر زاهد سبو کنند

گاهی کنی لاف مهر و محبت زنی بخشم
آنوقت کاش با تو مرا روبرو کنند

ای بس عجب ز عربده جویان که ظلم و جور
بر دوستان خویش برای عدو کنند

بیخود شده ببوی گل مرقدم ملک
آه از دمی که این دل پر داغ بو کنند

نواب را بکش به ادای که دیگران
صد جان دهند و جلوهٔ مرگ آرزو کنند

دوش در میکده این مژده بمستان دادند
که شمارا دو جهان نذری ایمان دادند

گل که افشاند برفت که مبارکبادم
عندلیبان بدو صد نغمه و الحان دادند

از ازل کشمکش محنت و طغیان بلا
بهر آرایش گیسوی تو فرمان دادند

روز محشر عوض نامهٔ اعمال مرا
پاره چند ز صد پاره گریبان دادند

نرگسِ شوخ ترا مست نمودند زناز
چشمِ بیخواب مرا خوابِ پریشان دادند

بعد عمری بر بست خاک شدم شکر خدا
آنچه مرغوبِ دلم بود بمن آن دادند

دی بیادِ تو همی رفت بگلشن نواب
بخرامی که دو صد مست بر آن جان دادند

کشتگانت نه همین حسرتِ داران بردند
بلکه در عشق تو اندوهِ فراوان بردند

بهر آرایشِ فردوس شنیدم که ملک
پاره‌های دلِ پرخونِ شهیدان بردند

آن وقارم که بصد حشر نجنبند زجا
نازنستان بیکی جلوه خرامان بردند

هر کی یافت مقامی بقیامت لیکن
بخت بد بین که مرا جانبِ زندان بردند

عاشقانت زرهِ شوق ببازارِ ازل
نقدِ دل داده متاعِ غمِ هجران بردند
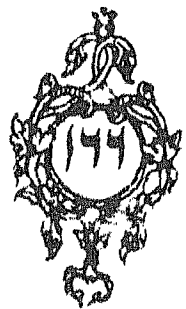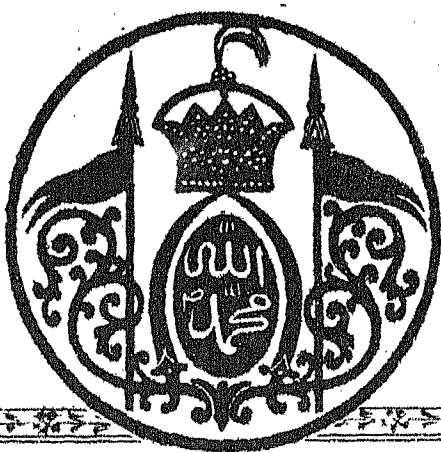
زاهدان را نتوان گفت مراقب بخدا | چون بدیدند رخت سر بگریبان بردند

بود نواب همان خسته که رفت از کویا

از سر کوی تو با حال پریشان رفتند

تا بر رخ تو سلسلهٔ عنبرین رسید | آهم ز دل بذروهٔ عرش برین رسید

برخاست خاک من که زند بوسه بر رکاب | آن شهسوار حسن چو بر پشت زین رسید

سرگرم شیون اند چرا حاملان عرش | شاید که ناله ام بسپهر برین رسید

روزی نشد که در شب هجر تو بشنوم | کاینک ز مهر آن صنم دلنشین رسید

خواهد شدن قیامت دیگر بروز حشر | با این خرام ناز چو آن نازنین رسید

از شعلهٔ جحیم چراغان نکرده اند | آفت بجانم از نفس آتشین رسید

خوش آمدی نازنیا ببالین من ولی
وقتی که نوبتم بدم واپسین رسید

از من مپرس قصهٔ نواب خسته جان
برخیز و خود ببین که چه بر آن غمگین رسید

مگر امشب عاقل از دلم بر چرخ منقسم شد
که آثار اثر ز آفاق چون مهر و وفا گم شد

چرا ای کس بجوئی نشان جان ز امن
شش عمری که او قربان آن طرز تبسم شد

بقتلم تیغ بکشا بازو مترس از طعن بدگوئی
که این تهمت ز اول حصهٔ افلاک و انجم شد

مخواه از من ز شعر خود بیار آب جوش گو
دهانم بسته خاموشی چو او محو تکلم شد

شکری را که تو قدرش ندانستی همان آخر
پی ویرانی کون و مکان پای قلزم شد

که این تشنه لب سال وصالش سپید امشب
که در بحر سپهر آبگون جوش تلاطم شد

منم آن کشتهٔ عصمت که صد مردم ز غیرت
چو بعد از قتل بر تابوت من انبوه مردم شد

گریبان چاک شد مانند گل هر عندلیبی را
مگر نامیدی من در باغ حسرت تخم شد

ز رشک غمزه‌ای نواب کار شیشه آخر
که دوش از یک نگاهش خاطر صد آدم تو شد

به محشر از نوید خلد جانِ من حزین باشد
که می‌ترسم بآنجا نیز حوری در کمین باشد

اگر صد خنجرِ نازم زنی دل می‌نرنجم
که جرمِ عشق خوبان را سزا اینچنین باشد

همین یک بیکسی ظالم نه پنداری که عاشق را
هزاران ناکِ حسرت در نگاهِ واپسین باشد

درخشِ نور تاک از طور در چشمِ منِ مجنون
همانا جلوهٔ آن لیلی محمل نشین باشد

دم بسمل شدن نواب چندین مرحبا گفتی

که به عهد تو اکنون جای چندین آفرین باشد

تا بگیسوی تو این پیچ و شکن خواهد ماند
بجهان شورش و آشوب و فتن خواهد ماند

مردم و خاک شدم بار خدایا این عشق
تا کجا دست و گریبان بکفن خواهد ماند

بگلستان بگذاری شمیم ای صبا
ورنه در دل هوس سیر چمن خواهد ماند

دل بتو دادم و فکری ننمودم ای نوا
که رقیبی بنهان در بر من خواهد ماند

همه خون بخت گرم تیر تو زان نچشیم
بدلم ناوک ای تیرفکن خواهد ماند

باب توبه برخ کس نگشاید گر
بجهان تا چو منی توبه شکن خواهد ماند

لب شیرین کسی گر نمکی بخت برم
لذت شکر شکرش بدهن خواهد ماند

آه بخشیده بسی جان که شد ای نوا
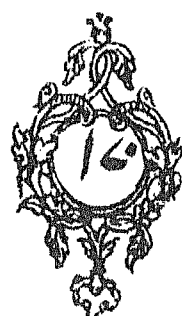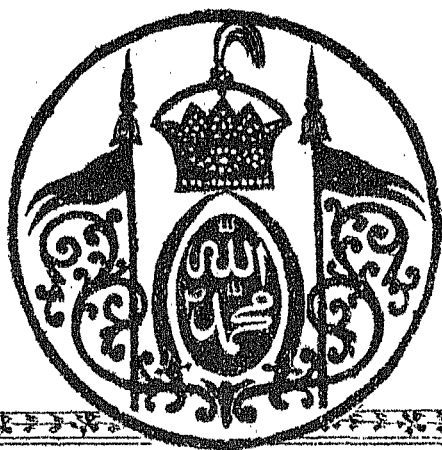
تا بکی گردشِ این چرخِ کهن خواهد ماند

تا کی ز تو ماند بدلِ من هوسی چند
رحمی که نمانده‌ست بکنجِ قفسی چند

از حالِ اسیران خبرم نیست ولیکن
آویخته دیدم بگلستان قفسی چند

تدبیر بکن ناصحِ مشفق که برآید
در وصلِ بهر نازوی از ما هوسی چند

برقی مفکن چرخ برین خانهٔ تنگم
کش ساخته جانم پسِ عمری خسی چند

چون پیشه و احصای ستمهاش الهی
در حشر نباشند چو فریادرسی چند

ضعفم نه چنان ست که خطی بنویسم
قاصد ببر از زبانِ رخم ملتمسی چند

دی قافلهٔ صبرِ تو نواب همی رفت
از ناله شنیدیم صدای جرسی چند

ردیف ذال معجمہ

ای عقیق لعل رنگت از می حنظل لذیذ
بوسہ خواہم زان تو چون بادۂ کوثر لذیذ

غالباً ناخن بدل زد یاد مژگان کسی
ورنہ نبود اینقدر زخم دم خنجر لذیذ

لذت آگین جملہ خوبان دہن باشند ولی
مست سرتاپای تو چون شکر یکسر لذیذ

قطرۂ از خون شیرینم درون خم بریز
تا شود ساقی شراب تلخ سرتاسر لذیذ

آمدی و بردل نواب پاشیدی نمک
آن نمک شد در دہان زخم چون شکر لذیذ

ردیف رای مہملہ

بہ عشرت ساختی جا شاید اندر خانۂ دیگر
کہ جستی جانم از شب تا سحر جانانۂ دیگر

بیک لغزیدن پایت جهانی شد و دیگر هم
مسرت کردم شوخی لغزش مستانه دیگر

دلی اول باو بسپردم و آخر بکار آمد
کرامت کن خداوندا دل دیوانه دیگر

روا باشد که خود را در شمار مردمان آری
اگر پیدا کنی ناصح چو من فرزانه دیگر

بحشر از من حساب می بجویند ار چه هم اکنون
فدایت جان من ساقی بزن پیمانه دیگر

نگنجد ناله ام در تنگنای این جهان یارب
بنا کن از برای نوحه ماتم خانه دیگر

چو میگویم ز درد هجر بر هانم مرا گوید
همین یک داستان تا کی بگو افسانه دیگر

چرا بر خود نبالد در لحد کافر نخواهد یافت
دل وحشت طلب بهتر ازین ویرانه دیگر

چرا نواب غمگینی ازان عیش پری دوشین
بده انصاف ازین به دیده باشی خانه دیگر

یار آمد ای ناصح بیباک خبر دار — یکدست بدل برنه و دستی بجگر دار

گفتی که رهست اینهمه دشنام مسلسل — بستان ز من اینهمه خبر این عهد نگهدار

ترسم که اسیرش نشوی چون من وحشی — از دوش فکن لنگ و پی ننگ کمر دار

مشنو صفت کوثر و مشکوی زبرجد — مینا بکفی گیر و خم باده بسر دار

مست است بعشق رخ و زلف تو دل ما — ای دشمن جان فکرت او شام و سحر دار

چون غیر بجان آمد از عشق تو یکسر بسخت — تو نیز دل از پرسش این واقعه بردار

خواهی که شود حشر دگر در صف محشر — نواب بدل نوحه و آهی بجگر دار

ردیف زای معجمه

باقیست لوحِ تربتِ من در جهان هنوز — عشقت ز من گذاشت همین یک نشان هنوز

کردم نثارِ غمزهٔ او جان و لیک هست — آن ترکِ ظلم دوست ز من بدگمان هنوز

زخمی زدی و منتظرِ زخمِ دیگرم — زخمی که هست بسملِ تو نیمجان هنوز

زاهد بدلق و خرقه عبث ناز میکنی — شوخی نرفته پیشِ تو دامن‌کشان هنوز

یک عمر آزمودم و این طرفه ساده کیست — دارم دگر امید ز آه و فغان هنوز

صد ره بقهر از برِ خود راندیم ولی — سرمستم از تصورِ لطفِ نهان هنوز

روزِ جزا بشام رسید و ز هجرِ یار — ناگفته ام تمام یکی داستان هنوز

بالله که در فراقِ تو ای مستِ نازنین — چشمم ندیده سرمه از آن آستان هنوز

جورت اگر تمام شده تنگدل مباش — باقیست بهرِ کشتنِ من امتحان هنوز

نواب شهرهٔ تو بعشق از ازل بکر

آگه نه ز رسم و ره عاشقان هنوز

همه گویند با قضا امروز — روز هجرست زود آ امروز

دی بنوعی نه مرده ام که شود — دیگری بر تو مبتلا امروز

ای شب هجر از جهان کم شو — که بود روز وصل ما امروز

غم فردا مخور بیار و بده — ساغر باده ساقیا امروز

شب عیش ست و یار می آید — رحم کن رحم ای قضا امروز

شب وصل عدو همی آید — حشر برپا کن ای خدا امروز

مدعی را به شهد مُکشتی — یافتم از تو خونبها امروز

وعدهٔ بوسه داده باز ندا | دلنشیباز ناز و از حیا امروز
دوش در کوی تو بنهادم جان | آمدم بهر عذرها امروز

کس فدا چه داند ای نواب
جان خود را بکن فدا امروز

ردیف سین مهمله

دلبری کشت قاتلم که مپرس | غمزه‌ٔ ساخت بسملم که مپرس
در فراق تو ای بت خودکام | حسرتی ماند در دلم که مپرس
تو چنین غافلی که نتوان گفت | من چنان بر تو مائلم که مپرس
آنقدر خط اشتیاق ترا | شست خونابه دلم که مپرس

زاهدا در صنم پرستی ها | کافری کرده بسملم که مپرس

دوش با طرفه حسرتی از دست | رفته دامان قاتلم که مپرس

در ره عشق صد خرابی ها | شد بطرزی مقابلم که مپرس

چون تو رفتی بخانه اغیار | دوزخی گشته منزلم که مپرس

چند پرسی که حال دل چونست | صدمه هست بر دلم که مپرس

دوش نواب ناله ات چندان

ساخت رسوا بمحفلم که مپرس

ردیف شین معجمه

چشم تر از قتل من ای جان مباش | بهر من از کرده پشیمان مباش

خاکِ درِ احمدِ مختار شو — تاجِ سرِ سنجر و خاقان مباش

مست شبِ وصلِ من ای آسمان — باش بجای خود و گردان مباش

خونِ مرا ریخت چو رفتارِ تو — بعدِ من از غمزه خرامان مباش

کشتنیم بر زده دامان بیا — بهرِ خدا سر بگریبان مباش

میروم از خویش کنون انچنان — در پی آرایشِ زندان مباش

نیست کسی کز تو کشد انتقام — چون کشتنیم قتل هراسان مباش

کافرِ عشقت چو بخواند کسی — در گذر از دین و مسلمان مباش

نازه بکن بر دلِ نوابِ خویش

بر رخ و زلف اینهمه نازان مباش

ردیف صاد مهمله

وفا چو گشته پسندت بکن بجا اخلاص | بنا کسان جهان میکنی چرا اخلاص
ز نسبت نگهِ التفات تست پسند | وگرنه این دلِ وحشی کجا کجا اخلاص
چرا بصبر نسازم که طبع حیله گر است | نموده است شبِ وصل با حیا اخلاص
طمع مدار که دور از هزار فرسنگ است | ز خوی عربده جویانِ شوخ تا اخلاص

غم دو کون فرو آیدش بسبز نوا
مگر کسی ننماید بدلربا اخلاص

ردیف ضاد معجمه

عمرها شد که کنی از منِ دلگیر اغماض | مکن اکنون بفرستادنِ تحریر اغماض

گردش نرم شد این لذت بیداد کجاست	بکن ای آه جهانسوز ز تاثیر اغماض
داد حسن دو جهان چون تو جهانکیشی را	کرد از حسرت من کاتب تقدیر اغماض
صید آن نیست که دارد هوس آزادی	میکنی هر چه از کشتن نخچیر اغماض
گوش کن پند مرا ای دل نادان در عشق	تا کجا از ره اندیشه و تدبیر اغماض
غیر بیباک شد اندر طلب رافت تو	مکن اکنون ره ناز ز تقصیر اغماض

باخبر باش ز فریاد و فغان آغا!
منما از اثر ناله شبگیر اغماض

ردیف طای مهمله

یارب بچه رقم که رساند بیار خط | یک قاصد ست پیش من بیشمار خط

ای نزع فرصتی دہ و ای مرگ مہلتی
کاوردہ ہست نامہ بر من ز یار خط

قاصد بشد بسوی تو و من ہمان زمان
در جوش اشتیاق نوشتم ہزار خط

بشناس شرح مطلبم ای نامہ بر بیا
از خون نوشتہ ام بسوی آن نگار خط

اوراق نہ فلک اگر افتد بدست من
انشا کنم بتو ز رہ اختصار خط

پیدا کند مگر بدل تو ترحمی
تحریر سازم از مژہ اشکبار خط

دادند دفتر علم روز حشر و من
دانم کہ آمد از طرف آن نگار خط

صد خار غم خلیدہ مرا در دل و جگر
تا بر دمیدہ ہست بر خسار یار خط

چسپان نمای بر سر لوح مزار من
نواب بعد من چو فرستد نگار خط

ردیف عین مهمله

می نمود اول بمحفل جلوه جانانه شمع
سوخت آخر تا سحر بر مشهد پروانه شمع

گر ببیند ساعد پر نور سیمین تنک تو
چاک سازد جیب هستی پیش من دیوانه شمع

عالمی از دود آهم شد سیه ای حسین
پرده بردار و بکن روشن بهر کاشانه شمع

تا ببزم مست در کف جا کرده از کبر و غرور
می نماید همسری با ساغر و پیمانه شمع

شرم دارد در شب وصل آن مه محبوب من
زین سبب روشن نمی‌سازم بخلوتخانه شمع

چون کند نظاره انگشت تو نبود عجب
گر بمیرد از حسد در گوشه کاشانه شمع

تا نه بیند میگساران گر آید محتسب
خیز ای نواب و کن خاموش در میخانه شمع

ردیف غین معجمہ

آمد گلم بطرفہ ادائی میانِ باغ
باید شدن برای عدو پاسبانِ باغ

ساقی پرندِ شفق فکن بر زخم کہ باز
گردیدہ است رحمتِ حق سائبانِ باغ

شاید ہوای شوق ببادِ بردہ ضمام
خوانید رو بروی کسی داستانِ باغ

زود آ بپہلوم کہ بیک لمحہ سرو
فصلِ بہار و سبزہ و آبِ روانِ باغ

خوش آیدم فغانِ اسیرانِ دامِ تو
زانسانک چنگ و زمزمہ بلبلانِ باغ

دیدم بصبر و دین چو ہجومِ گل و سمن
آمد خزان و نیست کنون جز نشانِ باغ

نواب نوحہ خوان کند چون بہجر تو
آن دم ببین تپیدنِ مرغان و شانِ باغ

ردیف فا

تا بکی باشم بامید شهادت سر بکف / محشری بنما و باز آ بر سرم خنجر بکف

بخت آنم کو که در خلوت بوقت میکشی / مست و بیخود گشته آرم گیسوی دلبر بکف

دی بجرم میکشی از مسجدم راندند باز / یافتند امروز بر منبرم ساغر بکف

عاقبت خاک خود اندر چشم اعدا ریختم / داشتم بهر همین این مشت خاکستر بکف

بهر نذر آورده ام اینجا بیا بردار آن / دل بدستم نیست دارم گوییا اخگر بکف

چون جبین تو عرق آلود شد پنداشتم / ماه رخشانی ست دارد بجهان گوهر بکف

با اداهای خوشش امشب دیدم بخواب / زلف شوخی در کف و جام می خلر بکف

ردیف قاف

خوشم بشوقِ وصالت ز پیچ و تابِ فراق
وگرنه نیست کسی طالبِ عذابِ فراق

تو و بدادنِ یک بوسه صد هزار احسان
من و بخاطرِ من یک جهان حسابِ فراق

بفرقتِ تو ندانم که حالِ غیر چه شد
مرا که دل همه خون شد ز پیچ و تابِ فراق

بپرس لذتِ خواب از رقیب در هجران
که نیست خواب بچشمِ من از عقابِ فراق

ز آفتابِ قیامت مگوی ای واعظ
که دیده ایم بسی سوزِ التهابِ فراق

تپیدنِ دمِ بسمل خوش ست خوش لیکن
نمیرسد باداهای اضطرابِ فراق

نویس بهر چه ابرامِ من نواب
که نیست هیچ بلا بدتر از عذابِ فراق
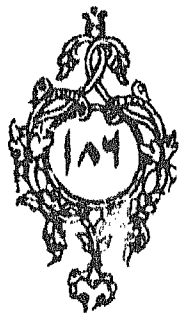
ردیف کاف تازی

سازد جفا و جور بما تا کجا فلک
آخر کشیم و جنگ نمائیم با فلک

گردم فدای بتِ او که نشان دهند
زانکس که ساخته است باو یک وفا فلک

شاید که یافت رخصتِ ظلم و ستم ز تو
بر پا نمود ورنه چرا این جفا فلک

روزی اگر بناز در آئی بخانه ام
گردد به آستانهٔ من جبهه سا فلک

این طرفگی ببین که چو گشتی رقیب را
گرداز هزار رشک مرا مبتلا فلک

نواب پرسد از دل زارم آن پری
از رشکِ من شود دلُ جان جدا فلک

ردیف کاف عجمی

خرامِ تست که بربوده دل بصد نیرنگ
نبود ورنه به از من بدهر با فرهنگ

فرو چکد چو عرق از تو رنگ شوخیها
شبِ وصال چو من در برت بگیرم تنگ

بحیرتم که چسان تیرِ فتنه میبارد
زراهِ دور بمن شستِ آسمانِ دو رنگ

چو قصدِ آه نمودم قیامتی برخاست
نعوذ بالله اگر بر کشم ز دل آهنگ

ز قتل همچو منی غم مخور ولی شد آ
که کشته از ستمت جا بهر دو عالم تنگ

مباد آتشی افتد بجسمِ نازکِ تو
گریز بهرِ خدا از دلِ [illegible] سنگ

شکسته ایم سرِ محتسب بمینائی
ببین که شیشهٔ ناموس چون زدیم بسنگ

بصلح کی کند آهنگ عاشقانِ نواب
پری‌وشی که گهِ آشتی سگالد جنگ

ردیف لام

تا چند واعظ دفتری از وصفِ کوثر در بغل
روزی سرِ منبر برآ مینا و ساغر در بغل

روزیکه دشمن را ببر بگرفته بنشستم آمدی
ای کاش من میداشتم آنروز خنجر در بغل

دل نذرِ لعنت کرده ام ظالم پریشانش مکن
مانده است مدتها مرا این ناز پرور در بغل

یارب ندانم تا کجا سر رشتهٔ نازش کشد
آنرا که باشد روز و شب شوخی چو من در بغل

کشتی چو پا بی سبب سامان مشو ای پر کشتی
بهرچه از قتلِ خود داریم محضر در بغل

دی بر سوالی کشتهٔ نواب سوای جهان
امروز دیگر میبری از شوق قمر در بغل

گر تیرِ جگر دوزِ تو پرّان رود از دل
جذبم نه چنان ست که پیکان رود از دل

مرهم مگر امروز تو خواهی که دعاها — در ذوق اجابت همه نقصان رود از دل

صد جان من غمزده قربان لب تو — گفتی که ز وصلم غم هجران رود از دل

آزادی این بود شوق اسیری — ای وای اگر حسرت زندان رود از دل

گر محو کنم یاد وصالش ز دل تنگ — یا رب غم عشقش بچه عنوان رود از دل

با غیر مکن وعدهٔ وصل از ره شوخی — مگذار که خونابه چو طوفان رود از دل

تا چند بود بسمل تو منتظر مرگ — زخم دگری تا رمق جان رود از دل

نواب برقص آمدی از مژدهٔ وصلش
فریاد اگر وعدهٔ جانان رود از دل

دوخت لبهای مرا لطف اسیری بلبل — بخموشی دلم خسته ز دلگیری بلبل
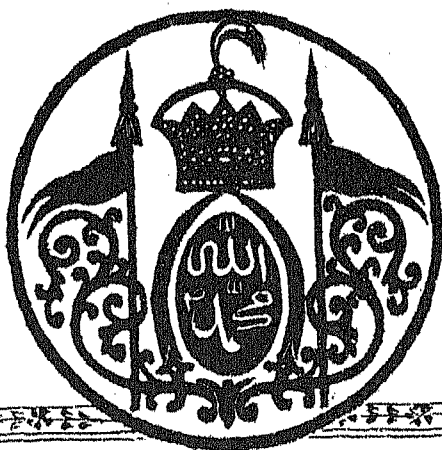
لرزه افتاد بجانم ز نوایت یارب
ہمچو من در غم و اندوه بمیری بلبل

عجبی نیست اگر مثل تو سرمست شود
بسرود غزلم روح نظیری بلبل

سالها شد که بکنج قفسی آمده ام
از من آموز ره و رسم اسیری بلبل

شرط عشق ست بسوزی ضمنی خاک شدن
نزد من هیچ نئی پروانه حقیری بلبل

یاد کن یاد ز بخت دل خون آلودم
برگ گل را چو بمنقار بگیری بلبل

بوی عشرت ز گلی نیز شنیدی گاهی
یا چو نواب باندوه اسیری بلبل

ردیف میم

بهر آزار تو طرز دگر ایجاد کنیم
واله غمزه شوم پیش تو فریاد کنیم

دیدنم بهتر ازین نیست که با صد حسرت	دم بسمل نگهی جانب جلاد کنم
پیش شوق آمده ام پیش وی ای وحشت دل	باش یک لحظه که بنشینم و فریاد کنم
جلوهٔ موسم گل باز خدا را بنما	تا دگر آرزوی خانهٔ صیاد کنم
شاد شد خاطر اغیار ز وصلش من هم	دل ویرانهٔ خود را ز غم آباد کنم
غیر را خاک نما تا بفشانم بر سر	تا کجا خاک ره کوی تو برباد کنم
گر شوی رنجه ز فریاد گرفتاری غیر	جان من گرد تو گردانم و آزاد کنم

کار خود را بسپارم بخدا ای آشوب
تا بکی پیش بتان شکوهٔ بیداد کنم

بصد یاس انجهان امروز آهنگ سفر کردم	جفا بر تو مبارک من حکایت مختصر کردم

چه میگوئی حدیث وصلت دوشینه با دشمن	بپرس از من که در هجر تو چون شب را سحر کردم
کسی با چو تو ظالم تا براه سهو دل ندهد	بآه و ناله عالم را ازین ره با خبر کردم
چنان داشتم لذت ز تیغ خونفشان تو	که از خالق بصد دل خواهش جان دگر کردم
اگر یک لمحه از نظاره خود شاد کردی	باندوه فراقت روزگاری چشم تر کردم
شدم آنمایه نومید از خلاف وعدهای تو	که آخر حسرت وصل ترا از دل بدر کردم
ز خوف من نبود آسوده خاطر دشمن روزی	چه خواهد شد اگر از بزم او روزی حذر کردم

بحر نواب آمد یار و برد از هوش ای همدم
ترا دیدار ارزانی که من خاکی بسر کردم

دلبرم امشب همی آید بنازی بر دوم	تا ابد خواهم نتابد مهر بر بام دوم

گر ندادی جام می در بزم اعدا یک شبت ... حسرتم پُر کرده از خون تمنا ساغرم

دل به آزارم نهاده است و میداند که من ... آنقدر نالم که او را بر سرِ مهر آورم

ایکه گوئی میکنیم ترک رقیب از بهر تو ... خوب گفتی لیکن این کز ما نیاید باورم

چون تهی از حرفِ لطفت نامهٔ اعمال تو ... اشکِ حسرت پاک شست اندر قیامت دفترم

بسکه دل شد منبعِ اسرار شد اعجازِ عشق ... ترجمانِ لوحِ محفوظ است دل اندر برم

شادزی صیاد از دامت نخواهم رستن من ... کز ازل شوقِ اسیری کنده یکیک شهپرم

تا چه بنماید دگر این گردشِ لیل و نهار ... در بزم خدایان یا نواب پُر کن ساغرم

زان به آغوشِ تو هر لحظه ملالت دادم ... که بدنبالِ ضلالت شب و روز افتادم

بصد الطاف بر بوالهوسان باشی که من — بهمین جور و جفای تو قناعت دارم

شوق تو گر بگذارد بدلِ من صبری — بهرِ طولِ شبِ هجرِ تو امانت دارم

کس مبادا چو منِ ساده دل اندر عالم — گرچه تو دلشکنی چشم مروت دارم

حشر نواب اگر آورد بلائی من هم — زآهِ جانسوز بدل طرفه قیامت دارم

چرا ز طولِ شبِ هجر دل غمین دارم — که مثلِ دردِ فراقِ تو همنشین دارم

خیالِ هجر و هجوم امید و خوفِ سحر — چه فتنها که بوصلِ تو در کمین دارم

به غمزهٔ تو دهم یا بحسن عشوه فروش — تو آگهی که همین یکدلِ حزین دارم

عبث رفو کن ای چاره ساز جیب مرا — دو دست بهر دریدن در آستین دارم

بہ بیم رنجش تو در حدیث وصل عدو
بجان شکایت و بر لب صد آفرین دارم

ببین برای خدا شان و شوکتم و اعظ
دمی که بت بہ بر و قشقہ بر جبین دارم

غمین مشو کہ دم نزع از جفای تو نیست
برای عبرت غیر آه آتشین دارم

چرا ز قتل دو عالم چنین پشیمانی
کہ من ز طبع تو امید بیش ازین دارم

بعرش زلزلہ افتادنی ست ای نواب
ز اضطراب دل است این یقین دارم

ندیدم دوش روی غیر و خوش از انجمن رفتم
لب خود بر لبت بنهادم و از خویشتن رفتم

باین حسرت نرفت از ملک ہستی ہیچکس گاہی
ز بزم دلفریب تو بدین حالت کہ من رفتم

بجوش نوبہاران بگیہان خواہد شدن محشر
اگر روزی چو بلبل نوحہ گر سوی چمن رفتم

بنازی یا فتم در خواب شیرینش که من دانم
شبی بهر زیارت چون بقبر کوهکن رفتم

کجا رفت آنچه از احبا ندام رنج و مصیبتها
مگر امروز من از یاد این چرخ کهن رفتم

چنان برداشتم لذت بچاک جیب و گرخشت
بهر بازار صد ره در هوای پیرهن رفتم

همانا خون اندوه دل زارم بود یکسان
نرفتم از در تکیه برو در بیت الحزن رفتم

چرا می پرسی از من که چه رو سوی عدم رفتی
بقربانت پی تسکین یاران وطن رفتم

نه پرسیدی که نواب از برای عشق بازی یا قوت
ز کوی تیغ خونریزان اگر من نعره زن رفتم

دوش در خواب سر زلف پریشان دیدم
لوحش الله که شب تار پریشان دیدم

آه آن دل که بسی در خم گیسوی تو ماند
پاره هاش همه بر نوک مژگان دیدم

عجب آید که عدو را ز عتاب دو شیرین | شکرین گشته و از کرده پشیمان دیدم
مردم از وهم که شاید نظر از نقش بشد | هر کرا از المی چاک گریبان دیدم

محتسب مرده ز آه تو مگر ای نواب
که دگر باره ترا مست و غزلخوان دیدم

آرزوهای ترا تا بدل اندوخته ام | با دو صد رشک دل مدعیان سوخته ام
بهر تسکین دل غمزده کنج مزار | پاره جیب بدامان کفن دوخته ام
تو به ناز که خواهی دل من گیر که من | درس عشق تو ستمگار بیاموخته ام
سوز شمعی سر قبرم بده مهر و وفا | که چو پروانه بعشق تو بسی سوخته ام

گر شوم غرقه دریای محیط ای نواب
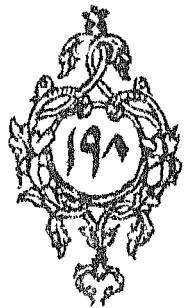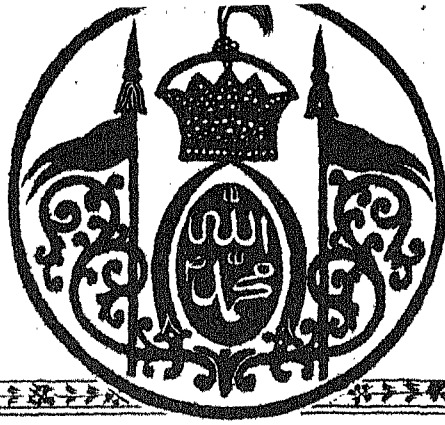
سرد هرگز نشود آتش افروخته ام

از دلِ آزرده در غم نوحه خوانی داشتم
روز و شب از دردِ عشق آزرده جانی داشتم

پاسِ عشقت بود کز جورِ تو نکشیدم نفس
ورنه بهرِ شکوه من هم زبانی داشتم

در وصالت جمله درد از دل بدر کردم ولی
آه را از بهرِ تخریبِ جهانی داشتم

خواه با من ساز خواہے دربرِ اغیار باش
پیش ازین البته در خاطر گمانی داشتم

بهرِ قتلِ دیگران آمد زہی بختِ بلند
منت ایزد را که من هم نیم جانی داشتم

من شنیدستم حدیثِ محشری از واعظان
در غمش نواب من هم داستانی داشتم

ردیف نون

الهی بسته عهد وصل آن عنانگیر من — جهان را عمر بخشیده برای انتظار من

اگر اینجا نمیکردی خجل از جور خود آیا — نخواهی گشت در روز جزا هم شرمسار من

میفشان بر رخ حورا نسیم خلد خاکم را — بجا بگذار در راه وی این مشت غبار من

نمیدادم باو گاهی نمیدادم نمیدادم — دلم بودی اگر ناصح بدست اختیار من

نمودم همدمی پیدا بهجران از تو پنهانی — قضا را گو برد از سینه‌ام جان انتظار من

خیالت را ز تو بهتر شناسم گر نه بیایی — همی روز و شبان باشد بهجران غمگسار من

کز این شعله رو دامن کشان تربتم آید — که حسرت میچکد چون اشک از شمع مزار من

بفردای قیامت در جزای گریه‌ام یارب — دو چندان سیل خون ده بهر چشم اشکبار من

چه می‌پرسی کمی نواب در وصلم چه میخواهی

حسرت کردم تمنایم بدان اضطرار من

رشکم ربود جان و قرار و سکون من
بر گردن رقیب ستمکار خون من

روز جزاست داور محشر ترحمی
بهر تظلم آمده جوش جنون من

با غیر صد حکایت لطف تو گفته ام
آه از دمی که دید رخ نیلگون من

گریان شدی ز نالهٔ من در شب وصال
تاثیر کرد در دلت آخر فسون من

گفتی که رنج و غم بازل آفریده اند
بهر دل حزینم و بخت زبون من

جانم بسوخت در غمت ای بی یقین که تو
آگه نه هنوز ز سوز درون من

از مقدمش بداد خبر اضطراب دل
نواب باز گوی کجا شد سکون من

گر حدیثِ روی تو در انجمن خواهد شدن
در فراقت یک جهان بیت الحزن خواهد شدن

سوخت برقِ آهِ من هفت آسمان لیکن چه سود
گر نهایت طرحِ صد چرخِ کهن خواهد شدن

گل بدامانِ تبسم زیرِ لب داری مگر
زین چمن آرایشِ تابوتِ من خواهد شدن

خوفِ رسوائی مکن از بوسهٔ لعلِ لبت
این خطا پوشیده در کُنجِ دهن خواهد شدن

روزِ اول زد رقم اندر جبینم کلکِ صنع
کاین جبین سرمشقِ اندوه و محن خواهد شدن

از کرم دُرلها عزیزت گشته ای یوسف جمال
مجلسِ دُرلها ترا چاهِ ذقن خواهد شدن

گر همین اعجازِ عشقِ تست صد طوفانِ نوح
از دو چشمِ اشکبارم موجزن خواهد شدن

پارهای جیب ای نواب برچین از بهشت
بعد مرگت اینهمه صرفِ کفن خواهد شدن

جانم ربود لذتِ خونها گریستن
شبها ز دردِ عشق تو تنها گریستن

سرمست آن دو نرگسِ مستانه ام چرا
باید بیادِ ساغر و مینا گریستن

روزِ جزا هر آنچه که در طالعِ من است
یارب بغیر ده همه الا گریستن

اشکی اگر چکید ز چشمم چه شد چه سود
باید بهجر از همه اعضا گریستن

بی آب شد چو چشم من ای ابر باک نیست
خواهم ربود از تو بیغما گریستن

از وعدهٔ دروغ تو اینست قسمتم
امروز خنده کردن و فردا گریستن

برزد ببال ای مژهٔ خونفشان که باز
بسته است عهد دیدهٔ من با گریستن

دلهای عالمی همه تو لب خون شده
بگذار ای عزیز خدا را گریستن

چه خوش است از تو روزی به سملی رسیدن
دو سه غمزه نمودن بنگاه ناز دیدن

سر مشهدم ز شوخی بخرام ناز بی کین
بغم منت نزیبد لب حسرتی گزیدن

شبکی اگر بیائی بر ما بغنج و نازی
ندهیم تا قیامت بتو رخصت رمیدن

چه زنی دم مداوا بحضورم ای مسیحا
تو پی علاج سود امن هیچ جا مها دریدن

نمکی فشان بر زخمم که ذبیح تا بدانم
که چه لذت است ظالم دم مرگ در تپیدن

ز رقیب می اندازان شب فراق بوات
برسد اگر بمشکل سر ناله تا شنیدن

جرعه صهبا بجام باده آرا ریختن
آنچنان باشد که خون بسملان ریختن

از گل افشانی اگر عار آیدت ظالم چه باک
مشت خاری بر سر خاک شهیدان ریختن

طرحِ رفق نو بعالم افکنی انصاف نیست	کشتن و سیلِ سرشک از چشمِ قتالان ریختن
قهر بر من لطف بر دشمن جفای تازه ایست	جرح کردن پس نمک بر زخمِ خندان ریختن
مرحبا بر رسمِ عهدت کز پی دیوانگان	فکر دلجویی نکردن طرحِ زندان ریختن
از هوای سیرِ گل بگذر بیا در مشهدم	لختِ دل چیدن به دست از گل بدامان ریختن

در هجوم فصل گل نواب در بستان خوش است
خنده از ما و از تو رنگ افغان ریختن

دشمنم را بوصالِ بتِ من شاد مکن	خانهٔ رشک حسد را بکهی آباد مکن
چون بشوقِ دلِ خود آمده در دامِ بلا	مرغ بی بال و پری را تو هم آزاد مکن
می بری گر ز لحد رنجه بچشم گردون	ای صبا خاکِ من خسته برباد مکن

حالِ این بسملِ افتاده بخون را بنگر	بوالهوس آرزوی آن ستم ایجاد مکن
کل مرغانِ قفس بذل کن ای باد بها	زینتِ بام و درِ خانهٔ صیاد مکن
یا به عشاق حزین شیوهٔ صبری آموز	یا بدین جورکشان اینهمه بیداد مکن
تا دگر هیچکسی نام اسیری نبرد	بیکسی را چو اسیرت شود آزاد مکن
گر فراموش نمود آن بت عیارم	فلک تفرقه پرداز تو هم یاد مکن

طرفه حشری بجهان کرده قناعت نواب
بیش ازین بهر خدا ناله و فریاد مکن

ردیف واو

چنان گم گشته‌ام در حسرتِ شوقِ جمالِ تو	که با صد سعی و کوشش هم نیابم در خیالِ تو

دمی با من نشستی سر باوجِ آسمان سودم
چه خواهم کرد اگر باشد شبانروزی وصال تو

دم آخر ستمگر باعثِ شیون چه میپرسی
برای خود نمیگریم همیگریم بحال تو

سرت گردم چه خواهی گفت در حق شهید خود
اگر پرسد کسی در عرصهٔ محشر فعال تو

همین فکر است دائم میکنم ای نواب روز و شب
دل خود را باو دادی چه خواهد شد مآل تو

نعشم ببرید از طرف بکذر او
شاید که بتابوت من افتد نظر او

صد موسمِ گل رفت و رخ یار ندیدم
کو پیک نسیمی که بیارد خبر او

ذوقی که بگلگشت عدم یافتم از ضعف
دل داند و من دانم و داند کمر او

گر یارِ کتابم نکشد بال کبوتر
بندید دلم را عوض خط به پر او

رشکم ندهد رخصت تنهائی قاصد — آن به که شوم سوی تو خود راهبر او

از نکهت گلها نشود تازه دماغم — ای باد بنفشیان بسرم خاک در او

تیری بدلم گر ننشیند نشیند — یارب نه نشیند رقیبان بسر او

گر جور نسازد بتو نواب چه سازد

کس خوار تر از تو نبود در نظر او

ردیف هاء هوز

ایکه حشری از جفا و ناز برپا کرده — حیرتی دارم که چون در دلی جا کرده

یک نظر شوخ مرا ای یوسف کنعان ببین — باز گو حسنی بدین خوبی تماشا کرده

در ره الفت چه ترسانی ز بدنامی مرا — من همان هستم که تو صد بار رسوا کرده

باب جہتہا فرو بستند بروی امید
از جفای خویش ظالم تا دری وا کردہ

غمزہ و جور و جفا و عشوہ و ناز و خرام
بہر قتل من چہ ساماں ہا مہیا کردہ

جز بمظلومت نباشد پرسش روز جزا
منت ایزد را کہ تو بر من ستمہا کردہ

جنس عشقم بردی و نقد محبت دادی من
ای فدایت جان من این طرفہ سودا کردہ

جوش استغناش میدانی و با بیدل شوق
از شکایت ہا و باک دفتر انشا کردہ

مرحبا نواب کز عہد و در وصل او
خویش را آسودہ دل از تمنا کردہ

تا بنازی عجبی مست و غزلخوان شدہ
در پی غارت ایمان و دل و جان شدہ

سہل تر بود علاج ستم چرخ و ولی
چہ توان کرد کہ تو فتنہ دوران شدہ

از خیال رخ تو هیچ دلی خالی نیست
شمع کاشانهٔ هندو و مسلمان شده

با اجل دست و گریبان شده صد خضر و مسیح
تا تو از ناز سوی خاک شهیدان شده

بکه این هوس اقدام نمایم ابدال
تو که در وصل همه صورت ایمان شده

کشمکش جان بادای تو صد کشف نیاز
لله الحمد که تو نیز ادادان شده

آه و فریاد و فغانت بدل است ای نواب
باز در عشق کسی بی سر و سامان شده

امشب یک غم که در عالم خواب آمده
با ادا و ستم و ناز و عتاب آمده

آمدی بر سر بالین من ای شوخ امشب
باورم نیست مگر باز بخواب آمده

مرحبا بر دل غم تو که دمساز من
با دف و زمزمه و چنگ و رباب آمده

شنیدم در جزای صبر حوری به تو دادند
غریبی را که بُد در فرقت تو ناشکیبائی

خودی گر خود پسند طبع تو افتاده پس باری
چرا دادی باین غایبان حسن خود آرائی

دلم را منزلی ده در شکنج کاکل پیچان
که این بی خانمان را نیست در عالم دگر جائی

بپرس از من که چون عمرم گذشته در غم هجران
چه دانی تو که از دل هم برون ننهاده پائی

تجلی گر نمائی بر سر کویش نما باری
که ره پیدا ست پایان را کجا بر طور سینائی

بعشق و عاشقی نواب فکر عزتی داری
مبادا در جهان مثل تو نادان هیچ رسوائی

دلم بربود شوخی گلعذاری سرو بالائی
درون صلحی برون جنگی همه نازی خود آرائی

در افکندی بنای صبر از یک غمزه ظالم
پی قتلم کنون از آن دو چشم مست ایمائی

بهجران تا قیامت سوز یارب همچو من او را
اگر دارد کسی در عشق او دیگر تمنائی

بدوش نازنین برداشت چتر باشش نصب تمکین
ببین چون مهر و ز آفاق نعش ناشکیبائی

حذر کن از عداوت با من شوریده ای گردون
تو و صد طرز عیاری من و یک جوش سودائی

ز بس جان حزینم را بغارت لذتی دادی
همی جوید دلم غارتگری اکنون بهر جائی

چو من ذوق شهادت گر شهیدانت بدل دارند
نخواهد بود روز حشر بر تو هیچ دعوائی

گرت باشد سر تیمار من باز آ ببالینم
که دردم به نخواهد شد ز [illegible] مسیحائی

نوید وصلتم دادی ضعیف [illegible]
اگر دانسته باشی کاشتم [illegible]

سر [illegible] بر آستانش [illegible]
تا [illegible] خواب [illegible]

تو و صد عشوه و ناز و ادا و کبر و تنهایی ‌‌‌‌ من و چندین بلا و درد و یاس و رنج و رسوایی

زمن ای نالهٔ سوزان بگو با چرخ مینایی ‌‌‌‌ که روزی یوسف ما را ببین طبع زلیخایی

بدستی هست مرگ و بر کف خود نقد جان دارم ‌‌‌‌ بمیرم یا زیم در ذوق وصلت تا چه فرمایی

مگر این نازنین آمد ببالینم که من مردن ‌‌‌‌ که روحم شد بجنبت با هزاران غنج و رعنایی

اگر از لطف جان بخشی شهید غمزهٔ خود را ‌‌‌‌ نخواهد گشت چیزی کم ز اعجاز مسیحایی

تماشایش میسر شد بیکدم هر صد گه ‌‌‌‌ پسند آمد از آن ناصح مرا معشوق هرجایی

من و بیم نازش نقد خود داری بکف ابدل ‌‌‌‌ نکردی نامور تا حشر در صبر و شکیبایی

غباری کردم و رفتم بچشم غیر یا ما هم ‌‌‌‌ نبرمت لذت دیدار از چشم تماشایی

چرا ثواب خوشنودی بیابد وصل در محشر

مرا امروز طاقت شد تو در امید فردائی

میرم از وهم چو در پرده محمل باشی — آه از آن روز که بی من دو منزل باشی

چند پرسی ز تمنای دل وارهٔ من — نیست خواهش بدلم چونکه تو در دل باشی

حسرت کشته خود گر تو بدانی ظالم — تا ابد نوحه کنان بر سر بسمل باشی

بچه آداب برندش بحضور ایزد — بسملی را که بصد ناز تو قاتل باشی

ای خوش آندم که شوی مست و زپا افتی و من — بوسه از لعل لبت گیرم و غافل باشی

میرم از رشک که در محفل اعدا روز — عرض حال دل خود گویم و غافل باشی

گر رسد بر سر تو جمله بلاهای فلک — به از آن ست که دلداده و قاتل باشی

از من آموزد رسم محبت لوشن

تا به ارباب وفا همشکامل باشی

دل زارم اگر دزد دین باشی	ز دردش تا ابد نالین باشی
برنج فرقتم گردین باشی	ز خود هم دستی رنجین باشی
تو نشناسی مرا از نگاهست	چنان دانم که کاسه دین باشی
سخن آهسته میگوئی بدشمن	مگر سالم ازو پرسیده باشی
نمی پرسم ز تو رسم وفا را	که راه و رسم آن نادین باشی
بخواهندم مرا در حشر یارب	بآن نامی که تو نشنین باشی
دعای بد نگویم مدعی را	که شاید در دلش گنجین باشی
فتادی در بر غیری بنازی	بمستی مگر لغزین باشی

بدشمن بود وصلش دوش تا شب
چه یارب ها که تو نشنیده باشی

این غصه و این عتاب تا کی	تا کی ز من اجتناب تا کی
شرمی بادا و ناز تا چند	نازی بدو صد حجاب تا کی
محروم وصالم ای غم هجر	ناکرده گنه عذاب تا کی
بازش بستان که در گذشتم	یک بوسه و صد حساب تا کی
واعظ بهوای باده مردن	باز اینهمه احتساب تا کی
گاهی بنوای ناله گوشی	آهنگ نی و رباب تا کی
از بهر شمار جور و ظلمت	دارم به بغل کتاب تا کی

داری پی کشتنم دو صد رنگ — یک یک کنی انتخاب تا کی

بشکن ای محتسب خم خام — سر بسته خم شراب تا کی

صد حشر بسر رسید نواب

از محشریت اضطراب تا کی

گر بیادش طرف منبر و محراب شوی — واعظ آندم سزد ار قابل آداب شوی

قصه هجر سرا ساختم از شام آغاز — تا عدو چشم بره ماند و خراب شوی

بجست آن کو که با غوشش قیم ناگاه — نام من گوئی و یک مرتبه بیتاب شوی

خون بریزی چو نه بینی رخ دلدار ای چشم — وقت نظاره چه افتاد که پرآب شوی

از مهم طرز دو صد فتنه بپا میوزد فلک

آن زمان کز پی جان و دل نعرات شوی

محتسب آب خرابات اگر نوش کنی — هر دو عالم بیکی جرعه فراموش کنی

برشکستم سنگ چنان روز صبا در دلت — که فنون ستم و غمزه فراموش کنی

خانه در پهلوی اغیار بگیرم شاید — که شبی ناله جانسوز مرا گوش کنی

[illegible] دیده ام از روز ازل بار محبت — ای خوش آن دم که ازین بار سبکدوش کنی

نه چنان محو فغان ست بیاد تو نواب
که تو اینش بصد عربده خاموش کنی

نه همدمی بسر بالین نه یار همنفسی — مباد همچو منی در زمانه بیکسی

قیامتی که جهانی از و همی ترسد — بصد جور تو در عمر دیده ام بسی

سپهر چون تو بلائی مگر بخاطر داشت | که از ازل نستوده است چون تو هیچ کسی
گذر فتاد گرا در چمن کمی شنوم | صدای ناله ز هر گوشه و هر قفسی

دلت چو رفت مبارک تو بود و نوبت آن
غمی و همنفسی حسرتی و هر نفسی

خنجر کشی بناز و نگردد فدا کسی | شاید که زین نیست ز اهل وفا کسی
ظالم نه قاصدی نه پیامی نه وعده | پس بر کدام امید شود مبتلا کسی
تهمت نصیب چرخ شد و کشتیم دریغ | ظلمی کند کسی و فتد در بلا کسی
روز جزا که کیفر خلقی دهند کاش | بگرفته دست و پیش نشاند ترا کسی
صد جان و دل نثار ره دوست باختم | روزی نگفت بر سر ما مرحبا کسی

نقاب خنده‌ها پوشیده روی گریه آلودم — چو واعظ عذاب در محشر بیان کردی

پرند و شبی مگر آمد بخواب غیر ای لوان
که از وی بر در او آه خود را پاسبان کردی

از چاک جیب گر بوصالش رسیدمی — صد پیرهن ز شوق بوحشت دریدمی

ترسیدم از رقابت خلقی وگرنه من — دستی زده بخنجر قصابت کشیدمی

میکردم آن بهانه که خود هم ز آتشش — ناخوانده گر ببزم تو روزی رسیدمی

مرگم نیامد آه دران ساعتی که من — نام تو از زبان عدو می‌شنیدمی

محرم شوی ز راز نهانی اگر گفتم — گر دست خود بسینه من بر نهادمی

پیوند بستی ار سر زلفت بوصل من — تا روز حشر صورت هجران ندیدمی

پسندد پسند طبع توار گریه رقیب
اشکی شده ز دیده دشمن چکیدمی

بیخود ز شوق گشته زدم بوسه بر لبت
تا کی بعشق تو لب حسرت گزیدمی

گر آمدی چو زلف شکسته بخانه ام
بهر نثار غم خضر را خریدمی

نواب کاش قسمت خارم شدی نصیب
تا در رهش بپای عدو می خلیدمی

دلی در پیش تو آوردن اولی
که در عشق تو و اندر مردن اولی

مگر و بعد من تا قسمت غیر
غمت را همره خود بردن اولی

برهم با ست خواهد کرد خشمی
دلم را نزد تو بسپردن اولی

بنیم چشم زخمم گر نگاهان
ستمهای ترا نشمردن اولی

مبادا اشک طوفانی بیارد	فدایت دامنم نفشردن اولی
رود صد حیف شوقت از دل من	بامید وصالت مردن اولی

دهد گر جام کوثر غیر نواب
ازان می تا ابد خون خوردن اولی

مفردات

غرقهٔ رحمت شود این ناصح مردم فریب	اشکی گر بیارد طوفانی ز جوشش می‌پرست

دیگر

کدام گل بدل زار بُد که چون بلبل	دم اخیر بلب نغمهای رنگین داشت
ازان صحبت نواب خوش گذشت شبم	که در فراق تو افسانهای شیرین داشت

دیگر

شب که پروانه بشمع سر قبرم میسوخت
شعلهٔ رشک و حسد خانهٔ صبرم میسوخت

دیگر

دی گذر کرد چو نواب بکوی صیاد
نوحه ساخت که مرغان بقفس با مردند

دیگر

گم سازیم ای عشق بدانسان که رقیبان
از هستی من تا بعدم هیچ نیابند

دیگر

بوفا شوم چو یکتا مه من بغمزهٔ خود
بکن آنچنان جفا ها که کسی نکرده باشد
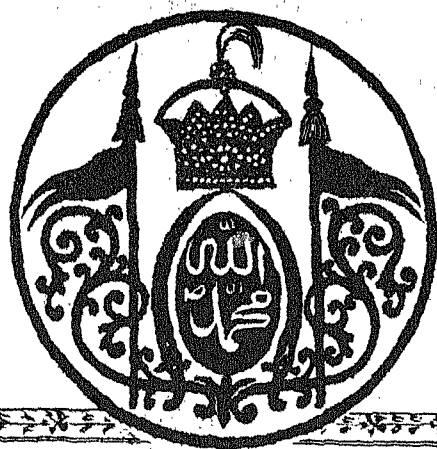
دیگر

عشقت که بر تفقّد آن ناز کردمی		آن هم بدولت تو نصیب رقیب شد

دیگر

یارب چگونه ببیند آنکس که جان خویش		قربان ناز و غمزهٔ خوبان نمیکند

دیگر

بشکست نه سپهر برین ناله رقیب		آه از دمی که در دل تو هم اثر کند
ای وای بر مسافر بیچاره که او		نادیده جلوهٔ تو ز عالم سفر کند

دیگر

داد خواهم ز تو بر حشر ولی میترسم		که ز رهِ رشک مرا راه بمحشر ندهند
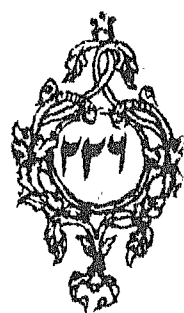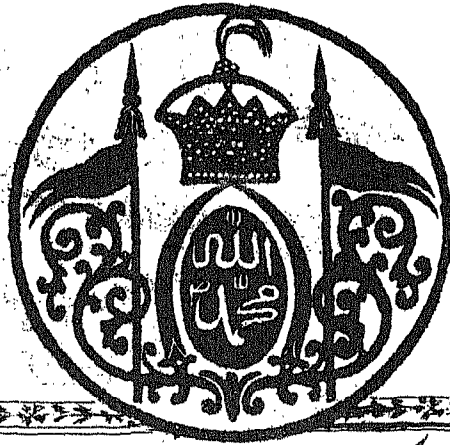
دیگر

در دیگه دوشم یار بود مشب کجا شد بزم | | سوز فراقی و مکر بگداخت پیکان در جگر

دیگر

سر کشید از خرام تو فلک رنجه مشو | | بهر پامالی او ناله بدل داشته‌ام

دیگر

وه وه چه آفتی که رخ دلفریب تو | | روزی بخواب دیدم و شبها گریستم

دیگر

بوفایت مگر چه خواهم کرد | | من که جور ترا وفا دانم

دیگر

از گفتن رقیب نمائی جفا و من | | چندان کنم شکیب که او انجل کشم

دیگر

آن عاشقِ دردم که دمی از غمِ تجبرت | بالله که بعیشِ همه عالم نفروشم

دیگر

ضبطِ فریاد بود دشمنِ جانت نواب | خیز و از گریهٔ بُغنجی دلِ خود خالی کن

دیگر

آن شوخ مسیحای من با لیدهٔ صندل جبین | بر کوهِ بیضا ضیا کرد تیمی

رباعی

یا رب بحقِ حبیب و محبوبِ جهان | یا ختمِ رسل از پی ذاتِ یزدان
رحمی رحمی بحالِ زارم رحمی | آسان آسان هزار مشکل آسان

رباعی
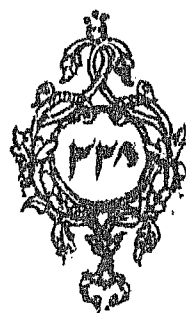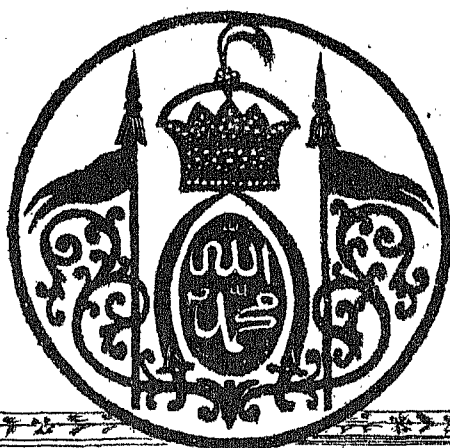
چون رنگ تکون بجهان ریخته شد — صد عشق بخاکِ رسل آمیخته شد

لیکن بکمالِ شوقِ حسنِ ازلی — در کسوتِ احمدی برانگیخته شد

رباعی

از من نبود بهجرِ تو زارتری — در زرعم و سویم تماشی گذری

شاید که بغنج و ناز خواهی آمد — آن دم که ز من هیچ نماند اثری

مخمس نعتیه

نرگسِ مخمورِ بیت پادشهِ خاوری — لیلیِ شب بر شکست شیشهٔ حسنِ پری

ماشطهٔ صنع ریخت طبلهٔ عنبر تری — نافهٔ مشکین شده مشکوی نیلوفری

دلبری آموز گشت خندهٔ کبک دری

غالیه گون گشته باز کاکلِ شبرنگِ شام | با سپه زنگبار آمد هر سو ظلام
تیغ دو رو کهکشان ساخته الماس فام | رایتِ رخشان نمود خسرو ماه تمام

کرده ز خوفش فرار جیشِ ظلم قهر

شاهد مهتاب زد چادرِ سیمین طناب | جلوهٔ زیبا نمود یوسف دی حجاب
پرده ز رخ برگشاد لعبتِ گوهر نقاب | طارم اخضر بداد خوشهٔ خوش آب

خیز و بیا و بده جام می خلری

نرمک زن تا که دف و چنگ را | که بر گردون رسان غلغله زنگ را
رخصتِ اعجاز ده که دهن تنگ را | روح مسیحا بخش که تن آهنگ را

ظلام بفتح تاریکی اول شب
ظلم بضمتین تاریک شدن شب
قهقرا پس پای رفتن
چادر ترکی زبان

نغمهٔ شوخ تر از زهره شود مشتری

برخد زیبا فکن طرهٔ طرار را	تا به کمر بر شکن زلف چو زنار را
بر ید بیضا بنه ساغر سرشار را	مست می عشق کن کافر دیندار را

وقف تبسم نما آن دو لب شکری

تا بکی از من کنی کافر سنگدل	تا بکجا بر کشم جور و جفا متصل
جان و تنم از غمت گشته بسا مضمحل	ای ز گل روی تو نیر گیتی خجل

بهر خدا ترک کن عادت غارتگری

ها همه من برم مست و غزلخوان بیا	ای بد و صد غنج و ناز سوی گلستان بیا
بهر قبا و دو نیم برزده دامان بیا	چون کرم خسروی بهمه سامان بیا

دادهٔ محمد خطاب حق ز ثنا گستری

جبههٔ خشای او تاب ز گوهر بود | چشم دلارای او آب ز عبهر بود

عارض رعنای او خواب ز اختر بود | زلف سمن سای او طاب ز عنبر بود

لعل لبش آب کرد تلخ خوش گوهری

شپرک سقف او کرده به چرخ آشیان | ماه منور لقب یافته از انس و جان

جاروی ایوان او طرهٔ حور جنان | تیره گل کوچه اش صندل لاهوتیان

خادمش افراخته رایت اسکندری

قطره زند در دمن شحنهٔ لطفش اگر | ور فکند در چمن آتش قهرش شرر

بردمد ابن الجحیم از بن سر برگ و بر | سنبل و ریحان خلد گل شودش تمام

بلبلِ نکهت کند تا به ابد شهپری

باز خدنگ ار به اوج قصدِ نشیمن کند — در دلِ سختِ فلک رخنه و روزن کند

باز بسوی زمین گر سرِ گشتن کند — از خطر و سهمِ او ماتم و شیون کند

روحِ عدوی لعین در شکمِ مادری

اژدرِ آتش فشان صیلمِ خاراشکاف — آنکه ندارد قضا از سرِ او اختلاف

گر بنهی در کمر ور بکشی از غلاف — آب شد خصمِ تو روی نهد از مصاف

جانبِ پشتِ پدر با دو جهان ابتری

ای غرهٔ شید نیر تو بارقهٔ والضحی — شعلهٔ شوقی مگر در دلِ اهلِ صفا

یا دُرِ تاثیر ریخت صنعِ بکفِ دعا — نقطهٔ خورشید هست یا بخطِ استوا

وہ چہ خوری کش ضیا دادہ نباتِ اختری

روزِ قیامت کشد حادثہ چون لشکرا | در ہمہ عالم رسد طنطنۂ محشرا
کوہ شود لخت لخت تیرہ شود اخترا | برق فتد بر زمین نعرہ زند تندرا

سیلِ فنا بگذرد زین تلِ خاکستری

بعدِ فنا و زوال ریشہ دواند حیات | سولِ جزا و سزا آب برد از نبات
دیدۂ ہر یک شود غیرتِ نیل و فرات | انس و وحوش و طیور بہرِ سلام و نجات

مویہ کنان در روند پیشگہِ داوری

تیغِ عتاب و عذاب تیز و سر افگن رسد | طرفہ بلا گفتنی بر سرِ ہر تن رسد
آہ ازان دم کہ چون دامنِ بہ من رسد | گریہ و سیلابِ خون تا بہ دامن رسد

ل تند خشم
ل رعد بیابان جام
ل تیغ برہنہ
لہ مویہ چادر نوحہ و زاری بریان جامہ

هم ز خدا خواهمت بهرِ شفا عسکری

چون ثمرِ مدعا در نکرم نارسے	زین الم و غم کنم نالہ و زاری بسے
زود ز جود آن کنی در حق این بیکسے	کاه ربا کی کند باپر کاه و خسے

دست کشان از کرم جانب جنت بری

پادشها خسروا رونقِ هند و عرب	گر کنیم التفات هست مقام طرب
ور بکنا هم شوی ناظر یا للعجب	تا کہ دل بخواب را تو برهان از تعب

بهرِ حسین و حسن مهر و مہ حیدری

رسید انبہ

بعدِ حمدِ خدای جن و بشر	بعدِ نعتِ جناب پیغمبر

بعد تحریر اشتیاق و سلام — خامه افکند بنای کلام
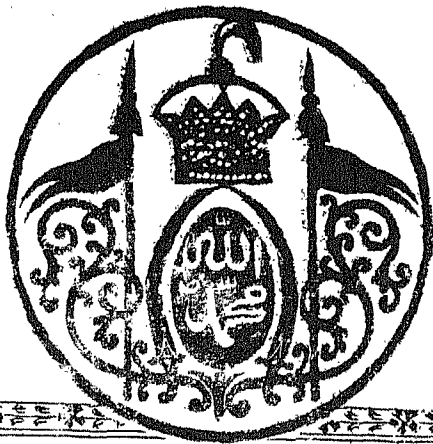
که بهنگام دلکش و زیبا — انبه مرسله رسید اینجا

هر یکی بود زان بهشتی رو — بهر طیب[۵۱] دماغ دستنبو[۵۲]

بحلاوت چو کوزه های نبات — بلطافت حباب آب حیات

بود لیلی مگر مسوّده فام — بد عطارد ولیک شیرین نام

دل کی سنی مگر بدل همسر — جانه نی مگر ز جان خوشتر

ذقن نو خطان ماه لقا — نافه آهوان چین و ختا

آفتاب سپهر مهر عمیم — کنتر[۵۳] بام قصر خلد نعیم

به مثل همچو مهر دین دولا — بد من جرعه خوشش دوشاب[۵۴]

۵۱ طیب پاکیزه خوشبو
۵۲ دستنبو عنبر بو کلوله عطر بیان جامع

۲۳۷

۵۳ کنتر بفتح اول و ثانی قندیل زجاجی که پر برند آن را جا بکوشند
۵۴ دوشاب شیره انگور و غیره

عاشقان را تبی ست شیرین کار	خسروان را طلای دست افشار[1]
پوستش رشک حله های جنان	تخم او چون گهر بحقه نهان
نار مستی چو خضر خضرا پوش	مهر بر لب چو صوفی خاموش
شیشهٔ از شراب بوقلمون	ساتگین[2] رحیق[3] آذرگون[4]
تحفهٔ دلکش قباچهٔ حور	نون حسن خوردهٔ بسورهٔ نور
انچه آمد ز در چنان آمد	من و سلوی ز آسمان آمد
آمد این تحفه از کسیکه بمن	یارب آید شتاب سوی چمن

تا بود اتصال جسم و روان
نشود رنج و کلفت هجران

له طلای دست افشار زریکه خسرو پرویز از آن ترنجی ساخته بود که بدست افشرده می شد و آنرا زر دست افشار هم میگویند و چون ... پرویزی و دست افشار ... کرده ...

۲ ساتگین ... پیمانه ...
۳ رحیق ... شراب ...
۴ آذرگون ... آتش ...

تاریخہا
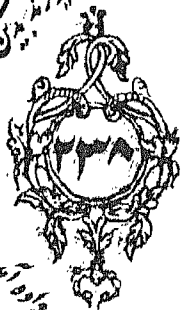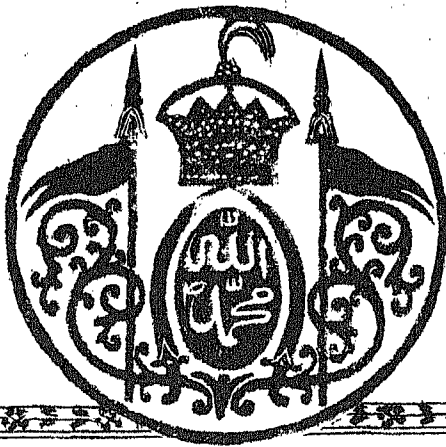
تاریخ وفاتِ اعلیٰ حضرت رفیع الدرجت
جناب معلی القاب نواب
محمد یوسف علی خان صاحب بہادر
طاب ثراہ وجعل الجنۃ مثواہ

چون والد ماجدم بفرمانِ قضا

زین دار سپنج شد بجنت سافر
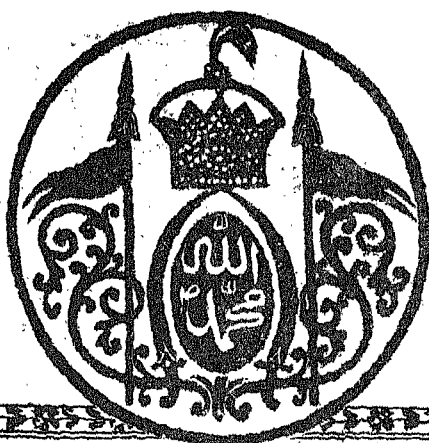
میخواست دلم سال وفاتش بدعا

ناگاه سروش غیب گفتا اغفر
۱۲۹۱

تاریخ دیوان

چون ز گلهای سخن گلدسته بست طبع من

کز نسیمش داده عالم بوی مشک خلخی

خواستم تاریخ آن ناگه سروش آسمان

لب بگوش من نهاد و گفت تاج فرخی
۱۲۹۴

للہ الحمد والمنہ کہ شاہد

دیوان فصاحت و بلاغت عنوان
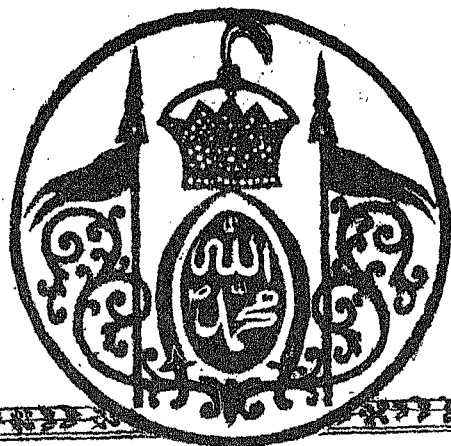
قصائد و غزلیات فیض آیات مع

رباعیات و مخمس و قطعات

پیرایۂ طبع در کشید

فقط

تقریظات و تصدیقات فصحای عجم

تقریظِ سرلوحِ کتابِ سخن گستری شاه بیتِ دیوانِ معنی پروری سرآمدِ فصحای روزگار سرحلقهٔ شعرای دهور و اعصار ادیبِ نحریرِ لبیبِ بی نظیر ارسطو فطنت افلاطون فطرت جنابِ مستطاب عالیجاه مقربِ الخاقان مؤتمن السلطان میرزا محمد تقی خان سپهر تخلص ملقب به لسان الملک مستوفی اول دیوانِ همایون اعلی سلطنتِ ایران مدظله العالی ما نورت الایام و ظلمت اللیالی

هٰذَا الکِتَابُ لَوْ یُبَاعُ بِمِثْلِهِ دُرًّا لَکَانَ البَائِعُ المَغْبُوْنَا

که ریزشِ ابرِ طبعِ گوهربار و جوششِ بحرِ سینهٔ زخارِ شمسِ آسمانِ مجد و جلال بدرِ ایوانِ فضل و کمال عطاردِ دیوانِ براعت و طلاقت مشتریِ عنوانِ براعت و ذلاقت محورِ گردونِ فصاحت کوهِ جیحونِ سماحت محیِ آثارِ صاحب و سحبان مجلی ابصارِ یعرب و قحطان ذخرِ دهر و پیروزِ زمان کهفِ امن و امان قطبِ مدارِ علم و ادب منتهای فخارِ حسب و نسب ادیبِ اریحی لوذعی اریبِ اصمعی المعی فرازندهٔ رایتِ شهریاری برازندهٔ کسوتِ تاجداری بندگانِ گردونِ آستان کیوان پاسبان جنابِ مستطاب مستغنی عن الاوصاف و الالقاب صاحب الریاستین جامع الفضیلتین حاج الحرمین الشریفین زائر البیتین الحرامین خادمِ حضرتِ ختمی مآب نوابِ کامگار کامیاب حاجی نواب کلب علیخان بهادر فرزندِ دلپذیرِ دولتِ انگلیسیه رئیسِ دلاورِ اعظمِ طبقهٔ اعلای ستارهٔ هند فرمانروای دارالریاسته مصطفی آباد عرف رامپور

لَا زَالَ بَحْرُ عِلْمِهِ زَاخِرًا وَ سَحَابُ فَضْلِهِ مَاطِرًا وَ کَوْکَبُ رُشْدِهِ

طالعًا وضیاءُ عدلهِ لامعًا است که آنانکه در ایوانِ شعر و شاعری صدر
مسند شده اند و در میدانِ نظم و نثر تازی و دری مشیر و مستند گشته اند و بلغاتِ فارسی
و عربی چهره طرس آراسته و ریاضِ بیاضِ را بکلماتِ عرب و فرس پیراسته از روی
تدقیق و تحقیق و تعمق در اذعان و تصدیق با خاطرِ نقاد و عقلِ مستفاد زانو زده آب
بر نمک سوده اند و گردن نهاده حلقِ بسر و ریاد نموده اند شرفًا شرفًا وجهفًا جهفًا سروده اند
له الیوم ختمَ الشعرُ به و بدءُ به وانّ الادبَ مقصورٌ علیه
وانّ الشعرَ بحرٌ لم یَرِدْ نمیرَ مائهِ غیرُهُ والحق کتابی ست که آیاتش
مطرز ست بلطائف منطوق و مفهوم و دیوانی ست که ابیاتش متعرض ست بطرائف
منثور و منظوم و منطوقهٔ لایغادر صغیرةً ولا کبیرةً الّا احصاها صحیفه ایست
راوی اربعه آسمانی و مجموعه ایست ثانی اثنین سبع المثانی و بحریست که لایمتطی ثبجه
ولا یخاض لججه و تاکنون از متقدمین شعرای مخضرمین و متأخرین از بلغای اسلامیین
و سخن سرایان بلخی و مروی و نامه پردازان دری و پهلوی بمدلول قل لئن اجتمعت
الانسُ والجنُّ علی ان یأتوا بمثله لا یأتون ولو کان بعضهم لبعضٍ
ظهیرًا چنین موجزی خالی از اطناب مُمل و مطولی عاری از ایجاز مُخل و بحری بدین موج
و بدری برین اوج و گنجینه بدین در و خزینه بدین گهر که ما لا عینٌ رأت ولا
اذنٌ سمعت ولا خطر علی قلب بشر نه بگوش روایت شنیده اند و بچشم
درایت دیده لا یستطاع لفضله و لو انّ العباد باسرها اَهواه
اللّهم اشدد عضده بحبل المتین وایّده بروح الامین

وَصِلِ یومِ مُلکِهٖ اِلیٰ یَومِ الدِّین حررہ غرہ شہر محرم الحرام

سنۂ پارس ییل خجستہ تحویل ۱۲۹۴

قطعۂ نو آئین ریختۂ کلکِ گہر سلکِ عالیجاہ میرزا لسان الملک مشعر بہ رسیدِ فرمانِ قضا جریانِ سرکارِ فیض آثار دام ظلہم واقبالہم وزاد شوکتہم واجلالہم

درجوابِ اشعاری کہ در تِلوِ منشورِ قضا دستور بسر افرازیِ بندۂ ارادت شعار رقم شدہ بود این چند شعر را جسارت ورزیدہ بعرض رسانید

از سلیمان مور را مژده رساندی حبذا
حبذا مرغ سلیمان فرخا پیکِ سبا

از کجا سرمایۂ دولت سپردی شاد زی
از فلک پروانۂ رحمت رساندی مرحبا

دیدۂ پروانہ کاورا فدائی گشت شمع
تا من آن پروانہ دیدم شمع جان کردم فدا

فرد فردش عشرت آرا حرف حرفش کام بخش
سطر سطرش شادی افزا جزو جزوش غم زدا

پادشہ سرگز گدائی را نشاید نظم
حبذا بخت مساعد بارک اللہ پادشا

دلنشین شعری کہ ہوش فرحی آرد بر قفس
جان فزا نظمی کہ جانِ عنصری خنبد بجا

دیدم از سر تا بپا و خواندم از پا تا بسر
سر بسودم بر زمین و پا نہادم بر سما

سر ہمی شد در سماع و جان ہمی شد در سرود
تن ہمی شد در نوید و دل ہمیشد در نوا

۲۴۵

در دعایت چون سرایم جاودان بادا ملک | آسمان گوید بگوشم مستجابست این دعا

قصیده که با عرضداشت عالیجاه میرزا لسان الملک بپیشگاه جمجاه اعلیحضرت قدر قدرت گذ

در مدح و ثنای اعلی حضرت قدر قدرت قضا شوکت خورشید رایت جمشید رتبت فرمانگذار مملکت رامپور خلد الله ملکه و سلطنته

شوشه زر ریخت بر برگ رزان باد خزان | کاین چنین زرین شد از باد خزان برگ رزان

دامن گل پر ز تلق کشته شد شگفت اگر | کیمیاگر گشت بر برگ رزان باد خزان

بست بازرگان باد آن رشتهای لاجورد | در ازای آن گشود این رزمهای زعفران

فرودین گر رایگان آورد سیم و درهمی | ششسری زر مهرگان آورده اینک ارمغان

مهرگان را گر نه مهر کان همی آمد بدست | چون چنین زر پاش در بستان آمد مهرگان

زان سپس کز پر طوطی کوه را بودی کله | گستریده بر سر از پر حواصل سایبان

سوده الماس دارد باد اندر آستین | بسته سیماب دارد آب اندر آبدان

بامداد افسرده خاطر چون خزان پژمرده حال | نشسته بودم در خیال آن مه نامهربان

تا که آن خرم بهارم اندر آمد در وثاق | کرده بالای چو تیر از سهم سرما چون کمان

خند خندان آن رخ خورشیدش خورشید فش | لرز لرزان آن تن سیماب گون سیماب سان

خنده ئی از شگفتی لرزه ئی از سماع | مهر گفتی گشت خندان سرو گفتی شد نوان

کرده چون لرزنده سرو آن قامت چون نارون[1] / کرده چون ناری شبه[3] آن لاله چون ناردان
لعلش از فرسایش گوهر بخ مانده فکار / آتشش از دنباله نرگس بگل گشته روان
گونه[4] چون نار کفیده[5] جبهه چون تابان سهیل / چون سهیل افروخته نار افزون کفیده بیجان
خواست گفتی شوشه سیم ازتنش بیرون جهد / بس بلرزیدی در آن اندام سیمین استخوان
عقد مروارید اش از بس کوفته بر یکدگر / ریخت مروارید تر گفتی ز لعل خورده[6] دان
پوست همچون مغز بادام از سرین بگذاشتی / گر بر آن کس دست سودی از برای امتحان
من بدو دیدم چو مستسقی که بیند بر فرات / من بدو دیدم چو مستغرق که بیند بر کران
جستم از جا و ویدا آغوشش بگشادم بمهر / تنگ بگرفتم بمهر و بوسه بر چشم و دهان
آمد و آورد و بنشست و نشاندمش اندر کنار / وان تن چون قاقمش در خز[9] نهفتم در زمان
مجمره افروختم وز عود و عنبر سوختم / کاخ را در راه و روزن برکشیدم بادبان[10]
بر روی آن گونه هوای کاخ کردم تافته / که نگرد از کاخ سرطان خسرو سیارگان
آن شکسته گونه[11] باز افروخت همچون نار گل / وان شبه گون لعل باز آمد بتاب کهربان[12]
بر شکفت از خرمی چون گلبن اندر صبحگاه / گفت کای گلزار چهره رانکوتر باغبان
نیستی غمگین که بگذشت آن زمان کز فرخی / با تو رفتیم بر سبزه عنان اندر عنان[13]
ملحم[14] شنگرف گون و دیبه مشکین طراز / گفتی اندر باغ گسترده است چینی کاروان
این زمان در کنج این بیغوله[15] می باید خزید / ساخت چون شاگرد گلخن تاب آنکه خانمان
نه توان برداشتن شادروان[16] پیش این رواق / نه توان در این رواق تنگ تاردی مکان

[1] ناردون درخت انار بستانی
[2] نار درخت انار ... ساری
[3] شبه ... سنگ سیاه
[4] گونه ... نقشینی ... برهان جامع
[5] ... کفیده ... شکافته ...
[6] خورده ... [illegible]
[7] ... مستغرق ... [illegible]
[8] ... [illegible]
[9] خز نوعی از جامه ابریشمی
[10] بادبان اینجا مراد از پرده باشد
[11] گونه بوا و معروف رخسار برهان جامع
[12] بهرمان چو قرمان نوعی از یاقوت سرخ برهان جامع
[13] عنان در عنان رفتن کنایه از برابر و متصل یکدیگر رفتن باشد
[14] ملحم بضم میم و فتح حا حطی نوعی از جامه ابریشمی عتابی است ۱۲
[15] بیغوله چون کوله گوشه برهان جامع
[16] شادروان چو بادبان سراپرده برهان جامع ۱۲

گفتم ای فرخنده گلشن گفتم ای نخل مراد | گفتم ای زیبنده بستان گفتم ای سرو چمان
بی بهاری چند غمگین کو همان هرگز بهار | تو بهار دیگری چند از بهارت داستان
لاله گو دیگر مجنبید و ارغوان هرگز مروی | هم لبان چون لاله داری هم رخان چون ارغوان
نه شکوفه سر زند چون این رخ عاشق فریب | نه بنفشه بر دمد چون این خط عنبر فشان
نه چو روشن روی تو دلکش بروید نسترن | نه چو مشکین موی تو خرم برآید ضیمران
سروبن چون قد تو کی سر کشد از جویبار | سرخ گل چون خنده تو کی شکفد از گلستان
کی چو چشمت نرگس از سبزه دمیدی سحر ساز | کی چو لعلت غنچه از گلشن شکفتی شعر خوان
هم بود چون طره جعد تو سیسنبر طراز | هم بود چون دانه چهر تو نیلوفر فشان
رست نیلوفر ز آب این از کنار آفتاب | خفت سیسنبر بخاک این بر بساط پرنیان
گو بمان اندر خلاب و گو بمان اندر سحاب | سرو اندر بوستان و ماه اندر آسمان
آسمان و بوستان را چه افتخار از ماه و سرو | رخ چو ماه آسمانت قد چو سرو بوستان
ماه را هرگز نبوده است آن دو لعل نوشخند | سرو را هرگز نبوده است آن دو جعد مشکدان
ماه کی آویخت هرگز زلف مشکین از کنار | سرو کی انگیخت هرگز کوه سیمین از میان
چون خزان دیده چمن تا چند آخر بی بهار | ای بهار جان مشتاق ای بهشت بوستان
گر ز سرما سوگواری بر فروزم آتشی | آتشی بس بی گزند و آتشی بس بی دخان
آتشی پرتاب همچون روی یار تندخوی | آتشی سیال همچون آب چشم ناتوان
آتشی چون نار ایمن نور چشم شیفته | آتشی چون آب حیوان برگ عیش جاودان

در قدح اندر چو مهر و چون نجم اندر سهیل ❊ در دماغ اندر چو مغز و چون بمغز اندر چو جان

از فروغ آن همی روشن شود چشم ضریر ❊ از شعاع آن همی پیدا شود رازِ نهان

هم فتوت را فروغ و هم سخاوت را سبب ❊ هم شجاعت را توان و هم مروت را روان

اصل رادی بیخ مردی فرهٔ فخم آب فضل ❊ سازِ رامش چشمِ بینش قوّتِ دل قوّتِ جان

گر نبودی جنبش آن چون از آن دادی خبر ❊ گر نبودی تابش آن کی بدو بردی گمان

جنبشی چونانکه گوئی بر پرد از ساتگین ❊ تابشی چونانکه گوئی بر جهد از بادبان

در جنان کوثر عجب نبود ازین باید عجب ❊ کاندر ان بینی رخ ساقی چو در کوثر جنان

این بهار دلفروز و این شراب خوشگوار ❊ هان بیا تا ما و تو باشیم شاد و شادمان

در چنین بزم و چنین بستان بیاپی در دهیم ❊ ساغر صهبا بیادِ داور کشورستان

دادگر کلب علیخان بهادر آنکه هست ❊ داور کشورستان و خسرو هندوستان

دادخواه مرزبان و مرزبانِ دادخواه ❊ قهرمانِ شهریار و شهریار قهرمان

خشم را اسفندیار و مجد را طغرل تگین ❊ عزم را افراسیاب و عدل را نوشیروان

در سخن حسّان نهاد و در سخا قاآن نژاد ❊ در سخط نودرسرشت و در غزا آرش کمان

کامران چون چرخ و کیوان پاکدل چون ماه و مهر ❊ حکمران چون دهر و دوران نامور چون پیرگان

دیگرش کوکب نه بیند یک نظیر از صد نظر ❊ دیگرش گردون نیارد یک قرین از صد قران

سیل را نوشیده جوشنده شراب از شاه گیر ❊ شیر را ببرین انجیده کباب از گرد ران

گر خیالِ نیزه اش یک شب کسی بیند بخواب ❊ زان سپس در سرچه بیند زان برو ید خیزران
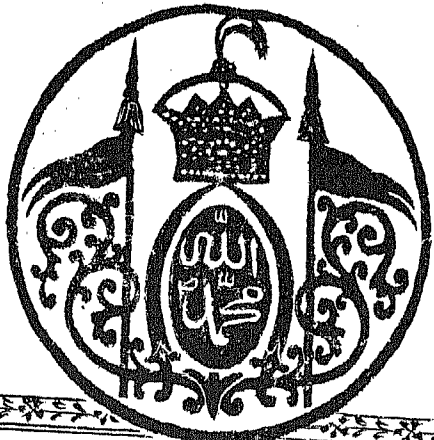
ور کسی را نام تیغش بر زبان می بگذرد
جا و دانش سودهٔ الماس ریزد از زبان

چون بدشت رزمگه از نعرهٔ مردان جنگ
مقنعه بستاند از رود ابه مرد سیستان

هم هوا از ژالهٔ صارم شود چون لاله زار
هم زمین از نیزهٔ شیران شود چون نیستان

منفصل گردد ز بانگ کوس اعضای زمین
متصل آید بخشم خام اجزای زمان

زی صماخ چرخ پوید ویلهٔ طغرل تگین
از مسام خاک خیزد نالهٔ الپ ارسلان

دشت را جای گیا از بر بروید گاو چیر
کوه را جای صدا از دل بر آید الامان

او ز قلب لشکر آید یک تنه در رزمگاه
چون یل زابلستان در فتنهٔ مازندران

تیز تک تازد بمیدان پیل بند و شیر کش
مست چون پیل دمان و زفت چون شیر ژیان

دشنه سازد موی اندر سینهٔ شیر عرین
چنبر آرد چرم اندر گردن پیل دمان

زانکه چون صارم هوا آرد چو کاخ زرد
ز آتشین خنجر زمین سازد چو رود عسقلان

دایهٔ دولت جدا شیند ز پهلوی تکین
شاهد ملکت گران گیرد ز آغوش طغان

بر وحوش از جسم شیران تیغ آرد میده گر
بر طیور از مغز میران تیر سازد میزبان

ماند اندر سوک ابنا دهر غمگین و نژند
پویه اندر خون مردان چرخ خیران و فتان

عکس تیغ بهرمان پیکرش در وقت ضراب
سهم رمح کهرباگون هرش در گاه طعان

لعل همچون کهربا آرد بقلب خاره سنگ
مهره همچون بهرمان آرد بمغز برعمان

چون شود در دشت هیجا ابر رخشش ار یکا
ناودان خون شود در بام گردون کهکشان

چون شود در مغز دشمن خم گرزش خانه کوب
توتیای زر شود در پشت ماهی استخوان
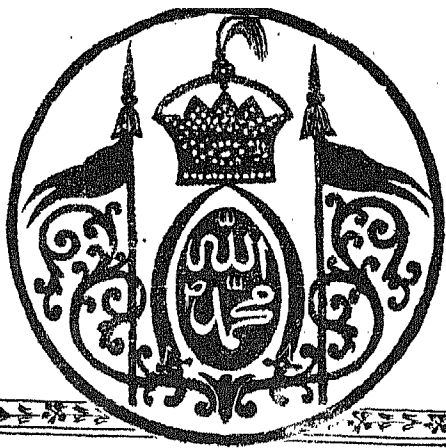
جای مروارید مرجان از صدف بیرون جهد / گر بدریا کس نگارد نقش آن تیغ و سنان

جای مرزنگوش زمرد از زمین سر بر زند / گر بهامون کس نگارد نام آن کلک و بنان

هم زبان تیغش آثار فنا را مستدل / هم بنان رخش آیات اجل را ترجمان

جو بدار برگستوان و تنگ بهر باره اش / کهکشان چون تنگ گردد چرخ چون برگستوان

ور بخواهد صولجان و گوی در پشت سمند / آفتابش گوی گردد آسمانش صولجان

ای به عهدت کامجوی وای بدورت کامیاب / ای بملکت کامکار وای بظلت کامران

زائران با زر و سیم و سائلان با برگ و ساز / شاعران با صدر و قدر و راویان با نام و نان

رخش تو گاه جدال و تیغ تو گاه قتال / دست تو گاه نوال و طبع تو گاه بیان

دشت پیما چون عقاب و خصم افکن چون شهاب / بحر افشان چون سحاب و گنج پرور چون عمان

خشک و تر گشت از سخایت باختر تا خاور / پی سپر شد با سیاست قیروان تا قیروان

ملک در ظل درفشت چون چمن در فرودین / فتنه از تاب حسامت چون قصب در زیر فان

روزگارت نائبه بار است با برنده تیغ / کائناتت راتبه خوار است گسترده خوان

هم نشان بنهاده مهرت در دل خرد و بزرگ / هم کمند افکنده جودت بر سر پیر و جوان

در روانها نیست غیر از نقش مهرت دستگاه / در زبانها نیست غیر از حرف جودت داستان

رفته در ظل ظلیلت هم سحاب و هم سپهر / خفته در ذیل امانت هم کهان و هم مهان

مدحتت شهد است مادح را که فارغ از شرنگ / خدمتت سود است مردم را که ایمن از زیان

تا چو چهر دلبر آید باغ در فروردین / تا چو چهر عاشق آید راغ در مهرگان
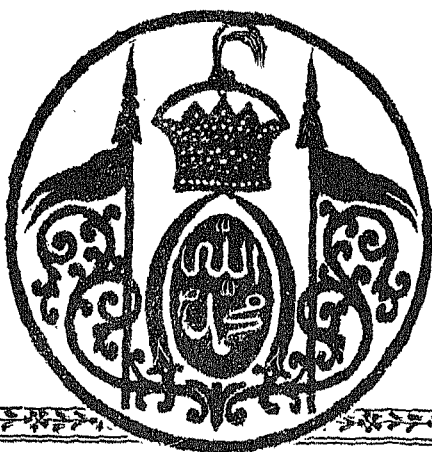
مهرگانِ جانِ خصمت را مبادا ز پی بهار | فرودینِ عمرِ بارینت را مبادا ز پی خزان
دشمنت بی نوش و نای حاسدت بی برگ و ساز | ناصحت با آب و رنگ و یاورت با قدر و شان

مال بادت بیقیاس و ملک بادت بیحساب
بخت بادت بی زوال و عمر بادت بیکران

تصدیقِ نوابِ مستطاب اشرف ارفع افخم اکرم والا اعتضاد السلطنه علیقلی میرزا
وزیرِ علوم و رئیسِ مدرسهٔ دار الفنون و تمام مدارس دولت و وزیر معادن و
ضرابخانهٔ دولت و وزیر بناهای ایران و وزیرِ مشورت خانهٔ دولت
عم اکرم حضرت اقدس شهریار روحنا فداه

بر فضل و فضیلت و قدر و منزلت این کتاب برهان باهر و دلیل ظاهر
اذعان و تصدیقی ست که اوستادان ذو فنون و دانشوران ذو شجون نموده اند

وزیر علوم اعتضاد السلطنه علیقلی ایران ۱۲۸۰

تصدیقِ جنابِ جلالت مآب افخم اکرم میرزا هدایت الله وزیر دفتر
یعنی وزیر تمام محاسبات ایران و رئیس مستوفیان عظام و وزیر مشورتخانهٔ دولت

حقیقةً دیوان ممتازی ست و از تصدیق امثالِ این بندهٔ بی نیاز صنعت خاصهٔ سلاطین
و شهریاران مملکت داری و معدلت گستری بحمد الله در نهاد خجسته بنیاد صاحب دیوانِ
تاج فخری ادام الله ایام دولته کما هو حقه موجود و در میدانِ فصاحت و بلاغت
نیز گوی سبقت از سابقین ربوده اند چنانکه جناب فخامت نصاب لسان الملک سلمه الله
قدری مفصل و مشروح در صدر ورقه و جناب مستطاب آقای دبیر الملک دام مجده
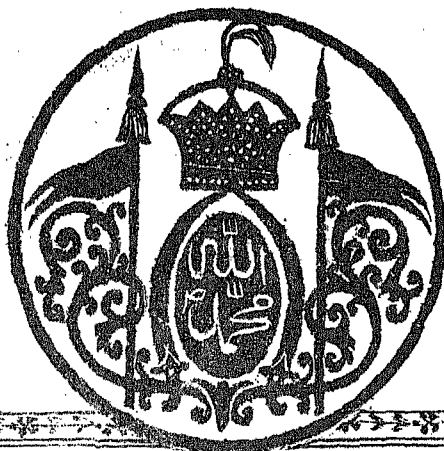
درصفحهٔ علیحده معروض و مرقوم داشته اند والحق حق واقع را به بیان و بنان آورده اند

تصدیق جناب جلالت مآب میرزا محمد حسین دبیر الملک وزیر رسائل تمام ایران و وزیر مشورت خانهٔ دولت

از انجا که از جانب جناب مستطاب لبّ الالباب و قدوة الاصحاب وحید العصر فرید الدهر کاشف اسرار مبهم استاد الکل شمس الفلسفه و نفس المعرفه نادرة الزمان و نتیجة الاوان هو الّذی افتخرت به الاواخر علی الاوائل السحبان عند بلاغة بیانه و فصاحة لسانه باقل ع مدحش از وصف برون ست چه جای ادب ست عالم علوم و نجوم حضرت صاحب الاجل آقای لسان الملک صانه الله عن المکاره و الآلام و حرسه الله لافاضة الفضل علی الانام تحریر تصدیق دیوان منظومهٔ جناب مستطاب فلک جناب شایستهٔ هزار القاب نادرهٔ زمان و معدن علم و عرفان صاحب السیف و القلم و جامع الفضل و الحکم حاج الحرمین الشریفین و خادم رسول الثقلین نواب کامگار کامیاب حاجی نواب کلب علیخان بهادر فرزند دلپذیر دولت فخیمهٔ انگلستان و رئیس والا و اعظم طبقهٔ اعلای هندوستان فرمانگذار دار الریاست مصطفی آباد عرف رامپور ما دامت بحار علومه زاخرة و کواکب سعوده طالعة باین بندهٔ شرمندهٔ حقیر اشارتی رفت اگرچه این بنده را چنانکه بایستی در انشای نثر و انشاد نظم پارسی و تازی دستی نیست که توانم درین میدان ترکتازی کنم لاکن بفحوای اینکه جولاهه و قالی باف بهتر از سائر محترفه و اصناف بدقائق نسج حریر و شال مطلع

بیحور ندر مسئول آنجناب را دور از طریق صواب دانسته بمناجات رب اشرح لی
صدری ویسر لی امری واحلل عقدة من لسانی زبان گشوده بشروع
در تحریر این مقصود خطیر نمود اما چه کنم که در اول وهله پای خیال در وحل فرو رفته در ماند که از
سائل و قائل عرض کنم یا از مصدق و محقق اما جناب مصدق طیب الله فاه و اذ
من الله ابقاه معجز فرکارست و کمال قدرت آفریدگار ه چنان آفریدش
که خود خواسته ❊ جهان را بنقش بیارایسته ه اختر از چرخ بزیر آرد و پاشد بوق
گوهر از کلک سلک آرد و ریزد بکنار ❊ و کان تحت لسانه هاروت
ینفث سحرا و کان حشو بیانه ذهبا و عطرا واضح ست بدانچه ایشان
تصدیق فرمایند امثال ما را چه جای سخن گفتن ست ه و کیف اجوز فی
میدان قوم ❊ حقیقة فضله ارجو اجازة ❊ لهم فی کل فن فضل
سبق ❊ و مثلی ما له فیه حیازة ❊ و اگر از قائل بعرض رسانم یعنی جناب نواب
کامیاب نظم لیت شعری بای نطق ولسان وای بنان وبیان
احکی واکتب نبذا وجزءا من کماله وخصاله وفضله وافضاله
وهی مما لا تدرکه اللحظ ولا یجمعها اللفظ ولا تندرج فی العبارة
ولا تشرح بالاشارة معجز الدهر ومنقبة الفضل معراج
العقل ومنهاج العدل انفاسه کالنفس اذا تصفت والروح
اذا تقدس والصبح اذا تنفس واخلاقه ورد لو لا تخدشه الریاح

ومسك لولا يعرضه لسواد ودرّ لولا يدركه النفاد ولعمري
ليس ما كتبت بالغا بوصف كنهه ولا بالغ العزّ وجهه بل هو ضرب
من ضروب المثل وشان من شئون الكسل أشبه صفاته
بشيء ثم أنزّه ذاته عنه وما زلت متردّدا في بالي ومتحيّرا في امالي
ومتقلّبا بين التشبيه والتنزيه لولا خشيت لقلت ليس كمثله
في عالم الابداع والايجاد لله درّ صحيفة تهدي الورى سبل
الهدى ومسالك الارشاد نسخت بها نسخ الصحائف كلّها
حاشاى غير صحيفة السجاد فهي التي جمعت من كلّ نادرة كأنها
روضة او خلق صاحبها كأنها سحر اجفان الحسان بما في العقل او
كؤس الصهبا لشاربها ولكن قبولك ارتجيه وقولي يرتجي منك
اعتذاره بقيت منعّما في ظلّ عيش نسربه ونغتنم انتهازه

**تصديق جناب جلالت مآب حاجي ميرزا محمد خان مجد الملك وزير وظايف
واوقاف تمام ايران و وزير مشورتخانه دولت**

بنده درگاه آسمان جاه را در مرور این نسخه فصیحه فخیمه که جناب مستطاب اوستاد
مسلّم عجم و عرب مؤتمن السلطان آقای لسان الملک ادام الله افاضاته
باین شرح و بسط حق توصیف را ادا کرده اند نخواهد شرط تمجید را که ما یجب بجا آورد
امر بیست مسطور و باید دفتری ترتیب دهد و بهر یکی هزار بیت مدح کند واگر کند

از آنجا که شرط و شرح معانی این دیوان را بجا آورده باشد بهتر آنکه اظهار عجز کند

وَالعجزُ آخِرُ حیلةِ الانسانِ

تصدیقِ جنابِ جلالت مآب حسن علیخان وزیر مختار دولت علیهٔ ایران و

وزیر فوائد عامه و وزیر مشورتخانهٔ دولت

چاکر در گاه نیز عذوبت و طلاقتِ این دیوان را که مجموعهٔ فصاحت و ذلاقت است

بهمین صفت و سمت که مرقوم است تصدیق مینماید

تصدیقِ جنابِ مقرب الخاقان آقا میرزا علی مستوفی اول دیوان اعلی

پسر مرحوم مغفور قائم مقام

کِتابٌ لوانَّ اللیلَ یرمی بمثلِهِ لقلتُ بدتْ عن هجیرتِهِ

ذُکاءُ تصدیقاتِ مرقومه خاصةً آنچه جناب فخامت نصاب لسان الملک

دام علوه نوشته اند بر فضل این کتاب مستطاب برهان قاطع و فصل الخطاب است

تصدیقِ جنابِ مقرب الخاقان میرزا محمد صدیق الملک رئیس دفتر وزارت خارجهٔ

دولت علیهٔ ایران و نایب اول وزارت خارجه
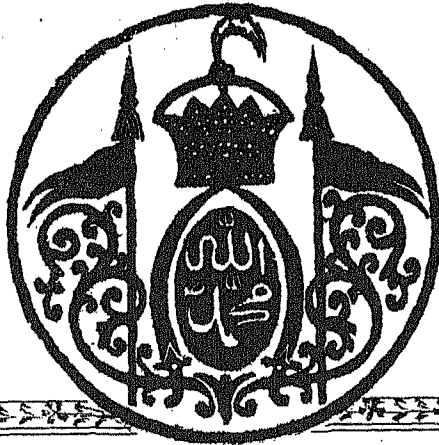
انا عاجزٌ و قاصرٌ عن وصفِ فصاحةِ و بلاغةِ و سلاسةِ

هذا الدیوانِ کانّهنّ الیاقوتُ و المرجانُ و توصیف و تصدیق جناب

قطب المورخین و استاد المولفین و عماد المترسلین و اعظم شعراء المتقدمین و المتاخرین

و افخم الادباءِ المحققین و المدققین لسان الملک و الملة طاب الله ثراه و بنائه فی بنائه

٢٥٦

له

فی وصف هذا الدیوان وصفاً کاملاً صدقاً حقاً

تصدیق فهرست خردنامهٔ آداب آموز اولوا الالباب خجسته نژاد هنر نسب بینش نهاد دانش حسب عالیجاه متقرب الحضرة الوالا میرزا هدایت خان دانش مستوفی دیوان همایون اعلی ابن عالیجاه میرزا لسان الملک سپهر اعلی الله شانهما

وما ینطق عن الهوی ان هو الا وحی یوحی

جدول اسامی کتب لغات کاشف معانی بعض الفاظ و محاورات

نام کتاب	نام مولف	کیفیت
برهان جامع مطبوعهٔ عجم	محمد کریم ابن مهدیعلی تبریزی صاحب برهان	مولف این کتاب لغات برهان قاطع و فرهنگ جهانگیری را تنقید کرده بعد حذف مکرر ضبط درآورده و اسناد مندرجهٔ فرهنگ مذکور را برحواشی نگاشته و برحسب فرمان شاهزاده بهمن میرزا همت براین کار گماشته
برهان قاطع مطبوعهٔ کلکته	محمد حسین دکنی متخلص به برهان	کتابی ست مشهور در لغت فارسی
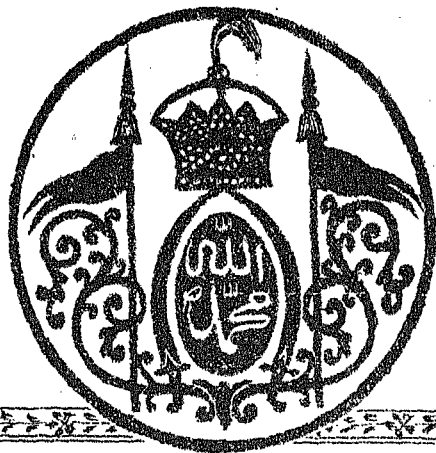
نام کتاب	نام مولف	کیفیت
بهار عجم مطبوعهٔ دهلی	تیک چند متخلص بهار	مولف در لغات مستعمله زبان فارسی و مصطلحات آن کتابی غریب مستند باسناد اساتذه تالیف نموده و ابواب تسهیل بر روی هندیان گشوده
صراح مطبوعهٔ کلکته	ابو الفضل محمد	بزبان فارسی ترجمه صحاح است که جوهری از لغت تازی ترتیب داده
غیاث اللغات مطبوعهٔ لکهنو	ملا محمد غیاث الدین متوطن دار الریاسه مصطفی آباد عرف رامپور	مولف در لغات عربی و فارسی و ترکی و رومی و کنایات و مصطلحات و مباحث بعضی از علوم طرح تالیفش ریخته در سنهٔ یکهزار و دوصد و چهل و دو هجری به اختتام رسانید و مردم هند را از تالیفات دیگر مولفین بی نیاز گردانید
فرهنگ انجمن آرای ناصری مطبوعهٔ دار الخلافه طهران	رضاقلیخان متخلص به هدایت ملقب به امیر الشعرا صاحب زبان	مولف لغات متداوله زبان پارسی درین کتاب فراهم آورده به تنقید و تحقیق و تصحیح و تغلیط آنها پرداخته و به تتبع بلیغ اسناد اساتذهٔ اهل زبان با هر لغتی منضم ساخته
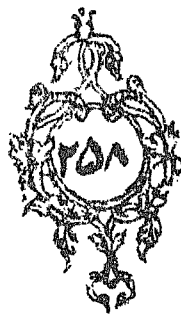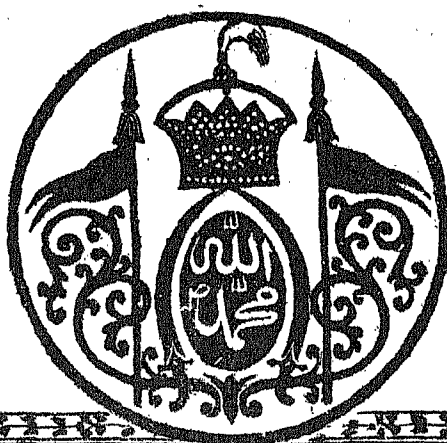
نام کتاب	نام مولف	کیفیت
قاموس مطبوعهٔ بمبئی	مجد الدین محمد فیروزآبادی	در لغت تازی کتابی ست مشهور و متداول در دیار عرب و عجم شهرتش از زیادت بیان مستغنی گردانیده
لسان السلاطین قلمی	فضل الله خان پسر عم سیف خان	رساله ایست مختصر در تحقیق لغات ترکیه معتبر
منتخب اللغات مطبوعهٔ کلکته	مولوی محمد علی	مولف در سال یکهزار و هشتصد و شانزده عیسوی حسب امر جوزف بیلر بهادر منتخب اللغات را تغیری داده بنای ترتیبش همچو برهان قاطع نهاده
منتخب اللغات مطبوعهٔ لکهنو	ملا عبد الرشید حسینی	مختصریست در لغات تازی بزبان فارسی در عهد شاه جهان پادشاه دهلی تالیف شده
منتهی الارب فی لغات العرب مطبوعهٔ کلکته	مولوی عبد الرحیم ابن مولوی عبد الکریم صفی پوری	مولف درین کتاب حل لغات قاموس بزبان فارسی نموده بترتیب حروف تهجی ضبط فرموده هر مادهٔ لغتی یا معنی که در آن کتاب نیافته از دیگر کتب معتبره بر آن افزوده

جدول متضمن اسمای رئوسای دار الریاسة مصطفی آباد عرف رامپور

نام رئیس	زمان ولادت	مدت ریاست	زمان وفات	سبب موت	مدفن	کیفیت
جناب نواب علی محمدخان بهادر جلادت شعار خلف الرشید سید داود علی ابن سید یعقوب علی ابن سید دلدار علی حمیدی ابن سید یونس ابن سید محمد طاهر ثانی ابن سید غیاث الدین احمد ابن سید محمد نجم الدین طاهر ابن سید خواجه عبدالعزیز ابن سید ادریس ابوالمعالی ابن خواجه ابراهیم ابن امام همام موسی کاظم علیه السلام	یکهزار و یکصد و سیزده هجری	سی سال	سوم شوال یکهزار و یکصد و شصت و دو هجری	استسقا	آنوله	از چهارده سالگی در فراخنای دلاوری و اولو العزمی قدم نهادند و داد مردانگی دادند از کثرت اعوان و انصار و اطاعت کرده ها کرده جانبازان جلادت شعار به تیغ شمشیر کشتی سر تا سر ملک کتیهر را قابض و متصرف گردیدند نظمی محمد شاه پادشاه دهلی را گران آمد از حسن اتفاق همدران بان بعضی از هم چشمان از سلطان طریق انحراف سپردند نواب عالیجناب از پیشگاه شاهی باستیصال شان مامور گشتند و گوشه خاطر خاقان زمان از گرد کدورت تنزیه یافت چنانچه اولاً سیف الدین علیخان و غیر آن از سادات بارهه را مغلوب ساختند و ثانیا بر سر الهیار وراجی کلاو غیره از سرکشان تاختند و دیگر

نام رئیس	زمانهٔ ولادت	مدت ریاست	زمانهٔ وفات	جای وفات	مدفن	کیفیت
						راجگان و متمردان را در حلقهٔ مطیعان و فرمان بران خود کشیدند و همچنین در هفتاد و دو معرکه فتح و ظفر بدست آوردند
جناب نواب محمد فیض الله خان بهادر طاب ثراه	سال یکهزار و یکصد و چهل و شش هجری	بیست سال	بیستم ذیحجه سال یکهزار و دو صد و هشت هجری	بر آمدن دهلی	رامپور	هرگاه جناب نواب علی محمد خان بهادر طاب ثراه وفات یافتند سران فوج بغی ورزیدن براکثری از ممالک قابض و متصرف آمدند اندکی از ملک بدست هر یکی از فرزندان نواب غفران مآب در آمد هرگاه میانهٔ نواب شجاع الدوله بهادر وزیر الممالک اوده و حافظ الملک از فوج نواب سوید من اسد مورث اعلی جنگ افتاد و حافظ الملک کشته شدند نواب محمد فیض الله خان بهادر دومین فرزند نواب غفران مآب بر رامپور و محالات آن فرمان فرما گردیدند از طفلی آثار شجاعت و پردلی از ناصیهٔ حال حضرت ایشان هویدا بود

نام رئیس	تاریخ ولادت	مدت ریاست	تاریخ وفات	سبب وفات	مدفن	کیفیت
						چنانچه در چهار ده سالگی در افغانستان همراهی احمد شاه درّانی نور محمد نامی پهلوانی زبردست را یکه و تنها بپا سپارسانیدند و قلعهٔ سبزوار را مفتوح گردانیدند بکمال ورع و تقوی آراسته بودند و به تبعیت سنت نبوی پیراسته و بنای شهر مصطفی آباد عرف رامپور ریختهٔ همان عالیجناب معلی القاب هست
نواب محمد علیخان بهادر خطاب شده	سال یکهزار و یکصد و شصت و شش هجری	بیست و چهار روز	بستم صفر سال یکهزار و دو صد و نه هجری	قتل	رامپور	بعد وفات پدر عالیمقدار خویش بر مسند ریاست متمکن گردیدند و بسی برنیامده از دست سران فوج مجروح و معزول شدند و در حالت زخمداری یک ماه و هفت روز بسر برده جان دادند
جناب نواب غلام محمد خان بهادر خطاب شده	یکهزار و یکصد و هفتاد و شش هجری	سه ماه و بیست و دو روز	ششم جمادی الآخره سال یکهزار و دو صد و سی و هشت هجری	عارضهٔ فالج	نادون	بعد زخمداری نواب محمد علیخان بهادر برادر بزرگ خود مسند آرای ایالت گشتند و در اشاعت امور خیر کوشش بلیغ بکار بردند هرگاه با نواب آصف الدوله بهادر

نام رئیس	تاریخ ولادت	سن جلوس	تاریخ وفات	سبب وفات	مدفن	کیفیت
						در ساحت فتح گنج غربی اتفاق جنگ افتاد دست از ریاست کشیدند و بنا بر ادای فریضهٔ حج سفر حجاز پیش گرفتند و هنگام مراجعت در ریاستهای متعدده بیست و دو هم عظیم سر کردند و عاقبت در مقام ناودون اقامت ورزیدند
نواب احمد علیخان بهادر طاب ثراه	یکهزار و دو صد و یک هجری	چهل و سه سال	بست و پنجم جمادی الاولی یکهزار و دو صد و پنجاه و شش هجری	سرسام	رامپور	سرکار جناب نواب غلام محمد خان بهادر طاب ثراه ره سپر حجاز گردیدند بجای مرحوم نواب آصف الدوله بهادر بر مسند نواب محمد علیخان بهادر پدر خود متمکن گشتند
جناب نواب محمد سعید خان بهادر طاب ثراه	بستم جمعه رجب یکهزار و دو صد و بست و یک هجری	پانزده سال	سیزدهم رجب یکهزار و دو صد و هفتاد و یک هجری	عارضهٔ سل	رامپور	بعد از انتقال نواب احمد علیخان بهادر پسر عم خود بحسن تهید حقوق خویش را در پیشگاه گورنمنٹ به ثبوت رسانیده حکمران این ریاست گردیدند و مسند ایالت را

نام رئیس	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	کیفیت
						زیب و زینتی تازه بخشیدند فوج از شل فوج سرکار انگریزی آراستند و محکمها را همچنان پیراستند ریاست را رونقی تمام دادند و نظم و نسق ملک را بنای خوب نهادند بالجمله به نیکنامی و حکمت پناهی و فطانت دستگاهی مدت حیات بسر بردند
جناب نواب محمد یوسف علیخان بهادر طاب ثراه	پنجم ربیع الآخره سال یکهزار و دو صد و سی و یک هجری	ده سال و چهار ماه و یازده روز	بست و چهارم ذیقعده سال یکهزار و دو صد و هشتاد و یک هجری	سرطان	[illegible]	بعد ارتحال پدر بزرگوار بر مسند سروری جلوس فرمودند و رونق ریاست را از آنچه بود افزودند در هنگامه غدر سال یکهزار و هشتصد و پنجاه و هفت عیسوی هم حفاظت ملک خویش نمودند و هم تحفظ مرادآباد مطمح نظر داشتند و فیروزشاه باغی را از آنجا بدر کردند از برتش انڈیا ملک خراجی یک لک و بست و هشت هزار و پانصد روپیه با اختیارات دیوانی و فوجداری یافتند و [illegible] و تمغای ستاره هند و خطاب فرزند دلپذیر دولت انگلشیه [illegible] آوردند و به کسب علوم و فنون خاصه منطق همت گماشته بودند و بشعر هم میل میفرمودند چنانچه دیوانی مختصر و ریخته از نتایج طبع [illegible] یادگار
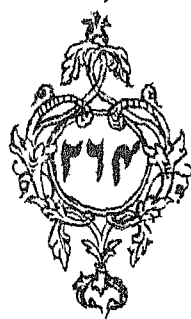
ذکر سراپا سرورِ عالیجناب معلی القاب حاجی حرمین شریفین زائر روضهٔ مطهره شهنشاه خافقین جناب نواب کلب علیخان صاحب بهادر مشیر قیصر هند فرزند دلپذیر دولت انگلیشیه رئیس رامپور اعظم طبقهٔ اعلای ستارهٔ هند دام ملکهم و اقبالهم

ولادت باسعادت صباح روز یکشنبه بستم ذیحجه سال یکهزار و دو صد و پنجاه هجری مطابق نوزدهم اپریل سال یکهزار و هشتصد و سی و پنج عیسوی است چون از عمر شریف سی سال و یازده ماه و چار یوم سپری شد همینکه حضرت فردوس مکان نواب محمد یوسف علیخان صاحب بهادر طاب ثراه پدر عالیقدر آن مهر سپهر ریاست مداری برحمت ایزدی پیوستند بست و چهارم ذیقعده سال یکهزار و دو صد و هشتاد و یک هجری مطابق بست و یکم اپریل سال یکهزار و هشتصد و شصت و پنج عیسوی روز آدینه بعد ظهر و زیب سادهٔ فرمان فرمائی و مسند حکمرانی جلوس فرمودند در سال یکهزار و دو صد و هشتاد و نه هجری شوق ادای فریضهٔ حج در دل فیض منزل جا گرفت بست و دوم ماه مبارک رمضان نخست لشکر کوچ بست و سوم ماه مذکور سحرگاه نفس نفیس با چند ارکان دولت عظام نهضت فرمودند و باعزاز و اکرامی که جز سلاطین [illegible] دست نداد از حج و زیارات مشرف گردیده ششم محرم سال یکهزار و دو صد و نود هجری بار اتفاق ورود مسعود در دار الریاسته افتاد از عمر شریف سال چهل و هفتم و مسند نشینی را سال شانزدهم باشد نه صد و چهل و پنج میل کسری زائد اراضی مربع زیر حکم عالی است و تعداد مردم بحسب مردم شماری سال یکهزار و هشتصد و هفتاد و دو عیسوی پنج لک و هفتاد و نه هزار و چار صد است و اختیارات قتل و قصاص و دیوانی و فوجداری کماحقه حاصل بالجمله در صفت کمال از روسای پیشین شریک غالب بوده اند و کمالات آخر برانها افزوده چنانچه محصول غله را معاف فرمودند و بنای زکوة اموال نهادند در محاربهٔ روم و روس دو لک روپیه به مجروحان قسطنطنیه عطا فرمودند و در آرایش شهر و انشاء عمارات بر جملهٔ فرمان روایان گذشته فائق آمدند

واہل کمال سر طبقہ ذاکر وآوردہ ماند دشبانہ روز توجہ عالی برین کار مبذول می مانند اکثر علوم متداولہ وغیر متداولہ مہارت
کلی دست دادہ وگاہ گاہی بشعر نیز گرائیدہ نمایند سہ مجموعہ نثر در فارسی یکی ترانۂ غم دوم قندیل حرم
سوم شکوفۂ خسروی ویک در ریختہ موسوم بہ بلبل نغمہ سنج وچہار دیوان در ریختہ یکی نشید خسروانی دوم ستنبوئے
خاقانی سوم درۃ الانتخاب چہارم توقیع سخن ویک دیوان فارسی مسمی بتاج فرحی از نتایج افکار گہربار است
ایزد تعالی وتقدس باغ اقبال ہمچو فرزندان رای عدیم المثال ومرشدزادہ کامگار جناب محمد مشتاق علیخان بہادر
سراپا اجلال را دائما از صدمۂ خزان مامون ومصون دارد بالنبی وآلہ الامجاد

تاریخ منشی مظفر علیخان بہادر اسیر

ز طبع شہ چو عیان شد تجلی معنے	ز طور حضرت موسی بشوق دید آمد
اسیر مصرع تاریخ طبع دیوان گفت	بہ سر زمین سخن آسمان پدید آمد

۱۲۹۶

تاریخ منشی محمد اسمعیل حسین منیر

دیوان خدیو دادرس شد مطبوع	خوش تافتہ از برج بیان شمس فیوض
گفتم دو مصرعی دو تاریخ منیر	اشعار خداوند جہان شمس فیوض

۱۲۹۶ — ۱۲۹۶

تاریخ منشی صابر حسین صبا

چون کلام شہ خرد آگاہ ۞	گشت شمع حریم نور بصر ۞
سال طبعش صبا بخیر بگفت	سخن جان نواز وجان پرور ۞

۱۲۹۶ ھ — ۱۸۷۹ عیسوی — ۱۹۳۶ سمت — ۱۲۹۶ ہجری

تاریخ ترتیب دیوان از منشی گوبند پرشاد صبا

فرمان دهِ رامپور کز اقبالش   هر روم بهتر قی ست ملک و مالش
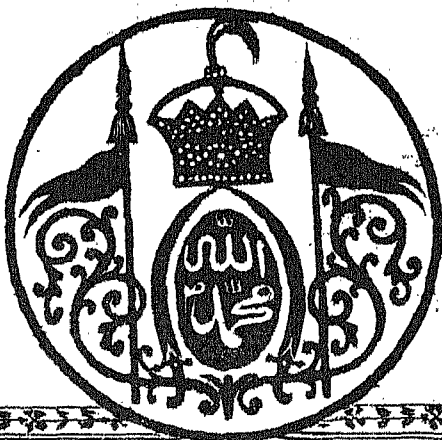
ترتیب نمود تازه دیوانِ لطیف   شد مشرقِ آفتابِ معنی سالش

۱۲۹۴

تاریخ عبد القادر خان واقف

بملک سخن ریخت لعل و گهر   زهی فکر نواب عالم پناه

چو مطبوع گردید واقف نوشت   پی سال تاریخ آن نظم شاه

۱۲۹۶

تاریخ محمد زمان خان بسمل

چو شد طبع دیوان خاقان اعظم   که دارد برو رشک نظم نظامی

رقم زد چنین سال آن کلک بسمل   کلام گهر تاب شاه گرامی

۱۲۹۶

تاریخ محمد احمد قمر خلف منشی امیر احمد

چو شد مطبوع دیوان خدیوی   که باب فیض او عالم پناه ست

قمر این مصرع سالش رقم زد   گهر ریزی کلک پادشاه ست

۱۲۹۶

تاریخ محمد فصیح الزمان خان خلف کوچک شیخ محمد وحید الزمان خان مرحوم

در ملک پارس رفت کلام خدیو هند   چون مردمک بدیدهٔ اهل عجم نمود

مطبوع گشت و چشم و دل روزگار را   معنی و لفظ شیفتهٔ حُسنِ هم نمود

تاریخ طبع آن قلم فکر من فصیح   تابنده مهر اوج فصاحت رقم نمود

۱۲۹۶

تاریخ فقیر حقیر امیر احمد امیر

در انجمن معنی سلطان سخن آرا   شمعی عجبی افروخت از شعلهٔ بابها
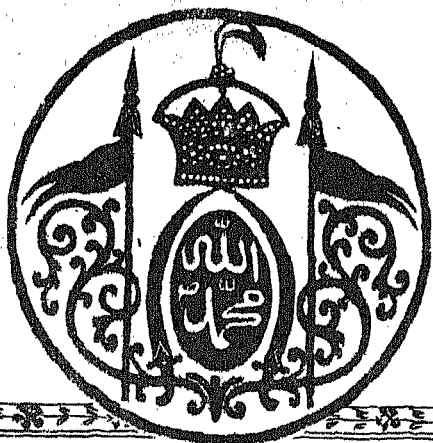
آن شمع بود دیوان آن شعله بود مضمون	پیداست ز لمعانش رنگ همه دانیها
از هند بایران شد وز پارس بهند آمد	هر ملک معطر گشت از عطر فشانیها
در پارس همی الذین نظم زبان دانی	در هند همی جوشد زین بحر روانیها
مطبوع شد و گفتم تاریخ امیر آنرا	چون هند عجم نازید از شوخ بیانیها

۱۲۹۶

خاتمة الطبع

خدایا پای یارای گذارش بندهٔ ظلوم و جهول شکسته است راه حمد تو نتواند برید معذورش دار
بنی البرایا دست نیروی نگارش این هیچکارهٔ بوالفضول خسته است در عرض نعت تو در سلک
عبارت نیارد کشید مجبورش شمار دردا که نه حمد الهی صورت بست و نه نقش نعت رسالت پناهی
بر کرسی نشست از ننگ ناکسی می میرم و در زندان غم اسیرم لاجرم بر سرور اصفیا و سرور
انبیا و آل پاکش و اصحاب جلالت مآلش درود و سلام می فرستم تا جبر نقصان نماید و تلافی
مافات فرماید صلوة الله البر الرؤف الرحیم علی محمد بن عبد الله بن عبد المطلب خاتم النبیین
و سید المرسلین و امام المتقین رحمة للعالمین و سلامه علیه و علی آله و اصحابه و اولاده و ذریته الطیبین الطاهرین
و علی ازواجه الطاهرات امهات المؤمنین ما دامت السموات و الارضین اما بعد سامعه کو که داودی نغم
سن گوش کند و باصره کجا که همایون رقم من نگرسته خویشتن را فراموش مرحبا نیک آمدی ای سامعه
شنیدنی ست و خوش رسیدی ای باصره دیدنی که شاه دارای فلک تخت فریدون سپاه سکندر بخت
جمشید دستگاه قدر قدرت قضا صولت کیوان رفعت مشتری سیرت بهرام سطوت خورشید شوکت
ناهید بهجت عطارد فطنت قمر طلعت سهیل میمنت جم حشمت آئین نامداری عظیم الشان عصر کامکاری معلی القاب عالیجناب
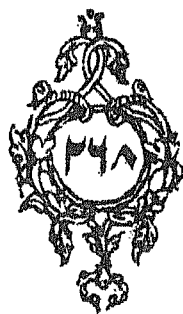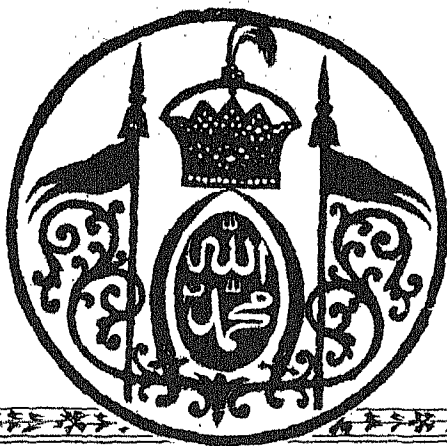
حاجی حرمین شریفین زائر روضهٔ مطهرهٔ شهنشاه خافقین نواب کلب علیخان صاحب بهادر
مشیر قیصر هند فرزند دلپذیر دولت انگلیسیه تمیس دلاور اعظم طبقهٔ اعلای ستارهٔ هند
شهریار معدلت دستور والی دار الریاسة مصطفی آباد عرف رامپور لازال مستقراً علی مسند العز
والجلالة و متمکناً فی امر الامارة والایالة با وصف ادای فرائض ملت و اشتغال به مهمات مملکت
در هر علم و فن گوی سبقت از ذو فنونان سلف و خلف ربودند و حین تحقیق و تدقیق از سائر
علوم مختلفه و فنون متنوعه پیمودند خاصه چون بزم سخن آراستند انوری دیگر شمع دعوی نهفت و
و آذری سپند کردار در نار رشک و حسد سوخت شاهد مدعایم دیوان تاج فرخی است
که در عجمی زبان است و قالب سخنوری را روان مخزن اسرار است و مطلع انوار کان فصاحت
و جان بلاغت مصاریعش مصاریع ابواب الجنان باشد و اشعارش بر شعری نرگسی زبان
لفظش دل می رباید و معنیش روح می فزاید کلامیست معجز نظام که تقریر تعریفش را لسان
کلیم اللهی درخور و تحریر توصیفش را قلم از شاخ نخل طور سزاوار تر المختصر هرگاه انشائش به انجام
رسید و املائش روی فرجام دید بواسطهٔ دولت فخیمهٔ انگلیس به مستقر الخلافه طهران بسر آمد فصحای
روزگار سر حلقهٔ شعرای دهور و داد دار ادیب نحریر لبیب عدیم النظیر مظهر انوار عظمت مصدر آثار کرامت
صاعد ذروهٔ معالی و مناقب عارج رتبهٔ مفاخر و مناصب جناب مستطاب عالیجاه مقرب
الخاقان مؤتمن السلطان میرزا محمد تقی خان سپهر تخلص ملقب به لسان الملک مستوفی اول
دیوان همایون اعلی سلطنت ایران ضاعف الله تعالی کماله و ادام علی الانام ظلاله با آنجنابی
چند ارجمند فرستاده شد و بنای روائیش نهاده و مقارن اوان مزبور گرامی منشی یگانه زمانه
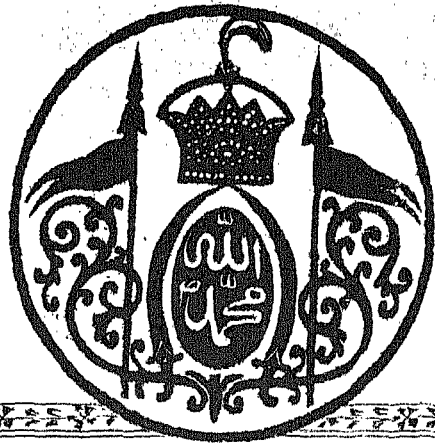
آغا محمد علی شیرازی نثار تخلص شال باقیتند و بدان صوب شتافتند عالیجاه میرزا لسان الملک را حصول
و وصولش بهجت انگیزی برافرازندهٔ رایات شاهی برافروزندهٔ نور الهی سر گردن کشان
و تاجداران ٭ پناه خسروان و شهریاران ٭ داور دوران مالک الملوک ایران و توران ابو المظفر سلطان
صاحبقران السلطان بن السلطان بن السلطان بن السلطان والخاقان بن الخاقان بن الخاقان السلطان
ناصر الدین شاه پادشاه قاجار شهنشاه تمام ممالک محروسهٔ ایران لازالت رایات دولته مرفوعة الی
السماک و آیات شوکته مکتوبة علی صفحات الواح الافلاک که بسفر بودند در مطالعهٔ آن درنگی رو داد تا آنکه
دائرهٔ دولت سلطانی را رجوع مستقر الخلافه افتاد اجازت مطالعه فراچنگ آوردند و بحکم الامر فوق الادب
در بعضی از مواضع محو و اثباتی بکار برده تقریظی در آخر ثبت کردند و فخامت نصابان آخر بر آن تصدیقات
نگاشتند و سپس با قصیدهٔ مدحیه و نامه و قطعه در جواب نامهٔ اعلی حضرت خدیو کیهان ابده الله تعالی
باللطف الابدی ملکه و اجری بالفیض السرمدی فی بحار العظمة والابهة فلکه بسفارت رفیع المرتبه میرزا
محمد صالح بیک یکی از نظر کردگان عین عنایت خویش همپای بلند پایه آغا محمد علی شیرازی ارسال داشتند
هزاران هزار شکر آفریدگار نهان و آشکار که در ماه ذیحجه سال یکهزار و دو صد و نود و شش هجری بذیل
بذیل قصیده و قطعه و تقریظ عالیجاه میرزا لسان الملک و تصدیقات علمای طهران جدید که نخستین در کشف اسامی کتب لغت
کاشف معانی الفاظ مغلقهٔ قصاید دیوان براعت عنوان کافی است و پسین در شرح احوال این پادشاه و فرمانروایانش
وافی به تصحیح و تحشیهٔ ملازم خاص بارگاه عرش اشتباه منشی امیر احمد امیر تخلص در مطبع تاج المطابع دار الریاسه
مصطفی آباد عرف رامپور تحلی سلب طبع پوشیده و چشم مجنون صفتان وادی سخن جلوهٔ لیلائی نمود
و درهای سرور و سرور بر روی همگنان گشود